

De Babyla contra Julianum et gentiles

Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ κατὰ Ἑλλήνων

1 Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς μέλλων πρὸς τὸ πάθος ἤδη χωρεῖν καὶ τὸν θάνατον ἀποθνήσκειν τὸν ζωοποιὸν αὐτῇ τῇ τελευταία νυκτί, καλέσας ἰδίᾳ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ἄλλα τε διελέχθη πολλὰ καὶ παρήνευσε καὶ μετὰ τῶν ἄλλων εἶπέ τι καὶ τοιοῦτον αὐτοῖς: "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κάκεινος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει." Καίτοι πολλοὶ ἕτεροι διδάσκαλοι τε ἐγένοντο καὶ μαθητὰς ἔσχον καὶ θαύματα ἐπεδείξαντο καθὼς Ἑλλήνων παῖδες κομπάζουσι, ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς οὐδέποτε ἐκείνων τοιοῦτον οὐδὲν οὔτε εἰς νοῦν ἐβάλετο οὔτε εἰπεῖν ἐτόλμησεν. Οὐδ' ἂν ἔχοιεν Ἑλλήνων παῖδες, κὰν πάντα ἀναισχυντοῖεν, ἐπιδείξαι πρόρρησιν ἢ λόγον τοιοῦτον κείμενον παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ φάσματα μὲν τῶν κατοικομένων καὶ νεκρῶν τινῶν εἶδωλα δεῖξαι πολλοὶ πολλοὺς παρ' αὐτοῖς θαυματοποιούς φασι, καὶ φωνὰς δέ τινας ἀπὸ μνημείων τισὶν ἐνεχθῆναι λέγουσιν, ὅτι δέ τις τῶν ζησάντων ἀνθρώπων καὶ θαυμασθέντων παρ' αὐτοῖς ἢ οὐς μετὰ τελευτὴν ἐνόμισαν εἶναι θεοὺς εἶπέ τι τοιοῦτον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς οὐδεὶς ἂν αὐτῶν διυσχυρίσαιτό ποτε.

2 Καὶ τὴν αἰτίαν δὲ εἰ βούλεσθε ἐρῶ, διὰ τί τὰ ἄλλα πάντα ἀπηρυθριασμένως καὶ γυμνῇ ψευδόμενοι τῇ κεφαλῇ, τοιοῦτον οὐδέποτε οὐδὲν πλάσασθαι ἐτόλμησαν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ ἄνευ τινὸς λόγου ταύτης ἀπέσχοντο τῆς μηχανῆς, ἀλλ' εἶδον τοῦτο κακούργως οἱ λυμεῶνες ἐκείνοι, ὅτι τὸν μέλλοντα ἀπατᾶν πιθανά τινα καὶ πολλῆς γέμοντα κομπείας καὶ πρὸς τὸ φωραθῆναι δυσδιάγνωστα συντιθέναι χρή. Καὶ γὰρ τοὺς δεινοὺς τῶν τε ἰχθύων τῶν τε ὀρνίθων θηρευτὰς ἔθος οὐ γυμνὰ προτιθέναι τὰ θήρατρα, ἀλλὰ τῷ δελέατι πάντοθεν αὐτὰ περιστεῖ λαντας ἀκριβῶς οὕτω τῆς ἄγρας περιγενέσθαι ἐκατέρας ἐκατέρους. Εἰ δὲ ἐκκαλύψαντες αὐτὰ τοῖς ἀλίσκεσθαι μέλλουσιν οὕτω παρῆχον ὄραν, οὔτε ἰχθῦς οὔτε ὄρνις τῶν ἀρκύων ἐκείνων ἐντὸς ἂν ἐγένοντό ποτε, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν προσῆλθον αὐτοῖς, ἀλλὰ κεναῖς ἂν ἕκαστος οἴκαδε ἀπῆλθε χερσὶν ὃ τε θαλάττιος ὃ τε χερσαῖος θηρατῆς. Ἐπεὶ οὖν καὶ τούτοις σαγηνεύειν ἀνθρώπους προῦκειτο οὐκ ἔρριψαν γυμνὴν τὴν ἀπάτην εἰς τὸ τοῦ πέλαγος, ἀλλὰ πλασάμενοι καὶ συνθέντες τὰ δυνάμενα τοὺς ἀλογωτέρους ἐλεῖν περαιτέρω προελθεῖν ἐφείσαντο τῷ ψεύδει δεδοικότες τὴν ὑπερβολὴν καὶ φοβούμενοι μὴ τῇ τῶν δευτέρων ἀμετρίᾳ καὶ τὰ πρότερα ἀναλύσωσαν.

3 Εἰ γὰρ εἶπον ὅτι τοιοῦτόν τι παρ' αὐτοῖς ἐπηγγείλατό τις οἶον ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς εἶπε τοῖς ἑαυτοῦ καὶ οἱ παρ' αὐτῶν ἠπατημένοι κατεγέλασαν ἂν αὐτῶν ὡς οὐδὲ πιθανὰ ψεύσασθαι δυναθέντων. Τὸ γὰρ τοιαῦτα καὶ προλέγειν καὶ πληροῦν μετὰ ἀληθείας, τῆς μακαρίας ἐκείνης δυνάμεως μόνης ἐστίν. Εἰ δέ τι καὶ δαίμονες ἴσχυσάν ποτε φαντάσαι τοὺς ἠπατημένους μικρὸν, ἀλλ' ὅτε οὔπω τοῦ φωτὸς ἢ πηγῆ γνώριμος ἦν τοῖς πολλοῖς. Καὶ τότε δὲ αὐτόθεν ἐδείκνυτο ὅτι δαιμόνων ἦν ἔργα τὰ τελούμενα τῇ τε ἄλλῃ ἀπάτῃ καὶ ταῖς θυσίαις αὐταῖς. Τὸ γὰρ ἀνθρωπίνους αἵμασι τοὺς ἑαυτῶν προστάττειν φοινίττεσθαι βωμοὺς καὶ παρὰ τῶν σπειράντων τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς κελεύειν ἱερεῖα καταβάλλεσθαι, τίνα οὐκ ἂν ἀποκρύψειε μανίας ὑπερβολὴν;

4 Οἱ γὰρ μηδέποτε ἐκ τῶν ἡμετέρων κορεννύμενοι συμφορῶν μηδὲ εἰδότες ὄρον τινὰ καὶ πέρασ τῆς μάχης τῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀθάνατα λυττώντες ἀεὶ καθάπερ

οὐκ ἄρκοῦν αὐτῶν ἐμπλήσαι τὸν θυμὸν τὸ γυναικάς καὶ παῖδας ἀντὶ προβάτων καὶ βοῶν εἰς τοὺς αὐτῶν κατασφάττεσθαι βωμούς, ἐπενόησαν ξένην ἀνδροφονίας παρανομίαν καὶ καινότερον συμφορᾶς ἐπεισήγαγον τρόπον. Οὐς γὰρ ἔδει πενθεῖν τὰς τῶν ἀνηρημένων σφαγὰς τούτους ἔπεισαν εἰς τὴν ἀθλίαν ἐκείνην μαιφονίαν προάγειν αὐτούς.

5 Καὶ ἴνα μὴ μόνον οἱ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τεθέντες ἀτιμάζονται νόμοι καὶ τοὺς τῆς φύσεως αὐτοὺς θεσμοὺς ἐκ βάθρων ἀνέσπασαν αὐτὴν καθ' ἑαυτῆς ἐκβακχεύσαντες καὶ τὸν ἀπάντων ἐναγέστερον φόνον εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων εἰσάγοντες βίον. Οὐδένας γὰρ ἐχθροὺς οὕτως λοιπὸν ὡς τοὺς γεγεννηκότας ἅπαντες ἔδεισαν, καὶ οἷς ἐχρῆν μάλιστα πάντων θαρρεῖν τούτους μάλιστα πάντων δι' ὑποψίας εἶχον καὶ ἀπεστρέφοντο. Οἱ γὰρ ἀλάστορες ἐκείνοι δι' ὧν ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐπὶ τὴν θεωρίαν τοῦδε τοῦ κόσμου παρήγαγε διὰ τούτων αὐτοὺς ταύτης ἐκβαλεῖν ἐφιλονείκησαν τῆς δωρεᾶς, τοὺς πρὸς τὸ ζῆν ὑπηρετησαμένους τούτους καὶ τοῦ θανάτου καταστήσαντες αἰτίους ὥσπερ ἐπιδείξει βουλόμενοι ὅτι πλέον αὐτοῖς οὐδὲν γέγονεν ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ ἐτέρων δεήσονται σφαγῶν ἀλλὰ τῶν φουσαμένων αὐτῶν ταῦτα.

6 Τούτοις κἂν εἰ θαυμά τι παρηκολούθησεν μέγα μὴ ὅτι εἴ που τι καὶ ἐδείχθη μικρὸν καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου καὶ πολλῆς γέμον ἀπάτης ἦν, ἀλλ' εἰ καὶ μεγάλα ἦν τὰ γινόμενα ταῦτα ἄπερ εἶπον τοῖς μὴ λίαν ἐξεστηκόσιν ἱκανὰ δεῖξαι τίνες ἦσαν οἱ καὶ ἐκεῖνα ἐργαζόμενοι, πῶς μισοὶ καὶ παμμισοὶ καὶ πάντα ἐπ' ἐκτροπῇ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς καταστάσεως τεκταίνοντες τῆς ἡμετέρας. Ἄλλ' οὐχ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς τοιοῦτον οὐδὲν ἐπέταξεν ἡμῖν, ἀλλὰ θαυμαστὸς ὢν διὰ τὰ τεράστια, διὰ τὰ προστάγματα τῶν θαυμάτων οὐχ ἦττον παρὰ πάντων ἂν προσκυνοῖτο δικαίως καὶ πιστεύοιτο εἶναι Θεός. Τὴν γὰρ παρανομίαν ταύτην αὐτὸς ἐλθὼν ἔλυσε, καὶ τὸ θαυμαστότερον ὅτι τῆς ἀγρίας καὶ ἀπηνουῆς τυραννίδος οὐ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν μόνον ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ τοὺς βλασφημοῦντας αὐτὸν ἐκείνους ἀπήλλαξεν· οὐδὲ γὰρ Ἑλλήνων τις ἔτι τοιαύτας θυσίας τοῖς ἑαυτοῦ δαίμοσι προάγειν ἠνάγκασται.

7 Τοσαύτη πρὸς τὸ ἡμέτερον αἰεὶ φιλανθρωπία κέχρηται γένος, καὶ ὧν οἱ δαίμονες τοὺς ἑαυτῶν φίλους εἰργάσαντο κακῶν μείζονα ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐποίησεν ἀγαθὰ. Οἱ μὲν γὰρ δαίμονες τοὺς θεραπεύοντας αὐτοὺς καὶ τιμώντας τῶν οἰκείων παίδων γενέσθαι σφαγῆας ἠνάγκασαν· ὁ δὲ Χριστὸς τοὺς ἀποστρεφόμενους αὐτὸν τούτων τῶν ἐπιταγμάτων ἀπήλλαξε, καὶ τῆς θηριώδους λειτουργίας τὴν ἀτέλειαν καὶ τὴν θαυμαστήν ταύτην εἰρήνην οὐκ εἰς τοὺς οἰκείους μόνους συνέκλεισεν ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀλλοτρίους ἐξήγαγε, δεικνὺς ὅτι ἐκείνοι μὲν τύραννοί τινες καὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἐχθροὶ καὶ λυμεῶνες εἰσι δι' ὃ καὶ τοῖς ὠκειωμένοις ὡς ἀλλοτρίοις ἐκέχρητο· καὶ γὰρ ἦσαν ἀλλότριοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ δημιουργὸς καὶ σωτὴρ τοῦ παντός γένους ἀνθρώπων αὐτὸς ἦν διὸ καὶ τῶν ἡλλοτριωμένων ὡς ἰδίων ἐφείδετο.

8 Καὶ γὰρ ἦν ἴδιον ἔργον αὐτοῦ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις καθὼς καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ φησιν· "Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐκ ἐδέξαντο." Ἀλλὰ πᾶσαν μὲν αὐτοῦ καταλέγειν τὴν φιλανθρωπίαν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ—ἀλλὰ κἂν πάντας τοὺς αἰῶνας περὶ αὐτῆς φθέγγηταί τις, κἂν τοσαύτην ἔχη δύναμιν ὅσην τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις εἰκὸς οὐδὲ οὕτως ἐφάπεται τῆς ἀξίας ποτέ. "Ὅσον γὰρ ἔστιν ἀγαθὸς μόνος οἶδεν αὐτὸς ἐπειδὴ καὶ μόνος ἔστιν οὕτως ἀγαθός. "Ὅρα γοῦν οἶα τοῖς μαθηταῖς φησιν· "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κάκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει." Οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαύτης αὐτοῖς μετέδωκε τῆς τιμῆς μὴ λίαν καὶ ἀπείρωσ ὧν ἀγαθός.

9 Εἰ δέ τις ἡμῖν ἀμφισβητοῖ πού τέλος ἔσχεν οὗτος ὁ χρησμός, τὸ βιβλίον μετὰ χεῖρας λαβῶν ὃ καλεῖται μὲν Πράξεις Ἀποστόλων, ἔχει δὲ αὐτὰς οὐ πάσας ἀλλ'

οὐδὲ πάντων αὐτῶν, ἀλλ' ἐνὸς ἢ δύο καὶ ταύτας εὐαριθμήτους τὰς δὲ σκιάς μόνον τῶν μακαρίων ἐκείνων ἐφαπτομένης τε αὐτῶν ἅμα καὶ τὴν ὑγίειαν ἐργαζομένης, πολλοῖς δὲ τῶν μαινομένων τῶν ἱματίων Παύλου οὐδὲν πλέον ἐδέησε πρὸς τὴν τοῦ κινουῦντος αὐτοῦ δαίμονος ἀπαλλαγὴν. Εἰ δέ τις ταῦτα τυφον εἶναι λέγοι καὶ τερατείαν πλασμάτων ἀπίθανον ἀλλὰ τὰ γε νῦν ὀρώμενα ἱκανὰ τὸ βλάσφημον ἐμφράξαι στόμα καὶ καταισχυῖναι καὶ τὴν ἀχαλίνωτον γλῶτταν ἐπισχεῖν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη οὐ χώρα, οὐκ ἔθνος, οὐ πόλις ἔνθα ταῦτα οὐκ ἄδεται τὰ παράδοξα οὐκ ἂν θαυμασθέντα ποτὲ εἰ πλάσματα ἦν.

10 Καὶ τοῦ λόγου τὴν μαρτυρίαν ὑμεῖς ἂν παράσχοιτε ταύτην ἡμῖν. Οὐ γὰρ δεησόμεθα παρ' ἐτέρων τὴν πίστιν τῶν λεγομένων λαβεῖν ὑμῶν τῶν ἐχθρῶν ταύτην παρεχομένων ἡμῖν. Εἶπε γάρ μοι, διὰ τί τὸν Ζωροάστρην ἐκείνον καὶ τὸν Ζάμολξιν οὐδὲ ἐξ ὀνόματος ἴσασι οἱ πολλοὶ μᾶλλον δὲ οὐδενες πλὴν ὀλίγων τινῶν; Ὅτι πλάσματα ἦν τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα ἅπαντα. Καίτοι κάκεῖνοι καὶ οἱ τὰ ἐκείνων συνθέντες δεινοὶ γενέσθαι λέγονται οἱ μὲν γοητείαν εὐρεῖν καὶ ἐργάσασθαι οἱ δὲ συσκιάσαι ψεῦδος τῇ τῶν λόγων πιθανότητι. Ἀλλὰ πάντα μάτην γίνεται καὶ εἰκὴ ὅταν ἢ τῶν λεγομένων ὑπόθεσις σαθρὰ καὶ ψευδὴς οὔσα τύχη ὥσπερ οὖν ὅταν ἰσχυρὰ καὶ ἀληθὴς πάντα πάλιν μάτην γίνεται καὶ εἰκὴ τὰ πρὸς ἀνατροπὴν ἐπινοούμενα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

11 Οὐδεμιᾶς γὰρ δεῖται βοηθείας ἢ τῆς ἀληθείας ἰσχύς, ἀλλὰ κἂν μυρίους ἔχη τοὺς σβεννύντας αὐτὴν οὐ μόνον οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἐπιπράζειν ἐπιχειρούντων φαιδρότερα καὶ ὑψηλότερα ἄνεισι τῶν εἰκὴ κοπτόντων ἑαυτοὺς καὶ μαινομένων καταγελῶσα. Τὰ μὲν γὰρ παρ' ἡμῖν ἅ φατε πλάσματα εἶναι καὶ τύραννοι καὶ βασιλεῖς καὶ λόγων ἄμαχοι σοφισταὶ ἤδη δὲ καὶ φιλόσοφοι καὶ γόητες καὶ μάγοι καὶ δαίμονες καθελεῖν ἐσπούδασαν, καὶ "ἐξησθένησεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ γλῶσσα αὐτῶν" κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον καὶ "Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν." Οἱ μὲν γὰρ βασιλεῖς τοσοῦτον ἐκέρδαναν ἐκ τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῆς ὅσον θηριωδίας δόξαν παρὰ πᾶσιν ἔλαβον. Διὰ γὰρ τὸν κατὰ τῶν μαρτύρων θυμὸν εἰς τὴν τῆς κοινῆς φύσεως ἐξενεχθέντες ἀπήνειαν μυρίοις ἑαυτοὺς οὐ συνείδον περιβαλόντες ὀνειδέσιν. Οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ δεινοὶ ῥήτορες δόξαν πολλὴν οἱ μὲν ἐπὶ σεμνότητι οἱ δὲ ἐπὶ λόγων δυνάμει παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔχοντες μετὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς μάχην καταγέλαστοι γεγόνασι καὶ παίδων ληρούντων ἀπλῶς οὐδὲν διαφέρειν ἔδοξαν.

12 Ἀπὸ γὰρ ἐθνῶν καὶ δήμων τοσοῦτων οὐ σοφόν τινα, οὐκ ἄσοφον, οὐκ ἄνδρα, οὐ γυναῖκα ἀλλ' οὐδὲ παιδίον μικρὸν μεταπειῖσαι ἴσχυσαν, ἀλλὰ τοσοῦτος ἔστι τῶν ὑπ' αὐτῶν γεγραμμένων ὁ γέλως ὥστε ἀφανισθῆναι καὶ τὰ βιβλία πάλαι καὶ ἅμα τῷ δειχθῆναι καὶ ἀπολέσθαι τὰ πολλά. Εἰ δέ που τι καὶ εὐρεθείη διασωθὲν παρὰ Χριστιανοῖς τοῦτο σωζόμενον εὐροί τις ἂν. Τοσοῦτον ἀπέχομεν βλάβην τινὰ παρὰ τῆς ἐκείνων ὑποπτέειν ἐπιβουλῆς, οὕτω καταγελῶμεν τῆς πολλῆς τῶν μηχανημάτων αὐτῶν περιεργίας. Οὔτε γὰρ εἰ τὰ σώματα ἀδαμάντινα καὶ ἄφθαρτα ἦν ἡμῖν "σκορπίους" καὶ "ὄφεις" καὶ πῦρ ταῖς χερσὶν ἐπισφίγγοντες ἐδείξαμεν ἂν ἀλλὰ καὶ ἐπεδειξάμεθα· οὔτε ἐπειδὴ τὰς ψυχὰς ἡμῖν καὶ τὴν πίστιν τοιαύτην κατεσκεύασεν ὁ Χριστὸς τὰ φάρμακα τῶν ἐχθρῶν ἔχοντες δεδοίκαμεν. Εἰ γὰρ ἐπάνω "ὄφρων" καὶ "σκορπίων" καὶ πάσης τοῦ διαβόλου τῆς τυραννίδος "πατεῖν" ἡμῖν ἐπιτέτακται πολλῶ μᾶλλον ἐπάνω σκωλήκων καὶ κανθάρων. Τοσοῦτον γὰρ τὸ μέσον τῆς τούτων βλάβης πρὸς τὴν ἐκείνου τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπιβουλήν.

13 Καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα τὰ δὲ ὑμέτερα. Ἐπολέμησε μὲν αὐτοὺς οὐδεὶς οὐδέποτε, οὐδὲ γὰρ θέμις Χριστιανοῖς ἀνάγκη καὶ βία καταστρέφειν τὴν πλάνην ἀλλὰ καὶ πειθοῖ καὶ λόγῳ καὶ προσηνεῖα τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐργάζεσθαι σωτηρίαν. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονούντων βασιλεὺς δόγματα καθ' ὑμῶν ἔθηκε

τοιαῦτα οἷα καθ' ἡμῶν οἱ τὰ τῶν δαιμόνων θεραπεύσαντες ἐπενόησαν. Ἄλλ' ὅμως τοσαύτης ἀπολαύσασα ἡσυχίας καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἐνοχληθεῖσά ποτε τῆς Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας ἢ πλάνη ἀφ' ἑαυτῆς ἐσβέσθη καὶ περὶ ἑαυτὴν διέπεσε καθάπερ τῶν σωμάτων τὰ τηκεδόνι παραδοθέντα μακρᾶ καὶ μηδενὸς αὐτὰ βλάπτοντος αὐτόματα φθείρεται καὶ διαλυθέντα κατὰ μικρὸν ἀφανίζεται. Ὡστε εἰ καὶ μὴ τέλεον ὁ σατανικὸς οὗτος ἐξήλειπται γέλωσ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ἱκανά γε τὰ ἤδη γενόμενα πιστώσασθαι καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόντων ὑμᾶς.

14 Τοῦ γὰρ πλείονος καθαιρεθέντος ἐν οὕτω χρόνῳ βραχεῖ περὶ τοῦ λειπομένου οὐδεὶς φιλονεικήσει λοιπόν. Οὐδὲ γὰρ πόλεως ἀλούσης καὶ τειχῶν κατενεχθέντων καὶ βουλευτηρίων καὶ θεάτρων καὶ περιπάτων κατακαυθέντων καὶ τῶν ἐν ἡλικία πάντων ἀνηρημένων στοάς τις ἰδὼν ἡμικαύστους καὶ οἰκιῶν ὀλίγων ἐστῶτα μέρη καὶ γραΐδια μετὰ παιδίων μικρῶν ἀμφισβητήσει τῷ νικῆσαντι καὶ περιγενομένῳ τοῦ πλείονος ὡς οὐ δυναμένῳ κατεργάσασθαι τὸ περιλειφθέν. Ἄλλ' οὐ τὰ γε τῶν ἀλιέων τοιαῦτα, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην ἀνθεῖ τὴν ἡμέραν· καὶ ταῦτα οὐ δι' εὐρυχωρίας τινὸς καὶ ἀνέσεως εἰς τὸν ἡμέτερον εἰσαχθέντα βίον ἀλλὰ διὰ θλίψεως καὶ πολέμων καὶ μάχης.

15 Ὁ μὲν γὰρ Ἑλληνισμὸς πανταχοῦ τῆς γῆς ἐκταθεὶς καὶ τὰς ἀπάντων ἀνθρώπων ψυχὰς κατασχὼν οὕτως ὕστερον μετὰ τὴν τοσαύτην ἰσχὺν καὶ τὴν ἐπίδοσιν ὑπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ κατελύθη δυνάμεως· τὸ δὲ κήρυγμα τὸ ἡμέτερον οὐ μετὰ τὸ διαδοθῆναι πανταχοῦ καὶ στήναι βεβαίως ἔσχε τοὺς πολεμοῦντας, ἀλλὰ πρὶν ἢ παγῆναι καὶ φυτευθῆναι ἐν ταῖς τῶν ἀκουόντων ψυχαῖς ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμιῶν πρὸς ἅπασαν ἠναγκάζετο παρατάττεσθαι τὴν οἰκουμένην· "Πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας." Οὕτω γὰρ τοῦ σπινθῆρος τῆς πίστεως ἀφθέντος καλῶς ποταμοὶ καὶ ἄβυσσοι πάντοθεν ἐπέρρεον. Ἰστε δὲ δήπου ὡς οὐκ ἔστιν ἴσον τὸ μυρίοις ἔτεσι ριζωθὲν ἀνασπάσαι φυτὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἄρτι τεθέν. Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπέκλυζε μὲν ἔτι μικρὸν ὄντα τὸν σπινθῆρα ὡς ἔφην τῆς εὐσεβείας τὸ τῶν ἐναντίων πέλαγος, ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐσβέννυτο τούτῳ, ἀλλὰ καὶ μείζων γινόμενος καὶ φαιδρότερος πάντα ἐπήει ταχέως τὰ μὲν τῶν ἐχθρῶν καταλύων καὶ ἀναλίσκων εὐκόλως τὰ δὲ τῶν οἰκείων ἀνιστῶν καὶ πρὸς ὕψος ἀφατον αἴρων καίτοι ἀνδρῶν εὐτελῶν καὶ ἀσήμων ὑπηρετησαμένων αὐτῷ.

16 Τὸ δὲ αἴτιον οὐκ ἦν τῶν ἀλιέων ἐκείνων οὔτε τὰ ῥήματα οὔτε τὰ θαύματα ἀλλὰ τῆς εἰς αὐτοὺς ἐνεργούσης δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ. Τῶν γὰρ ταῦτα ἐργασαμένων ὁ μὲν ἦν σκηνοποιὸς ὁ Παῦλος ὁ Πέτρος δὲ ἀλιεὺς καὶ οὐκ ἂν οὕτως εὐτελέσει καὶ ταπεινοῖς πλάσαι τι τοιοῦτον ἐπήλθέ ποτε πλὴν εἰ μαίνεσθαι τις αὐτοὺς φαίη καὶ παραπαίειν. Ὅτι δὲ οὐκ ἐμαίνοντο δῆλον ἐξ ὧν εἰπόντες κατῶρθωσαν καὶ ἐκ τῶν ἔτι καὶ νῦν πειθομένων αὐτοῖς. Οὐκ ἂν οὖν ποτε τοιαῦτα ἐψεύσαντο οὐδὲ ἐκόμπασαν ἀπλῶς. Καὶ γὰρ ὅπερ ἀρχόμενος ἔφην· ὁ μέλλων ἐξαπατᾶν ψεύδεται μὲν ψεύδεται δὲ οὐχ οὕτως ὡς πᾶσι γενέσθαι καταφανής.

17 Εἰ γὰρ καὶ τῶν πραγμάτων ἐκβεβηκότων καὶ τοσοῦτων 17 μαρτυρούντων τῷ τέλει, τῶν τε ἐν ἐκείνοις πιστευσάντων τοῖς χρόνοις καὶ τῶν ἐξ ἐκείνου πανταχοῦ ταῦτα ἀδόντων, οὐ παρ' ἡμῖν μόνον ἀλλὰ καὶ παρὰ βαρβάρους καὶ τοῖς ἐκείνων μᾶλλον ἐκτεθηριωμένοις, ὅμως εἰσὶ τινες, μετὰ τοσαῦτα τεκμήρια καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ὡς εἶπεῖν τὴν μαρτυρίαν, οἱ διαπιστοῦσι τοῖς γεγεννημένοις—καὶ πολλοὶ οὕτως ἀβασανίστος καὶ ἀνεξετάστως—τίς ἂν παρὰ τὴν ἀρχὴν μῆτε πράγματα θεασάμενος μῆτε μαρτυρίας ἀξιπίστους τούτων ἔχων ταύτην ἂν τὴν πίστιν ἐδέξατο τῇ ψυχῇ; Τί δαὶ ὅλως καὶ ἐξεπῆρε πλάσαι καὶ συνθεῖναι τι τοιοῦτον αὐτοῦς;

18 Οὔτε γὰρ λόγων ἰσχύι—πῶς γὰρ ὧν θάτερος οὐδὲ γράμματα ὅλως ἠπίστατο;—οὔτε χρημάτων ἐθάρρουν περιουσία καὶ γὰρ τῆς ἀναγκαίας μόλις

εὐπόρουν τροφῆς ἀπὸ τῆς τῶν χειρῶν τεχνῆς διαζῶντες ἀμφότεροι. Ἄλλ' οὐδὲ ἐπὶ γένους λαμπρότητι παρῆν αὐτοῖς μεγαλοφρονεῖν· τοῦ μὲν γὰρ οὐδὲ τὸν πατέρα ἴσμεν ὅστις ἦν οὕτως ἦν ἄσημος καὶ ἀφανής, τοῦ Πέτρου δὲ δηλὸς μὲν ἐστὶν ὁ πατήρ, τοσοῦτον δὲ ἔχει θατέρου πλεον ὅσον τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ γνῶριμον ἡμῖν ἐποίησαν αἱ Γραφαὶ μόνον καὶ τοῦτο διὰ τὸν υἱόν. Εἰ δὲ καὶ χώραν τις καὶ ἔθνος ἐξετάζειν βούλοιο τὸν μὲν Κίλικα εὐρήσει τὸν δὲ πόλεως ἀσημοῦ πολίτην μᾶλλον δὲ οὐδὲ πόλεως ἀλλὰ κώμης τῆς ἐσχάτης, ἀπὸ Βηθσαιδᾶ γὰρ τῆς Γαλιλαίας δέ ἐστι χωρίον οὕτως καλούμενον ἐξ ἧς ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἦν. Καὶ τὰς τέχνας δὲ τις αὐτῶν ἀκούσας ὄψεται οὐδὲν μέγα ἐχούσας καὶ σεμνόν· τοῦ μὲν γὰρ ἀλιέως ὁ σκηνοποιὸς τιμιώτερος τῶν δὲ ἄλλων χειροτεχνῶν εὐτελέστερος.

19 Πόθεν οὖν, εἰπέ μοι, πόθεν πρᾶγμα τοσοῦτον ὑποκρίνασθαι ἐτόλμησαν; Ποίαις ἐπαρθέντες ἐλπίσι; Τίνι θαρρήσαντες; Ἄρα τῷ καλάμῳ καὶ τῷ ἀγκίστρῳ ἢ τῇ σμίλῃ καὶ τῷ τρυπάνῳ; Οὐκ ἀπελθόντες ἀπάγξασθέ που ἢ καὶ κατακρημνίσετε ἑαυτοὺς τοσαύτην ὀφλισκάνοντες ἄνοιαν;

20 Θῶμεν δὲ εἰ βούλεσθε καθ' ὑμᾶς καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο γενέσθαι δυνατόν, καὶ τὸν μὲν ἀπὸ τῆς λίμνης ἀνελθόντα λέγειν ὅτι ἡ σκιά τοῦ σώματος τοῦ ἐμοῦ νεκροὺς ἀνέστησε, τὸν δὲ ἐκπηδήσαντα τῶν τοῦ σκηνορραφείου δέρρεων τὰ αὐτὰ δὴ ταῦτα κομπάζειν ἐκείνῳ περὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ. Τίς οὕτως ἐμεμῆνει τῶν ταῦτα ἀκούοντων ὡς ψιλοῖς ῥήμασι πιστεῦσαι περὶ πραγμάτων τοιούτων; Διὰ τί δὲ μηδεὶς ἐκείνων τῶν χρόνων χειροτέχνης ἀνὴρ εἰπέ τι περὶ ἑαυτοῦ τοιοῦτόν ποτε ἢ ἕτερός τις περὶ αὐτοῦ; Καίτοι εἰ τὰ ἡμέτερα πλάσματα ἦν τοὺς μετ' ἐκείνους εὐκολώτερον τὰ τοιαῦτα ψεύδεσθαι εἰκὸς ἦν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐκ εἶχον εἰς ἑτέρους ἀνενεγκόντες ὑπὲρ τούτων ἐλπίσαι τοῦ πράγματος περιέσεσθαι, οἱ δὲ μετ' ἐκείνους εἰς ἐκείνους ὀρῶντες προχειρότερον ἂν τοῦ πλάσματος κατετόλμησαν τοῦ παραδείγματος τῶν προτέρων τοῖς δευτέροις παρακελυομένου θαρρεῖν ὡς οὐδενὸς ἐν τῇ γῆ νοῦν ἔχοντος ἀλλὰ πάντων ἐξεστηκότων καὶ μεμνηόντων, καὶ τοῖς βουλομένοις ἐξὸν ἅπασιν ἄπερ ἂν θέλωσι περὶ ἑαυτῶν λέγειν τε καὶ πιστεῦεσθαι.

21 Λῆρος ταῦτα καὶ γέλωσ καὶ μωρίας Ἑλληνικῆς ῥήματα. Καθάπερ γὰρ ἂν εἴ τις προαχθεῖη τοξεύειν τὸν οὐρανὸν ὡς διαρρήξων αὐτὸν τοῖς αὐτοῦ βέλεσιν ἢ τὸν ὠκεανὸν ἐξαντλεῖν ὡς κενώσων αὐτὸν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν οὐδεὶς ὅστις οὐ γελάσεται τῶν ἀστειοτέρων αὐτόν, οἱ δὲ σεμνότεροι καὶ δακ ρύσσονται δάκρυσιν πολλοῖς, οὕτως ὅταν ἡμῖν Ἑλληνες ἀντιλέγωσι γελᾶν αὐτοὺς καὶ δακρύειν καλόν· πολλῶ γὰρ τοῦ τὸν οὐρανὸν τρώσειν ἐλπίζοντος καὶ τὴν ἄβυσσον κενώσειν ἀπορωτέροις ἐπιχειροῦσι πράγμασιν. Οὔτε γὰρ τὸ φῶς ἔσται σκότος ποτὲ ἕως ἂν ἢ φῶς οὔτε ἡ τῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων ἀλήθεια διελεγχθῆσεται· ἀλήθεια γὰρ ἐστὶ ταύτης δὲ ἰσχυρότερον οὐδέν.

22 Ὅτι μὲν οὖν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἃ ἀκοῆ ἴσμεν τῶν παρόντων καὶ ὀρωμένων οὐχ ἤττον ἐστὶ πιστὰ πᾶς ὅστισοῦν μὴ παραπαίων καὶ ἐξεστηκῶς ὁμολογήσειεν ἂν· ἵνα δὲ καὶ ἐκ περιουσίας τὴν νίκην ἀρώμεθα βούλομαι καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς γενόμενόν τι παράδοξον εἰπεῖν. Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε εἰ θαῦμα ὑποσχόμενος ἐρεῖν ἐφ' ἡμῶν γεγονὸς εἶτα ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας ἄρχομαι τοῦ διηγήματος ὑφαίνειν τὴν ἀρχήν. Οὔτε γὰρ μέχρις ἐκείνων στήσομαι μόνον οὔτε ἀλλότρια τῆς νέας ὑποθέσεως ἐρῶ τὰ παλαιά· ἀλλήλων γὰρ ἑκάτερα ἔχεται καὶ διαζευχθῆναι τὴν ἀκολουθίαν αὐτῶν οὐκ ἔνι. Εἴσεσθε δὲ καλῶς αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀκούσαντες.

23 Ἐγένετό τις βασιλεὺς ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁποῖός τις ἦν οὗτος ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔχω λέγειν, τὸ δὲ ἄγος ὅπερ ἐτόλμησεν ἀκούσαντες εἴσεσθε καὶ περὶ τῆς λοιπῆς τῶν τρόπων ὠμότητος. Τί οὖν τὸ ἄγος ἦν; Ἔδοξεν ἔθνεϊ τινὶ τῶν ἐκείνῳ πολεμούντων τῷ βασιλεῖ καταλῦσαι τὸν πόλεμον καὶ μήτε ἑτέρους κόπτειν μήτε αὐτοὺς ὑπὸ ἑτέρων κόπτεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ

πραγμάτων μὲν ἀπηλλάχθαι καὶ κινδύνων καὶ φόβων στέργειν δὲ τοῖς ὑπάρχουσι καὶ μηδὲν πλέον τῶν ὄντων ἐπιζητεῖν· κρεῖττον γὰρ εἶναι μετὰ ἀφοβίας ἀπολαύειν μετρίων ἢ τοῦ πλείονος ἐφιεμένους δεδοικέναι καὶ τρέμειν ἀεὶ κατὰ αὐτούς τε ἑτέροις διδόντας καὶ παρ' ἑτέρων λαμβάνοντας ζῆν.

24 Δόξαν δὴ καταθέσθαι τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἀπράγμονα βίον ζῆν ἔδοξεν ἰσχυρῶ τινι θεσμῶ καὶ ὄροις ἀσφαλῆσι τοῦτο καταδεῖσαι τὸ καλόν, καὶ ποιησάμενοι συνθήκας καὶ λαβόντες ὄρκους καὶ δόντες ἐκ περιουσίας ἐπεχείρουν πείθειν τὸν βασιλέα τὸν αὐτῶν τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ–παιδίον δὲ ἦν κομιδῆ–τῆς εἰρήνης ἐνέχυρον καταθέντα ἀσφαλῆς, τοῖς τε πρότερον πολεμίσι οὔσι παρέχειν θαρρεῖν τῆς τε οἰκείας γνώμης μαρτύριον ἐξενεγκεῖν ὡς ἀδόλως τὴν εἰρήνην πεποιημένου πρὸς αὐτούς. Καὶ ταῦτα λέγοντες ἔπεισαν καὶ ἐξέδωκε τὸν υἱὸν ὁ βασιλεὺς ὡς μὲν αὐτὸς ὤφειτο τοῖς φίλοις καὶ συμμάχοις, ὡς δὲ τὸ τέλος ἔδειξε τῷ πάντων ἀπηνεστάτῳ θηρίῳ. Λαβὼν γὰρ νόμῳ φιλίας καὶ συνθηκῶν τὸ παιδίον ἐκεῖνο τὸ βασιλικὸν πάντα ὁμοῦ κατεπάτησε καὶ ἀνέτρεψε τοὺς ὄρκους, τὰς συνθήκας, τὴν πρὸς ἀνθρώπους αἰδῶ, τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν, τὸν ἀπὸ τῆς ἡλικίας ἔλεον.

25 Καὶ οὔτε ἡ νεότης τὸ θηρίον ἐπέκαμψεν οὔτε ἡ παρεπομένη τοῖς τοιοῦτοις μιάσμασι δίκη τὸν ἄγριον ἐκείνον ἐφόβησεν οὔτε τὰ τοῦ παρακαταθεμένου πατρὸς αὐτὸν εἰσῆλθε ῥήματα ἅπερ ἐκεῖνος τὸν υἱὸν ἐγχειρίζων ἴσως ἐπέσκηπτεν ἐν ἐπιμελείᾳ τε αὐτὸν ἔχειν ἀξίων πολλῇ καὶ πατέρα αὐτὸν ἐπιφημίζων τῷ παιδί καὶ ὡς αὐτὸν γεγεννηκότα οὕτω τρέφειν καὶ παιδεύειν παρακαλῶν καὶ τῆς τῶν οἰκείων προγόνων εὐγενείας ἄξιον ἀποφαίνειν, καὶ μετὰ τούτων τῶν ῥημάτων τὴν δεξιὰν τοῦ παιδὸς τῇ δεξιᾷ τοῦ φονέως ἐντιθεῖς καὶ μετὰ δακρύων διαλυόμενος. Τούτων οὐδὲν εἰς νοῦν ὁ μιὰρὸς ἐκεῖνος ἐβάλετο, ἀλλὰ πάντα ῥίψας ἀθρόως ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸν φόνον ἐκείνον τὸν πάντων ἐναγέστατον τῶν φόνων ἐργάζεται. Τοῦτο γὰρ καὶ παιδοκτονίας χεῖρον τὸ μιάσμα, καὶ μάρτυρες ὑμεῖς οἱ οὐκ ἂν οὕτως ἀλγήσαντες εἴπερ τοῖς ἐμοῖς πάθεσι καὶ τὰ ὑμέτερα στοχάζεσθαι χρή εἰ τὸν υἱὸν ὅτι κατέσφαξεν ἠκούσατε τὸν ἑαυτοῦ. Τότε μὲν γὰρ μετὰ τῶν κοινῶν νόμων καὶ οἱ φύσεως ἐδόκουν ἀνατετράφθαι θεσμοί, ἐνταῦθα δὲ πολλὰ ὁμοῦ συνδεδράμηκεν καὶ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης ἰσχυρότερα τῷ πλήθει γίνεται.

26 Ὅταν γὰρ ἐννοήσω τὸ μεῖράκιον τὸ μηδὲν ἡδίκηκός, τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκδοθέν, τὸ τῶν προγονικῶν βασιλείων ἀποσπασθὲν καὶ ἐν οἰκίᾳ τρυφῆς καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἀλλαζάμενον τὴν ἐν ἀλλοτρίᾳ διαγωγὴν ἵνα ἐξῆ τῷ μιᾶρῷ θαρρεῖν ἐκείνῳ περὶ τῶν συνθηκῶν, εἶτα ὑπὸ αὐτοῦ κατεργασθὲν καὶ τῶν οἴκοι λαμπρῶν δι' αὐτὸν ἀποστερηθὲν καὶ ὑπ' αὐτοῦ πάλιν ἀποσφαχθὲν, ἐναντίον τι πάσῳ πάθος τηκόμενός τε ὁμοῦ τὴν ψυχὴν καὶ ἐξοιδῶν τὸ μὲν τοῦ θυμοῦ τὸ δὲ τῆς ἀθυμίας ἐργαζομένης. Ὅταν μὲν γὰρ ἐννοήσω τὸν μιᾶρον ἐκείνον ὀπλιζόμενον καὶ τὸ ξίφος ἀνατείνοντα καὶ τὴν δειρὴν κατέχοντα τοῦ παιδὸς καὶ τὴν δεξιὰν ἢ τὴν παρακαταθήκην ἐδέξατο ταύτη κατ' αὐτῆς ὠθοῦντα τὸ ξίφος διαρρήγνυμαι καὶ ἀποπνίγομαι τῷ θυμῷ. Ὅταν δὲ πάλιν ἴδω τὸν νέον δεδοικότα καὶ τρέμοντα καὶ οἰμώττοντα τὰς ἐσχάτας οἰμωγὰς καὶ τὸν πατέρα ἀνακαλοῦντα καὶ τούτων αἴτιον αὐτὸν γεγενῆσθαι λέγοντα καὶ τὴν σφαγὴν οὐ τῷ βαπτίζοντι τὸ ξίφος εἰς τὸν λαιμὸν ἀλλὰ τῷ γεγεννηκότι λογιζόμενον καὶ μὴ δυνάμενον ἐκφυγεῖν μηδὲ ἐπαμῦναι ἑαυτῷ ἀλλ' ἀνήνυτα λοιπὸν τῷ φουσαμένῳ μεμφόμενον καὶ δεχόμενον τὴν πληγὴν καὶ σπαίροντα καὶ λακτίζοντα τοῦδαφος καὶ τὴν γῆν τοῖς τῶν αἱμάτων μολύνοντα κρουνοῖς διακόπτομαι τὰ σπλάγχνα καὶ σκοτοῦμαι τὸν λογισμὸν καὶ μου τις ἀχλὺς ἀθυμίας καταχεῖται τοῖς ὀφθαλμοῖς.

27 Ἄλλ' οὐχ ὁ θῆρ ἐκεῖνος ἔπαθέ τι τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ ἀρνίον καταθύειν μέλλων ἢ μόσχον οὕτω διετέθη πρὸς τὴν μιᾶρὰν ἐκείνην σφαγὴν. Καὶ ὁ μὲν παῖς ἔκειτο νεκρὸς δεξάμενος τὴν πληγὴν ὁ δὲ σφαγεὺς ἐπηγωνίζετο τῷ

μιάσματι τοῖς δευτέροις τὰ πρότερα ἀποκρύψαι φιλονεικῶν. Τάχα μέ τις οἶεταί τι περὶ τῆς ταφῆς ἔρεῖν, καὶ ὅτι μετὰ τὴν σφαγὴν οὐδὲ βραχείας τῷ φονευθέντι μετέδωκε γῆς. Ἐγὼ δὲ τι τούτου τολμηρότερον ἕτερον ἔρω. Τὰς γὰρ ἀνόμους χεῖρας ἐκείνας τοιοῦτῳ μολύνας αἵματι καὶ τὴν καινὴν ἐργασάμενος τραγωδίαν ὡς οὐδὲν ὄλως τετολμηκῶς ὁ ἀναιδὴς καὶ πετρῶν αὐτῶν σκληρότερος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἠπείγετο τοῦ Θεοῦ.

28 Καὶ ἴσως τινὲς θαυμάζουσι πῶς οὐκ ἐπλήγη θεηλάτῳ πληγῇ τοιαῦτα τολμῶν ἢ πῶς οὐκ ἀπαφῆκεν αὐτῷ σκηπτὸν ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τὴν ἀναίσχυντον ὄψον κατέφλεξε τῷ κεραυνῷ. Ἐγὼ δὲ εἴ τινες ἔλαβον τοῦτον τὸν λογισμὸν ἐπαινῶ μὲν αὐτοὺς καὶ θαυμάζω τῆς πυρώσεως λείπειν δὲ αὐτῶν οὐ μικρὸν τῷ θαύματι τούτῳ καὶ τοῖς ἐπαίνοις φημί, Δικαίαν μὲν γὰρ τὴν ἀγανάκτησιν ἔσχον ὑπὲρ τε τοῦ οὐκ ἐν δίκῃ κατακοπέντος παιδὸς ὑπὲρ τε τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων οὕτως ὑβρισθέντων ἰταμῶς, ἀλλὰ τῷ θυμῷ ζέοντες οὐ συνείδον ὅσον ἰδεῖν ἐχρῆν. Τοῦ γὰρ δικαίου τούτου νόμος ἕτερος ἀνώτερος πολλῶν κεῖται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

29 Τίς οὖν ὁ νόμος; Τοῖς ἡμαρτηκόσι μὴ κατὰ πόδας τὴν τιμωρίαν ἐπάγειν, ἀλλ' ἐνδιδόναι τῷ πεπλημμεληκότι χρόνους καὶ προθεσμίαν τὸ πλημμεληθὲν ἀποδύσασθαι, καὶ διὰ τῆς μετανοίας ἐξισωθῆναι τοῖς οὐδὲν εἰργασμένοις δεινόν· ὅπερ καὶ τότε ἐνεδείξατο εἰς τὸν δαίμονα ἐκεῖνον ὁ Θεός. Ἐγένετο δὲ πλεον οὐδὲν ἀλλ' ἔμενεν ἀδιόρθωτος. Ὁ δὲ φιλόφρων καὶ τοῦτο προειδὼς οὐδὲ οὕτως ὑπερεῖδεν αὐτὸν οὐδὲ ἐνέλιπε τὰ παρ' αὐτοῦ ποιῶν ἀλλ' αὐτὸς μὲν καὶ ἐπεσκόπησε κάμνοντα καὶ τὰ πρὸς ὑγίειαν ἔπραξεν, ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἠθέλησε τὸ φάρμακον δέξασθαι ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ πεμφθέντα συνέκοψεν ἰατρόν. Τὸ δὲ φάρμακον καὶ ὁ τῆς ἰατρείας τρόπος τοιοῦτος ἦν.

30 Ἐτυχε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν τὸ ἀπηνὲς τοῦτο δρᾶμα ἐτολμᾶτο καὶ ἔλειπον ἄνδρα τινὰ μέγαν καὶ θαυμαστὸν— εἴ γε δεῖ αὐτὸν ἄνδρα καλεῖν—τῆς ποιμένης ἐπιμελεῖσθαι τῆς παρ' ἡμῖν· Βαβύλας ἦν ὄνομα αὐτῷ. Οὗτος τότε τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐνθάδε ὑπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἐγχειρισθεὶς τὸν Ἥλιον καὶ τὸν τούτου ζηλωτὴν τὸν Ἰωάννην παρήλασε μὲν οὐκ ἂν εἴποισι μὴ καὶ λίαν φορτικὸν τὸ λεγόμενον ἦ, ἔφθασε δὲ οὕτως ὡς μηδὲ τὸ τυχὸν ἀπολειφθῆναι τῆς ἐλευθερίας τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν. Οὐ γὰρ τετράρχην πόλεων ὀλίγων οὐδὲ ἑνὸς ἔθνους βασιλέα ἀλλὰ τὸν πλεῖστον μέρος τῆς οἰκουμένης ἀπάσης κατέχοντα αὐτὸν δὴ τοῦτον τὸν ἀνδροφόνον καὶ πολλὰ μὲν ἔθνη πολλὰς δὲ πόλεις καὶ στρατιὰν ἄπειρον κεκτημένον καὶ πάντοθεν ὄντα φοβερόν ἀπὸ τε τῆς τῶν τρόπων θρασυτικῆς ὡς ἀνδράποδον εὐτελὲς καὶ οὐδενὸς ἄξιον οὕτω τῆς ἐκκλησίας ἐξέβαλε μετὰ τῆς ἀταραξίας καὶ ἀφοβίας μεθ' ὅσης ἂν ποιμὴν πρόβατον φώρας ἐμπεπλησμένον καὶ νεοσηκὸς τῆς ποιμένης ἀπείρξειε κωλύων εἰς τὰ λοιπὰ διαβῆναι τὴν νόσον τοῦ κάμνοντος.

31 Καὶ ταῦτα ἔπραττεν ἔργῳ τὸν τοῦ Σωτῆρος λόγον βεβαιῶν ὅτι μόνος "δοῦλός ἐστιν ὁ τὴν ἁμαρτίαν ποιῶν," κἂν μυρίους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχη στεφάνους, κἂν ἀπάντων δοκῆ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων κρατεῖν, ὁ δὲ οὐδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς πονηρὸν κἂν ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων καταλέγεται τάξει πάντων ἐστὶ βασιλέων βασιλικώτερος. Αὐτίκα γοῦν τὸν ἄρχοντα διέταττεν ὁ ἀρχόμενος καὶ τῷ κρατοῦντι πάντων ἔκρινεν ὁ ὑπῆκοος καὶ τὴν καταδικάζουσαν αὐτὸν ψῆφον ἔφερε. Σὺ δὲ ταῦτα ἀκούων μὴ παρέλθῃς τὸ λεχθέν. Ἰκανὸν μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τοῦτο ἀπαγγελθὲν ὅτι τὸν βασιλέα τῶν τῆς ἐκκλησίας προθύρων ἐξήλασε τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ὄντων τις τὴν αὐτοῦ διαναστῆσαι καὶ ἐκπλῆξαι τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχάς.

32 Εἰ δὲ βούλει τὸ θαῦμα ἅπαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς μὴ ψιλῶ τῷ ῥήματι πρόσεχε ἀλλ' ὑπόγραφον τοὺς δορυφόρους, τοὺς ὑπασπιστάς, τοὺς στρατηγούς, τοὺς ἄρχοντας—τοὺς ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀύλαις στρεφομένους, τοὺς ἐπὶ τῶν πόλεων

τεταγμένους-τὸν τυφὸν τῶν προηγουμένων, τῶν ἐπομένων τῶν σοβούντων τὸ πλῆθος, τὴν ἄλλην θεραπείαν ἅπασαν. Εἶτα αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ μετὰ πολλοῦ μὲν ἐπιβαίνοντα τοῦ φρονήματος σεμνότερον δὲ ἀπὸ τῶν ἱματίων φαινόμενον καὶ ἀλουργίδος καὶ τῶν λίθων τῶν πανταχοῦ διεσπαρμένων κατὰ τὴν δεξιὰν κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς χλανίδος, τῶν ἀπὸ τοῦ διαδήματος ἐξ αὐτῆς ἀστραπτόντων τῆς κεφαλῆς.

33 Καὶ μηδὲ μέχρι τούτου στήσης τὴν εἰκόνα, ἀλλ' ἔκτεινον αὐτὴν καὶ ἐπὶ τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον τὸν μακάριον Βαβύλαν καὶ τὸ σχῆμα τὸ ταπεινὸν καὶ ἐπὶ τὴν στολὴν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ τὴν συντετριμμένην ψυχὴν καὶ τὸ θράσους ἀπηλλαγμένον φρόνημα καὶ οὕτως ἀμφοτέρους διαγράψας καὶ ἀντιθεῖς τότε γνώση τὸ θαῦμα καλῶς μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως ἐπιλήψη τῆς ἀκριβείας αὐτῆς. Τὴν γὰρ παρρησίαν ἐκείνην λόγος μὲν οὐδεὶς οὐδὲ ὄψις παραστήσαι δύναται' ἂν ἡ πείρα δὲ μόνη καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς. Καὶ τὸ παράστημα τῆς τοῦ γενναίου ψυχῆς μόνος ἐκεῖνος δύναται' ἂν εἰδέναι καλῶς ὁ δυνηθεὶς εἰς τὴν αὐτὴν αὐτῷ τῆς παρρησίας φθάσαι κορυφῆν. Πῶς γὰρ προσῆλθεν ὁ γέρων; Πῶς τοὺς δορυφόρους διέκοψε; Πῶς τὸ στόμα διήρε; Πῶς ἐφθέγγατο; Πῶς ἐπετίμησε; Πῶς τὴν δεξιὰν εἰς τὸ στήθος ἀπήρεισε τὸ φλεγμαῖνον ἔτι τῷ θυμῷ καὶ ζέον τῷ φόνῳ; Πῶς ἀπόσαστο τὸν ἀνδροφόνον; Οὐδὲν αὐτὸν τῶν δρωμένων κατέπληξε καὶ τῆς προθέσεως ἐξέκρουσεν. Ὡς ψυχῆς ἀκαταπλήκτου καὶ διανοίας ὑψηλῆς, ὡς φρενῶν οὐρανίων καὶ παραστήματος ἀγγελικοῦ. Ὡς περ γὰρ ἐν τοίχῳ γεγραμμένην ἅπασαν τὴν φαντασίαν ἐκείνην ὁρῶν οὕτως ἀταράχως ἅπαντα ἔπραττεν ὁ γενναῖος ἀνὴρ.

34 Καὶ γὰρ ἦν πεπαιδευμένος ἀπὸ τῶν θείων δογμάτων ὅτι σκιά καὶ ὄναρ καὶ τούτων οὐδαμινώτερα ἅπαντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα. Διὰ τοῦτο οὐδὲν αὐτὸν τούτων καταπτῆξαι ἐποίησεν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐθάρρυνεν. Ἡ γὰρ ὄψις ἐκείνη τῶν ὀρωμένων τὴν διάνοιαν παρέπεμπεν ἐπὶ τὸν ἄνω βασιλέα τὸν καθημέμον ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ βλέποντα ἀβύσσους, ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν ἔνδοξον καὶ ὑψηλὸν, ἐπὶ τὴν στρατιὰν τὴν οὐράνιον, ἐπὶ τὰς μυριάδας τῶν ἀγγέλων, ἐπὶ τὰς χιλιάδας τῶν ἀρχαγγέλων, ἐπὶ τὸ βῆμα τὸ φοβερὸν, ἐπὶ τὸ κριτήριον τὸ ἀδέκαστον, ἐπὶ τὸν τοῦ πυρὸς ποταμὸν, ἐπὶ τὸν κριτὴν αὐτόν. Διὰ τοι τοῦτο ὅλον ἑαυτὸν μεταστήσας ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ἐκείνῳ τῷ δικαστῇ παρεστῶς καὶ αὐτοῦ κελεύοντος ἀκούων τὸν ἑναγῆ καὶ μιὰ τῆς ἱεραῆς ἀγέλης ἐξωθεῖν, οὕτως ἐξέβαλλε καὶ τῶν λοιπῶν προβάτων ἀφώριζε καὶ πρὸς οὐδὲν ἐπεστρέφετο τῶν ὀρωμένων καὶ δοκούντων εἶναι φοβερῶν ἀλλ' ἀνδρείως αὐτὸν μάλα καὶ γενναίως ἀπώσάμενος παρέστη τυραννουμένοις τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις.

35 Καίτοι πόση περὶ τοὺς λοιποὺς αὐτὸν παρρησία κεχρῆσθαι εἰκός; Ὁ γὰρ τῷ κρατοῦντι μετὰ τοσαύτης ἐξουσίας προσενεχθεὶς τίνα τῶν λοιπῶν ἔδεισεν ἄν; Ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον στοχάζομαι μᾶλλον δὲ οὐ στοχάζομαι ἀλλὰ πιστεύω μὴ πρὸς χάριν, μὴ πρὸς ἀπ' ἐχθίαν μήτε πράξαι μήτε εἰπεῖν τί ποτε ἀλλὰ καὶ πρὸς φόβον καὶ πρὸς τὴν τούτου δυνατωτέραν κολακείαν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα-πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπινα-γενναίως στήναι καὶ ἀνδρείως καὶ μηδὲ μικρὸν τι τῆς ὀρθῆς διαφθεῖραι κρίσεως. Εἰ γὰρ "στολισμὸς ἀνδρὸς καὶ γέλος ὀδόντων καὶ βῆμα ποδὸς ἀπαγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ," πολλῶ μᾶλλον τὰ τοσαῦτα κατορθώματα πᾶσαν ἡμῖν ἱκανὰ τοῦ λοιποῦ βίου παραδείξαι τὴν ἀρετὴν. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ μόνον αὐτὸν θαυμάζειν χρὴ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ μέχρι τοσούτου τὴν παρρησίαν ἐκτεῖναι καὶ ἐπὶ τῷ πάλιν μηδὲν προσθεῖναι πλέον αὐτῇ.

36 Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία μήτε ἔλλιπῶς μήτε περιττῶς ἀγωνίζεσθαι συγχωροῦσα ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν συμμετρίαν φυλάττουσα. Καίτοι γε ἐνήν εἶπερ ἐβούλετο καὶ περαιτέρω προελθεῖν. Τῷ γὰρ ἀπαγορεύσαντι τὸ ζῆν-οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν προσῆλθεν εἰ μὴ τοιοῦτοις αὐτὸν ὥπλισε λογισμοῖς-μετ' ἐξουσίας ἅπαντα

πράττειν ἐξήν καὶ ὕβρεσι πλῦναι τὸν βασιλέα καὶ τὸ διάδημα καθελεῖν τῆς κεφαλῆς καὶ πληγὰς εἰς τὸ πρόσωπον ἐντεῖναι ὅτε τὴν δεξιὰν εἰς τὸ στήθος ἀπήρεισεν. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐποίησε· τῷ γὰρ ἄλατι τῷ πνευματικῷ τὴν ψυχὴν ἠρτυμένος ἦν, δι' ὅπερ οὐδὲν ἔπραττεν εἰκῆ καὶ μάτην, ἀλλὰ πάντα κρίσει λογισμῶν ὀρθῆ καὶ μετὰ καταστάσεως ὑγιούς.

37 Οὐ καθάπερ οἱ παρ' Ἑλλησι σοφοὶ οἱ συμμέτρως μὲν οὐδέποτε πανταχοῦ δὲ ὡς εἰπεῖν ἢ πλέον ἢ ἔλαττον τοῦ δέοντος παρρησιάζονται ἵνα ἀνδρείας μὲν οὐδαμοῦ, παθῶν δὲ ἀλογίστων ἀλόγιστον δόξαν λάβωσι πανταχοῦ ἐν οἷς μὲν ὑστέρησαν δειλίας ἐν οἷς δὲ ὑπερέβησαν ἀλαζονείας καὶ φιλοδοξίας παρὰ πᾶσιν ἀλίσκόμενοι— ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, οὐ γὰρ ἀπλῶς τὸ ἐπελθὸν ἔπραττεν ἀλλὰ πάντα βασανίζων ἀκριβῶς καὶ πρὸς τοὺς θείους νόμους τοὺς λογισμοὺς ἀρμόζων τοὺς ἑαυτοῦ οὕτως ἐπὶ τὸ πράττειν ἐξήγαγεν αὐτούς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τομὴν οὔτε ἐπιπόλαιον ἔδωκεν ὥστε μὴ πλέον τοῦ νενοσηκότος ἐναπομείναι μέρος οὔτε βαθυτέραν τοῦ δέοντος ὥστε μὴ τῷ περιττῷ τῆς πληγῆς λυμῆνασθαι τὴν ὑγίειαν πάλιν, ἀλλὰ συμμετρήσας τῷ νοσήματι τὴν πληγὴν οὕτω τὴν ἀρίστην ἰατρείαν εἰργάσατο. Ἐντεῦθεν αὐτὸν καὶ θυμοῦ καὶ δειλίας καὶ ἀλαζονείας καὶ δοξομανίας καὶ ἀπεχθείας καὶ φόβων καὶ κολακείας θαρροῦντως ἀπεφηνάμην εἶναι καθαρὸν.

38 Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν οὐχ οὕτω θαυμάζω τοῦ μακαρίου τὸ κατατολμῆσαι τῆς τοῦ κρατοῦντος μανίας ὡς τὸ συνιδεῖν μέχρι τίνος τοῦτο ποιῆσαι ἐχρῆν, καὶ μηδὲν περαιτέρω μῆτε πράξει μῆτε εἰπεῖν. Καὶ ὅτι τοῦτο ἐκείνου θαυμαστότερον πολλοὺς ἂν εὖροι τις τούτου μὲν περιγεγονότας ὑπ' ἐκείνου δὲ ἠττηθέντας. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς παρρησιάσασθαι καὶ τῶν τυχόντων πολλοῖς ἐστί, τὸ δὲ εἰς δέον καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι καὶ μετὰ τῆς ἀρμοζούσης συμμετρίας καὶ συνέσεως τῷ πράγματι χρήσασθαι μεγάλης λίαν καὶ θαυμαστῆς δεῖται ψυχῆς. Ἐπεὶ καὶ τὸν μακάριον Δαυὶδ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας ὕβρισεν ὁ Σεμεὶ καὶ "ἄνδρα αἱμάτων" ἐκάλεσεν—ἀλλ' οὐκ ἂν εἴποιμι τοῦτο παρρησίαν ἔγωγε ἀλλὰ γλώττης ἀκολασίαν καὶ θρασύτητα διανοίας καὶ ἀναγωγίαν καὶ ἀπόνοιαν καὶ πάντα μᾶλλον ἢ παρρησίαν. Δεῖ γὰρ οἶμαι τὸν μέλλοντα εἶναι ἐλεγκτικὸν θρασύτητος μάλιστα καὶ ἀπονοίας ὡς πορρωτάτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπαγαγεῖν καὶ τὸ δραστήριον ἐν τῇ φύσει τῶν ῥημάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἐπιδείκνυσθαι μόνον.

39 Καὶ γὰρ ἰατρῶν παῖδες ὅταν τέμνουν τὰ σεσηπότα δέη τῶν μελῶν ἢ τὰ φλεγμαίνοντα καταστέλλουν οὐκ ὀργῆς πρότερον γεμίσαντες ἑαυτοὺς οὕτως ἐπὶ τὴν ἰατρείαν ἔρχονται, ἀλλὰ τότε μάλιστα ἐν καταστάσει τῆ προσηκούσῃ σπουδάζουσι φυλάττειν τὸν λογισμὸν ὥστε μὴ τῇ τέχνῃ λυμῆνασθαι τὴν ἐκείνου ταραχὴν. Εἰ δὲ σῶμά τις θεραπεύειν μέλλον τσαύτης δεῖται γαλήνης, τὸν ψυχὰς ἰατρεύοντα ποῦ τάξομεν, εἰπέ μοι, καὶ πόσῃν ἀπαιτήσομεν φιλοσοφίαν; Πολλῷ μείζονα δῆλον ὅτι καὶ τσαύτην ὄσῃν ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ἐπεδείξατο μάρτυς. Καθάπερ γὰρ τινὰς ὄρους καὶ κανόνας ἡμῖν τίθησιν ἴν' ἐξ ἐκείνων τὰ μέτρα καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν ἀναλογίαν λαμβάνωμεν, οὕτω τὸν δαίμονα ἐκεῖνον ἀπὸ τῶν ἱερῶν περιβόλων ἀπώσατο.

40 Καὶ δοκεῖ μὲν ἐν κατόρθωμα εἶναι τὸ γεγονός, εἰ δὲ τις αὐτὸ διασκέψαιτο καὶ ἀναπτύξας πάντοθεν κατοπτεύσειεν ἀκριβῶς καὶ δεύτερον καὶ τρίτον συμπεφυκὸς εὐρήσει καλὸν καὶ πολὺν τῆς ὠφελείας τὸν θησαυρόν. Ὁ μὲν γὰρ ἀπελαυνόμενος τότε εἷς μόνος ἦν οἱ δὲ ἐκείνου κερδαίνοντες πολλοί. Τῆς γὰρ ἀρχῆς τῆς ὑπὸ τῷ τυράννῳ κειμένης—αὕτη δὲ ἦν τὸ πλεῖστον τῆς οἰκουμένης μέρος— ὅσοιπερ ἂν ἦσαν ἄπιστοι κατεπλάγησαν καὶ ἐθαύμασαν μαθόντες ὄσης τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις ὁ Χριστὸς τῆς παρρησίας μετέδωκε, κατεγέλασαν τῆς παρ' αὐτοῖς δουλοπρεπείας καὶ ἀνελευθερίας καὶ ταπεινότητος, εἶδον ὅσον τῆς Χριστιανῶν εὐγενείας πρὸς τὴν Ἑλλήνων αἰσχύνῃν τὸ μέσον.

41 Οἱ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς τὴν τῶν ἱερῶν ἐπιμέλειαν ἐγχειρισμένοι μᾶλλον δεσποτῶν καὶ τῶν εἰδώλων δὲ αὐτῶν τοὺς βασιλεῖς θεραπεύουσι, καὶ διὰ τὸν ἐκείνων φόβον καὶ τοῖς ξοάνοις αὐτοῖς παρεδρεύουσιν ὡς τοὺς πονηροὺς δαίμονας τοῖς βασιλεῦσι χάριν ἔχειν τῆς εἰς αὐτοὺς τιμῆς. Αὐτίκα γοῦν ὅταν τινὰ συμβῆ μὴ τὰ ἐκείνων φρονούντα ἐπὶ ταύτην ἔλθειν τὴν ἀρχὴν, εἰσιῶν τις εἰς τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς πανταχοῦ τῶν τοίχων ὄψεται διατεταμένα τὰ τῶν ἀραχνίων ὑφάσματα καὶ τοσαύτην ἐπικειμένην τῷ ξοάνῳ τὴν κόνιν ὡς μήτε ρίνα μήτε ὀφθαλμὸν μήτε ἄλλο τι τοῦ προσώπου φαίνεσθαι μέρος, τῶν δὲ βωμῶν τῶν μὲν τὰ λείψανα μόνον ἔστηκε τοῦ πλείονος ἀποθραυσθέντος μέρους τοὺς δὲ οὕτω βαθεῖα πάντοθεν περιβάλλει πόα ὡς τὸν ἀγνοοῦντα κοπρίας τινὸς σωρείαν εἶναι νομίζειν τὸ φαινόμενον. Τὸ δὲ αἴτιον ὅτι πάλαι μὲν αὐτοῖς κλέπτειν ἐξῆν ὅσα ἐβούλοντο καὶ γαστρίζεσθαι διὰ τῆς τῶν ξοάνων θεραπείας· νῦν δὲ ὑπὲρ τίνος ἑαυτοὺς κόψουσι; Προσεδρεύσοντες γὰρ καὶ δαπανώμενοι παρ' ἐκείνων μὲν οὐδεμίαν προσδοκῶσιν ἀμοιβήν—καὶ γὰρ εἰσι ξύλα καὶ λίθοι—τὸ δὲ πεῖθον αὐτοὺς ὑποκρίνεσθαι τὴν θεραπείαν ἢ παρὰ τῶν κρατούντων τιμῆ, καὶ αὕτη ἀνήρηται τῶν βασιλευόντων γενομένων συνετῶν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ προσκυνοῦντων Υἱόν.

42 Ἄλλ' οὐ τά γε ἡμέτερα τοιαῦτα ἀλλὰ πᾶν τούναντίον. Ὅταν μὲν γὰρ τις ὁμολογῶν ἡμῖν ἐν τῇ περὶ τοῦ θείου δόξῃ ἐπὶ τὸν βασιλικὸν ἀναβῆ θρόνον ῥαθυμότερα γίνεται τὰ Χριστιανῶν τοσοῦτον ἀπέχει ταῖς ἀνθρωπίναις ὀρθοῦσθαι τιμαῖς, ὅταν δὲ τις κρατήσῃ δυσσεβῆς καὶ πάντοθεν ἡμᾶς ἐλαύνων καὶ μυριοὺς περιβάλλον κακοῖς τότε εὐδοκιμεῖ καὶ λαμπρότερα γίνεται τὰ καθ' ἡμᾶς, τότε ἀριστείων καὶ τροπαίων καιρὸς, τότε στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων καὶ πάσης ἀνδραγαθίας ἀφορμή.

43 Εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι καὶ νῦν εἰσι πόλεις τὴν ἴσην δεισδαιμονίαν ἐπιδεικνύμεναι περὶ τὴν τῶν εἰδώλων μανίαν, πρῶτον μὲν εὐαριθμήτους καὶ ὀλίγας ἔρεις—πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτω τὸν ἡμέτερον βλάψει λόγον. Ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἢ αὕτη καὶ ἀντὶ τοῦ κρατούντος τοὺς τὴν πόλιν οἰκοῦντας ἔχουσι τὴν ἴσην αὐτοῖς παρεχομένους τιμὴν. Καὶ τοῦτο αἴτιον τῆς θεραπείας· αἱ κραιπάλαι καὶ οἱ κῶμοι οἱ μεθ' ἡμέραν, οἱ διὰ πάσης νυκτός, οἱ αὐλοὶ καὶ τὰ τύμπανα, τὸ μετὰ πάσης ἀναισχυντίας αἰσχροῦ μὲν εἰπεῖν πρᾶξαι δὲ αἰσχροτέρα· τὸ διαρραγῆναι μὲν ὑπὸ τῆς ἀδηφαγίας ἐκβακχευθῆναι δὲ ὑπὸ τῆς μέθης καὶ εἰς τὴν αἰσχίστην μανίαν ἐκπεσεῖν. Αὗται αἱ ἀσχήμονες δαπάναι συνέχουσιν ἔτι καὶ διακρατοῦσι διαπίπτουσιν τὴν πλάνην· οἱ γὰρ εὐπορώτεροι τοὺς διὰ τὴν ἀργίαν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ φθειρομένους ἐκλέγοντες ἐν τάξει παρασίτων καὶ τῶν περὶ τὰς τραπέζας τρεφομένων ἔχουσι κυνῶν, τοῖς λειψάνοις τοῖς ἀπὸ τῶν παρανόμων δείπνων διασπῶντες τὰς γαστέρας τὰς ἀναιδεῖς καὶ πρὸς ὅπερ ἂν θέλωσιν αὐταῖς χρώμενοι.

44 Ἡμεῖς δὲ καθάπαξ τὴν ὑμετέραν ἀλογίαν καὶ παρανομίαν μισήσαντες τοὺς μὲν ἀργοῦντας καὶ διὰ τοῦτο πεινῆν ἀναγκαζομένους οὐ τρέφομεν ἀλλ' ἐργαζομένους καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἑτέροις ἀρκεῖν πείθομεν, τοὺς δὲ ἀναπήρους τῷ σώματι γενομένους παρὰ τῶν ἐχόντων τῆς ἀναγκαίας μόνον συγχωροῦμεν ἀπολαύειν τροφῆς. Κῶμοι δὲ καὶ μέθαι καὶ πᾶσα ἢ λοιπὴ μανία καὶ αἰσχροτῆς ἐκβέβληται ἀντεισηκται δὲ ἀντὶ τούτων "ὅσα σεμνά, ὅσα ἀγνά, ὅσα δίκαια, ὅσα εὐφῆμα εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος."

45 Καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἂ ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτοῖς φιλοσοφησάντων κομπάζουσιν ἀπέδειξε κενοδοξίαν καὶ θρασύτητα καὶ παιδικῆς ἔργα διανοίας. Οὐ γὰρ πίθον ἐκεῖ λαβῶν κατέκλεισεν ἑαυτὸν οὐδὲ ῥάκη περιβαλλόμενος οὕτω περιῆει κατὰ τὴν ἀγοράν. Ταῦτα γὰρ δοκεῖ μὲν τινα εἶναι θαυμαστά καὶ πόνον ἔχειν πολὺν καὶ τὴν ἐσχάτην ταλαιπωρίαν ἐπαίνου δὲ παντὸς ἀπεστέρηται. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ διαβόλου κακουργίας τοὺς δουλεύοντας αὐτῷ τοιούτοις παραδιδόναι πόνοις οἱ καὶ

διασπάζονται τούς ήπατημένους καὶ μάλιστα πάντων καταγελάστους ἀποφανοῦσιν αὐτούς. Πόνος γὰρ οὐδὲν κέρδος ἔχων ἐγκωμίου παντὸς ἀπεστέρηται. Καὶ γὰρ ἔτι καὶ νῦν εἰσιν ἄνθρωποι φθοροὶ καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν τοῦ φιλοσόφου πολλῶ μείζονα ἐπιδεικνύμενοι. Οἱ μὲν γὰρ ἤλους ἐξεῖς καὶ ἠκονημένους ἔφαγον οἱ δὲ ὑποδήματα διεμασήσαντο καὶ κατέπιον οἱ δὲ πρὸς ἕτερα πολλῶ τούτων παρεβουλεύσαντο μοχθηρότερα καίτοι τὰ τοιαῦτα πολλῶ τοῦ πίθου καὶ τῶν ῥακίων θαυμαστότερα. Ἄλλ' οὐκ ἀποδεχόμεθα αὐτὰ ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐκεῖνα ἀλλ' ἐξίσης τῷ φιλοσόφῳ κακίζομεν καὶ δακρύομεν καὶ τούτους καὶ πάντας ὁμοίως τούς τὰ τοιαῦτα τερατευομένους εἰκῆ.

46 Ἄλλὰ καὶ παρρησίαν ἐπεδείξατο πρὸς βασιλέα πολλήν. Ἴδωμεν οὖν καὶ τὴν πολλήν παρρησίαν μὴ ποτε καὶ αὕτη τῆς τοῦ πίθου τερατείας ματαιοτέρα οὔσα τύχοι. Τίς οὖν ἡ παρρησία; Ἐλαύνονται τῷ Μακεδόνι ποτὲ ἐπὶ τὸν Πέρσην ἐπιστάντι τε αὐτῷ καὶ ἀπαγγεῖλαι προτρέψαντι εἴ τινος δέοιτο, οὐδενός, ἔφη, πλὴν τοῦ μὴ ἐπισκοτεῖν αὐτῷ τὸν βασιλέα—καὶ γὰρ ἔτυχε ἤδη θερόμενος ὁ φιλόσοφος. Οὐ καταδύσεσθε; Οὐκ ἐγκαλύψεσθε; Οὐκ ἀπελθόντες ἑαυτοὺς που κατορύξετε ἐπὶ τούτοις μεγαλοφρονοῦντες ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι ἐχρήν; Πόσω γὰρ βέλτιον ἦν ἱμάτιον ἐνδύντα ἀδρὸν ἐνεργὸν εἶναι καὶ τι τῶν χρησίμων τὸν βασιλεύοντα τότε αἰτεῖν ἢ καθῆσθαι μετὰ τῶν ῥακίων θερμαινόμενον κατὰ τὰ μικρὰ καὶ ὑπομάζια τῶν παιδίων ἄπερ αἱ τίθεται μετὰ τὸ λουῖσαι καὶ ἀλεῖψαι προτιθέασιν εἰς τοῦτο εἰς ὅπερ ὁ φιλόσοφος τότε ἐκάθητο γραιδίου δυστήνου χάριν αἰτῶν;

47 Ἄλλ' ἡ παρρησία ἴσως θαυμαστή; Ἄλλὰ ταύτης οὐδὲν τερατωδέστερον. Τὸν γὰρ ἀγαθὸν ἄνδρα πρὸς τὸ κοινωφελὲς ἅπαντα πράττειν χρή καὶ τὸν τῶν ἄλλων βίον κατορθοῦν, τὸ δὲ ἀξιῶσαι μὴ ἐπισκοτεῖν ποῖαν πόλιν, ποῖαν οἰκίαν, τίνα ἄνδρα, ποῖαν γυναῖκα διέσωσεν; Εἰπέ τῆς παρρησίας τὸ κέρδος. Τὸ γὰρ τοῦ μάρτυρος ἡμεῖς ἐπεδείξαμεν καὶ προιόντες δὲ αὐτὸ σαφέστερον ἐκκαλύψομεν. Τέως δὲ τὸν ὑβριστὴν ἐκόλασε καὶ ταύτη ἦ τὸν ἱερέα κολάζειν θέμις ἐστὶ τὰ τῶν ἀρχόντων κατέστειλε φρονήματα, τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις κινουμένοις ἐπήμυνε, τιμωρίαν ὑπὲρ τοῦ κακῶς σφαγέντος ἀπήτησε τὴν πασῶν τιμωριῶν χαλεπωτέραν τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. Μέμνησθε δήπου πάντως ὅτε περὶ τοῦ φόνου διελεγόμεν πῶς ἕκαστος διεθερμαίνεται τῶν ἀκροατῶν καὶ τὸν αὐθέντην λαβεῖν ἠύχετο;

48 Τοῦτο τοίνυν ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἐποίησε καὶ δίκην ἐπέθηκεν αὐτῷ τε πρέπουσαν κάκεῖνον ἐπιστρέψαι ἱκανὴν εἰ μὴ λίαν ἀναίσθητος ἔτυχεν ὢν, οὐχὶ θερομένῳ αὐτῷ τὸν βασιλέα ἐπισκοτοῦντα ἀποστήναι ἀξιῶν, ἀλλ' ἀναιδῶς τοῖς ἱεροῖς ἐπιπηδῶντα περιβόλοις καὶ πάντα συγγέοντα καθάπερ τινὰ κύνα καὶ οἰκέτην ἀγνώμονα τῶν δεσποτικῶν ἀπείργων αὐλῶν. Ὅρας ὡς οὐ κομπάζων ἔλεγον ὅτι παιδικῆς ἔργα διανοίας τὰ παρ' ὑμῖν φιλοσόφων ἀπέδειξε θαύματα. Ἄλλὰ καὶ ἐσωφρόνησεν ὁ Σινωπεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν ἐγκρατεῖα διήγαγε καὶ τῶν κατὰ νόμον οὐκ ἀνεχόμενος γάμων. Ἄλλ' οὐ προσθήσεις ἀλλ' ἡδῖον τῶν τῆς σωφροσύνης ἐγκωμίων ἀποστερήσεις αὐτὸν ἢ τὸν τρόπον τῆς σωφροσύνης ἐρεῖς οὕτως αἰσχρὸς καὶ πολλῆς γέμων αἰσχύνης.

49 Ἐπήλθον δ' ἂν καὶ τὸν τῶν ἄλλων λῆρον καὶ τὴν ματαιοπονίαν καὶ τὴν αἰσχροτήτα. Ποῦ γὰρ εἶπέ μοι χρήσιμον γονῆς ἀπογεύεσθαι ἀνθρωπίνης ὅπερ ὁ Σταγειρίτης ἐποίει; Ποῖον δὲ ὄφελος μίγνυσθαι μητράσι καὶ ἀδελφαῖς ὅπερ ὁ τῆς Στοᾶς προεστὼς φιλόσοφος ἐνομοθέτει; Καὶ τὸν τῆς Ἀκαδημίας δὲ ἄρξαντα καὶ τὸν ἐκείνου διδάσκαλον καὶ τούς ἔτι τούτων μᾶλλον θαυματομένους τούτων αἰσχροτέρους ἀνέδειξα ἄν, καὶ τὴν παιδερασίαν ἣν σεμνὸν εἶναι τίθενται καὶ φιλοσοφίας μέρος ἐξεκάλυψα πάσης ἀπαμφιάσας τῆς ἀλληγορίας εἰ μὴ μικρὸν ὁ λόγος ἡμῖν ἐξετείνεται μῆκος καὶ πρὸς ἕτερον ἠπείγετο μέρος καὶ ἱκανῶς καὶ διὰ τοῦ ἐνὸς τοῦ γέ λωτα πάντων διήλεγξεν. Ὅταν γὰρ ὁ κρατῶν κατὰ τὸ δοκοῦν

αύστηρότερον εἶναι τῆς φιλοσοφίας μέρος καὶ παρρησίας καὶ ἐγκρατείας ἔνεκεν οὕτως αἰσχρὸς καὶ ἄτοπος καὶ περιττὸς ἀποφαίνεται– καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀνθρώπων ἀπογεύεσθαι ἔλεγεν ἀδιάφορον εἶναι– τίς ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄλλους λόγος ἔσται λοιπὸν τοῦ κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ἐπιτηδεύματος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους λάμπαντος οὕτω καταγελάστου καὶ μειρακιώδους καὶ ἀνοήτου δειχθέντος ἅπασι;

50 Δι' ὅπερ ἐπανίωμεν ὅθεν ταῦτα εἰπεῖν ἐξέβημεν. Τοὺς μὲν οὖν ἀπίστους οὕτω συνέστειλεν ὁ μακάριος τοὺς δὲ πιστοὺς εὐλαβεστέρους κατέστησεν οὐκ ἰδιώτας μόνον ἀλλὰ καὶ στρατιώτας καὶ στρατηγούς καὶ ὑπάρχους δείξας ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πάντων ἔσχατος παρὰ Χριστιανοῖς ὀνόματα μόνον ἐστὶ καὶ τῶν ἐλαχίστων ὁ τὸ διάδημα ἔχων οὐδὲν ἔσται σεμνότερος ὅταν κολάζεσθαι καὶ ἐπιτιμᾶσθαι δέη. Πρὸς δὲ τούτοις τοὺς βουλομένους ἀναισχυντεῖν καὶ κόμπον τινὰ πεπλασμένον τὰ παρ' ἡμῖν εἶναι λέγοντας ἐπεστόμισε τὴν τῶν ἀποστόλων παρρησίαν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείξας καὶ διδάξας ὅτι καὶ πάλαι τοιοῦτους ἄνδρας γενέσθαι εἰκὸς ἦν ὅτε καὶ πλείονα ἢ τῶν σημείων ἐπίδειξις παρεῖχε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς.

51 Ἔστι τι καὶ τρίτον κατόρθωμα οὐ τὸ τυχόν· τῶν γὰρ μετὰ ταῦτα ἱεράσθαι καὶ βασιλεύειν μελλόντων τὰ φρονήματα τῶν μὲν κατέστειλε τῶν δὲ ἐπῆρεν ἀποφήνας ὅτι τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ πραττομένων κυριώτερος ἐπίτροπος ὁ τὴν ἱερωσύνην λαχὼν τοῦ τὴν ἀλουργίδα ἔχοντός ἐστι καὶ χρῆ ἐξουσίας ταύτης τὸ μέγεθος μὴ ἐλαττοῦν ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ἐξίστασθαι πρότερον ἢ τῆς αὐθεντίας ἦν ὁ Θεὸς ἄνωθεν ταύτη συνεκλήρωσε τῇ ἀρχῇ. Ὁ μὲν γὰρ οὕτως ἀποθανὼν καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν δύναιτ' ἂν ἅπαντας ὠφελεῖν, ὁ δὲ ταύτην τὴν τάξιν λιπὼν οὐ μόνον μετὰ τὸν θάνατον οὐδένα ὦνησεν ἀλλὰ καὶ ζῶν τῶν τε ὑπ' αὐτῷ ταττομένων τοὺς πλείονας μαλακωτέρους εἰργάσατο καὶ παρὰ τοῖς ἐξωθεν ἐπονείδιστος καὶ καταγέλαστος γίνεται. Καὶ ἀπελθὼν δὲ ἐντεῦθεν μετὰ πολλῆς αἰσχύνης καὶ κατηφείας παραστήσεται τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖθεν τε αὐτὸν πάλιν εἰς τὴν κάμινον ἀπάξουσιν ἔλκουσαι αἱ πρὸς τοῦτο ταχθεῖσαι δυνάμεις. Διὰ τοι τοῦτο σοφὸς τις παραινεῖ λόγος· "μὴ λάβης πρόσωπον κατὰ τῆς ψυχῆς σου." Εἰ δὲ ἀνδρὸς ἀδικουμένου οὐκ ἀσφαλὲς ὑποκρίνεσθαι, τῶν θείων νόμων ὑβριζομένων ὁ σιγήσας καὶ παριδὼν τίνος οὐκ ἔσται κολάσεως ἄξιος;

52 Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕτερόν τι τούτων οὐχ ἥττον ἐδίδαξέ τι καλόν–ὅτι τὰ αὐτοῦ ποιεῖν ἕκαστον χρῆ κἂν μηδεὶς ὁ δεχόμενος ἢ τῶν γινομένων τὸ κέρδος. Οὐδὲ γὰρ αὐτός τι τότε τῆς παρρησίας εἰς τὴν ὠφέλειαν ἀπώνατο τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ὅμως τὸ αὐτοῦ πᾶν ἐπλήρωσε καὶ ἐνέλιπεν οὐδέν. Ὁ δὲ κάμνων διὰ τῆς οἰκείας ἀπονοίας ἐλυμήνατο τοῦ τεχνίτου τὴν ἐπιστήμην μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ τὸ φάρμακον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἀφελών. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἄρκοῦν εἰς ἀσέβειαν τὸ φονεῦσαι καὶ ἀναισχυντῶς ἐπιπηδῆσαι τῷ ναῶ τοῦ Θεοῦ, προσετίθει φόνῳ φόνον ἕτερον καὶ καθάπερ φιλονεικῶν ὁμοῦ καὶ νικῆσαι τοῖς δευτέροις τὰ πρότερα καὶ τὰ τῶν φθασάντων πάθη ἀμαυρῶσαι τῇ τῶν ὑστέρων ὑπερβολῇ τοιαύτη γὰρ ἢ τοῦ διαβόλου μανία τὰ ἐναντία κατασκευάζειν ἅμα οὕτως ἀμφοτέραις ταῖς σφαγαῖς ἔχειν τι κατάλληλον ἐξαίρετον ἔδωκεν. Καὶ ἦν ἢ μὲν προτέρα ἐλεινοτέρα τῆς δευτέρας ἢ τοῦ παιδός, ἢ δὲ δευτέρα ἐναγεστέρα τῆς προτέρας ἢ τοῦ μακαρίου Βαβύλα.

53 Ψυχὴ γὰρ ἅπαξ ἀμαρτίας γευσαμένη καὶ ἀναλγήτως διατεθεῖσα πολλὴν παρέχει τῷ νοσήματι τὴν προσθήκην. Καὶ οἷον εἰς ὕλην ἄφατον σπινθὴρ ἐμπεσὼν καίει μὲν εὐθέως τὸ προστυγχάνον οὐχ ἴσταται δὲ μέχρις ἐκείνου μόνον ἀλλὰ πᾶν ἐπινέμεται τὸ λοιπόν, καὶ ὅσω ἂν πλείονα λάβῃ τῇ φλογὶ τοσοῦτω πλείονα προσλαμβάνει τὴν ἰσχὴν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ἀπώλειαν καὶ γίνεται τῶν ἀλόντων ξύλων τὸ πλῆθος τοῖς ἀλίσκεσθαι μέλλουσιν ἐπιβουλή τοῖς ληφθεῖσι κατὰ τῶν

μενόντων όπλιζομένης άει τής φλογός, ούτω και ή τής άμαρτίας φύσις έπειδάν τινος λάβηται τών τής ψυχής λογισμών και μηδεις ό σβεννύων ή τò κακόν προιοϋσα περαιτέρω χαλεπωτέρα γίνεται και δυσχείρωτος. Καί διά τούτο τά μετά ταϋτα πολλάκις τών προτέρων ίσχυρότερα γέγονεν άμαρτήματα τής ψυχής άει τή τών δευτέρων προσθήκη πρòς μείζονα άπόνοιαν και καταφρόνησιν αίρομένης και διά τούτων τήν μέν οίκειαν διαλυούσης δύναμιν τήν δέ τής άμαρτίας τρεφούσης.

54 Ούτω γοϋν πολλοί εις πᾶν είδος άμαρτημάτων έλθόντες έλαθον έπειδή τήν φλόγα άρχομένην οϋκ έσβεσαν, ούτω και ό δειλαιος έκεινος χαλεπώτερα τοίς προτέροις προσετίθει τά δεύτερα. Έπειδή γάρ τόν νέον έκεινον άπώλεσεν άπό τοϋ φόνου πρòς τήν ύβριν τήν εις τόν νεών ώρμησε και πάλιν έκ ταύτης όδω προβαίνων εις τήν κατά τής ίερωσύνης άπόνοιαν έπαπεδύσατο, και τόν άγιον σιδήρω δήσας και εις δεσμοπήριον έμβαλών ούτω τέως έκόλαζε δίκην αυτόν τής ευεργεσίας άπαιτών και ύπερ ών θαυμάζειν έδει και στεφανοϋν και τών γεγεννηκότων μάλλον τιμᾶν ύπερ τούτων τά τών κακούργων ύπομένειν ήνάγκαζε δεσμά και τήν άπό τών δεσμών τάλαιπωρίαν περιθείς.

55 Ούτως όπερ έφην άρχήν άμαρτία λαβοϋσα και μηδένα εις τò πρόσω προβήναι κωλύοντα έχουσα δυσανάσχετος και άκάθεκτος γίνεται κατά τοϋς μεμνηότας τών ίππων οί, έπειδάν τόν χαλινόν άπό τοϋ στόματος έκβαλόντες και τόν έπιβάτην ρίζοντες άπό τών νώτων ύπιον τοίς άπαντώσιν άφόρητοι γένωνται, μηδενός αυτόϋς κωλύοντος ύπό τής άτάκτου ρύμης φέροντες έαυτοϋς κατεκρήμνισαν. Διά τοι τούτο εις μανίαν τας τοιαύτας έκφέρει ψυχᾶς ό τής σωτηρίας ήμών έχθρòς ίνα αυτάς έν έρημία τών θεραπευσόντων άπολαβών κατακόψη και μυρίοις περιβάλη κακοίς. Καί γάρ οί τά σώματα άρρωστοϋντες έως μέν αν προσίωνται τοϋς θεραπεύοντας πολλήν τήν έλπίδα τής υγιείας έχουσιν, έπειδάν δέ εις φρενίτιν έκπεσόντες λακτίζωσι και δάκνωσι τοϋς βουλομένους άπαλλάξαι τής άρρωστίας αυτόϋς τότε νοσοϋσιν άνίατα οϋ διά τήν τής νόσου φύσιν αλλά διά τήν έρημίαν τών άπαλλάξαι δυναμένων τής μανίας αυτόϋς, εις ήν και οϋτος έαυτόν κατέστησε.

56 Λαβών γάρ τόν ίατρον τέμνοντα έτι τò τραϋμα άπήλασεν ευθέως και ώς πορρωτάτω τής οίκίας άπήγαγε. Καί ήν τò Έρωδου δρᾶμα μηκέτι μόνον άκοή μανθάνειν αλλά και όψει μετά πλείονος τής περιπετείας θεωρεΐν. Έπειδή και μετά πλείονος αυτό τής έπιδείξεως και παρασκευής ό διάβολος πάλιν εις τò τοϋ βίου θέατρον εισήγαγεν άντι τετράρχου βασιλέα κατασκευάσας και άντι μιᾶς αίτίας διπλήν ύπόθεσιν τῷ πράγματι δους και πολϋ τής προτέρας μιαιωτέραν ώς μη τῷ άριθμῷ μόνον αλλά και αυτῇ τών πραγμάτων τῇ φύσει λαμπρότεραν ταύτην γενέσθαι τήν τραγωδίαν. Οϋ γάρ γάμος ένταϋθα ύβρίζετο καθάπερ έκει οϋδέ άπό παρανόμου μίξεως άλλ' άπό μολυσμοϋ παιδοκτονίας έναγεστέρου και τυραννίδος άπηνεστάτης και παρανομίας οϋκ εις γυναίκα γενομένης άλλ' εις αυτήν τήν άγιστεΐαν ταύτην τήν ίστορίαν έπλεξεν ό πονηρός.

57 Έμβληθείς τοίνυν εις τò δεσμοπήριον ό μακάριος έχαιρε μέν έπι τοίς δεσμοίς ήλγει δέ έπι τῇ τοϋ δήσαντος άπωλεία. Οϋτε γάρ πατήρ οϋδέ παιδοτρίβης όταν ό μέν έκ τής τοϋ παιδòς ό δέ έκ τής τοϋ μαθητοϋ μοχθηρίας και δυσπραγίας λαμπρότεροι γίνωνται καθαρᾶν άθυμίας τήν έκ τής ευδοκιμήσεως έχουσιν ήδονήν. Διά τούτο και ό μακάριος Παϋλος Κορινθίοις έλεγεν "Εϋ χόμεθα δέ μηδέν κακόν ποιῆσαι υμάς οϋχ ίνα ήμείς δόκιμοι φανώμεν άλλ' ίνα υμείς τò καλόν ποιῆτε ήμείς δέ ώς άδόκιμοι ώμεν." Ούτω γοϋν και εκείνω τῷ θαυμαστῷ τότε ποθεινότερον ήν τών άπό τοϋ δεσμοπηρίου μισθών ή τοϋ μαθητοϋ σωτηρία και τò σωφρονήσαντα άποστερησαι τούτων τών έπαίνων αυτόν μάλλον δέ τò μηδέ τήν άρχήν εις ταύτην αυτόν τήν διαστροφήν έμπεσεΐν.

58 Οί γὰρ ἅγιοι τοὺς στεφάνους αὐτοῖς οὐκ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων βούλονται πλέκεσθαι συμφορῶν, εἰ δὲ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων οὐ βούλονται πολλῶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν τοῖς οἰκείοις συμβαινόντων κακῶν. Τούτου χάριν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ μετὰ τὰ τρόπαια καὶ τὴν νίκην ἐπένθει καὶ ἐδάκρυνεν ἐπειδὴ μετὰ τῆς τοῦ παιδὸς συμφορᾶς αὕτη γέγονε, καὶ τοῖς τε ἐξιοῦσι στρατηγοῖς ἐπέσκηπτεν ὑπὲρ τοῦ τυράννου πολλὰ καὶ ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπειγομένους ἐπέιχε λέγων "φείσασθε τοῦ παιδαρίου Ἀβεσσαλώμ" καὶ πεσόντα ἐπένθει καὶ ἀνεκαλεῖτο τὸν ἐχθρὸν μετὰ οἰμωγῶν καὶ δακρύων πικρῶν. Εἰ δὲ ὁ φυσικὸς πατὴρ οὕτω φιλόστοργος πολλῶ μᾶλλον ὁ πνευματικὸς. "Ὅτι γὰρ τῶν κατὰ σάρκα οἱ κατὰ πνεῦμα γονεῖς κηδεμονικώτεροι τοῦ Παύλου λέγοντος ἄκουε· "Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;"

59 Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τὴν ἰσότητα παρίστησιν ἡμῖν καίτοι γε μόλις ἂν πατέρες ταύτην ἀφήσειαν τὴν φωνὴν ἀλλ' ὅμως συγχωρεῖσθω καὶ μέχρι τοσούτου φθάνειν αὐτοὺς δεῖ δὲ τὸ πλεόν ἐπιδειξάτω λοιπόν. Πόθεν οὖν τοῦτο ἐπιδειξομεν; Ἀπὸ τῶν αὐτῶν σπλάγχων πάλιν καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ νομοθέτου ῥημάτων. Τί δὲ ἐκεῖνός φησιν; "Εἰ μὲν ἀφίης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μὴ κάμῃ ἐξάλειφον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας." Οὐδεὶς δὲ ἂν ἔλοιτο πατὴρ παρὸν μυρίων ἀπολαύειν ἀγαθῶν μετὰ τῶν τέκνων κολάζεσθαι, ὁ δὲ ἀπόστολος ἄτε ἐν τῇ χάριτι πολιτευσάμενος καὶ ταύτης ἐπίτασιν πεποίηται τῆς φιλοστοργίας διὰ τὸν Χριστόν. Οὐ γὰρ μετ' ἐκείνων κολάζεσθαι εἴλετο καθάπερ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἵνα ἑτέροις σωθῆναι ἐκγένηται αὐτὸς ἀπολέσθαι ἠύχето λέγων, "Ἡὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα." Τοσαύτη εὐσπλαγχνία καὶ φειδῶ παρὰ ταῖς τῶν ἀγίων ψυχαῖς.

60 Ὅθεν καὶ οὗτος μειζόνως διεκόπτετο τὰ σπλάγχνα τὴν ἀπώλειαν τοῦ βασιλέως περαιτέρω προιοῦσαν ὁρῶν. Οὐδὲ γὰρ μόνον ὑπὲρ τοῦ νεῶ δακνόμενος ἔπραττεν ἄπερ ἔπραττεν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίας ἐπικαμπτόμενος. Ὁ μὲν γὰρ εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λειτουργίαν ὑβρίζων ἐκείνην μὲν ἔβλαψεν οὐδὲν ἑαυτὸν δὲ μυρίοις περιέπειρε κακοῖς. Διόπερ ὁ φιλόπαις πατὴρ θεωρῶν κατὰ κρημνῶν ὠθούμενον τῷ θυμῷ τὸν ὑβριστὴν ἀνέχειν τὴν ἄλογον φορὰν ἐσπούδαζεν ὥσπερ τινὰ δυσήνιον ἵππον εἰς τούπισω διὰ τῆς ἐπιπλήξεως ἀνακρούσασθαι σπεύδων αὐτόν. Ἄλλ' οὐκ εἶασεν ἐκεῖνος ὁ δειλῖος ἀλλὰ τὸν χαλινὸν ἐνδακῶν καὶ ἀντιτείνας καὶ θυμῷ καὶ μανίᾳ ἀντὶ τῶν ὀρθῶν λογισμῶν ἑαυτὸν ἐκδούς εἰς τὰ βάραθρα τῆς ἐσχάτης ἀπωλείας ἐνέβαλε, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ δεσμοτηρίου ἐξαγαγὼν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπαχθῆναι δεδεμένον ἐκέλευσε.

61 Καὶ ἦν ἐναντία τῶν ὀρωμένων τὰ δρώμενα. Ὁ μὲν δεδεμένος πάντων ὁμοῦ τῶν δεσμῶν ἐλύετο καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν ἔτι σφοδροτέρων-φροντίδων λέγω καὶ πόνων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν διὰ τὸν ἐπικηρὸν βίον περισταμένων ἡμᾶς. Ὁ δὲ λελύσθαι δοκῶν καὶ σιδήρου καὶ ἀδάμαντος ἑτέροις χαλεπωτέροις περιβάλλετο δεσμοῖς ταῖς σειραῖς τῶν ἁμαρτιῶν ἐπισφιγγόμενος. Μέλλων τοίνυν ὁ μακάριος ἀποσφάττεσθαι ἐκεῖνος μετὰ τοῦ σιδήρου τὸ σῶμα ταφῆναι ἐπέσκηψε δεικνὺς ὅτι τὰ δοκοῦντα ἐπονείδιστα εἶναι ταῦτα ὅταν διὰ τὸν Χριστόν γίνηται σεμνά τέ ἐστι καὶ λαμπρὰ καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλύπτεσθαι ἀλλὰ καὶ σεμνύνεσθαι ἐπ' αὐτοῖς χρὴ τὸν πάσχοντα, κὰν τούτῳ τὸν μακάριον Παῦλον μιμούμενος ὃς ἄνω καὶ κάτω τὰ στίγματα, τὰ δεσμά, τὴν ἄλυσιν ἔστρεφε καυχώμενος καὶ μέγα φρονῶν ἐφ' οἷς ἠσχύνοντο ἕτεροι.

62 Ὅτι γὰρ ἠσχύνοντο δῆλον ἡμῖν αὐτὸς ἐποίησε διὰ τῆς πρὸς τὸν Ἀγρίππαν γενομένης ἀπολογίας αὐτῷ. Λέγοντος γὰρ ἐκείνου κινδυνεύεις με ἐν ὀλίγῳ ποιῆσαι Χριστιανόν, "Ἡὐξάμην ἂν τῷ θεῷ," φησίν, "καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς περιστώτας πάντας γενέσθαι Χριστιανούς χωρὶς τῶν δεσμῶν

τούτων." Οὐκ ἂν τοῦτο προσθεῖς εἰ μὴ τὸ πρᾶγμα ἐπονείδιστον εἶναι ἐδόκει τοῖς πολλοῖς. Φιλοδέσποτοι γὰρ ὄντες οἱ ἄγιοι τὰ ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου πάθη μετὰ πολλῆς ἐδέχοντο τῆς προθυμίας καὶ φαιδρότεροι τούτοις ἐγίνοντο. Καὶ ὁ μὲν φησι· "Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου," ὁ δὲ Λουκᾶς περὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ τὰ αὐτὰ δὴ ταῦτα φθέγγεται. Μετὰ γὰρ τὰς πολλὰς μάστιγας ἐνεχώρουν "χαίροντες ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀτιμασθῆναι."

63 Ἴν' οὖν μὴ τις τῶν ἀπίστων ἀνάγκην εἶναι νομίση τοὺς ἄθλους καὶ κατηφείας αὐτὰ τῶν ἄθλων τὰ σύμβολα συνταφῆναι κελεύει τῷ σώματι δεικνὺς ὅτι λίαν αὐτὰ ἠσπάζετο καὶ ἐφίλει διὰ τὸ λίαν ἐκκρεμᾶσθαι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ κεῖνται νῦν μετὰ τῆς τέφρας αἱ πέδαι πᾶσι παραινῶσαι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσι κἂν δεθῆναι δέη, κἂν σφαγῆναι, κἂν ὀτιοῦν παθεῖν πάντα προθύμως καὶ μετὰ πολλῆς ὑπομένειν τῆς ἡδονῆς ὥστε τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν ἐλευθερίας μηδὲ τὸ τυχὸν προδοῦναι καὶ καταισχυῖναι μέρος.

64 Καὶ ὁ μὲν μακάριος ἐκεῖνος οὕτω τὸν βίον κατέλυσε, τάχα δὲ τις καὶ ἡμᾶς οἶεται ἐνταῦθα καταλύσειν τὸν λόγον· μετὰ γὰρ τὴν τοῦ βίου τελευτὴν οὐκ εἶναι κατορθωμάτων οὐδὲ ἀνδραγαθίας ἀφορμὰς ὥσπερ οὐδὲ τοῖς ἀθληταῖς μετὰ τὸ παρελθεῖν τοὺς ἀγῶνας στεφάνους πλέκεσθαι δυνατόν. Ἄλλ' Ἑλληνες μὲν εἰκότως ταῦτα νομίζουσιν ἐπειδὴ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὴν ἐλπίδα συνέκλεισαν τὴν αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ οἷς ἐτέρας ζωῆς φαιδροτέρας ἀρχὴ ἢ ἐνθάδε γίνεται τελευτὴ ταύτης ἀφεστήκαμεν τῆς ὑπονοίας καὶ δόξης. Καὶ ὅτι δικαίως σαφέστερον μὲν καὶ ἐν ἐτέρῳ δεῖξομεν λόγῳ, τέως δὲ καὶ τὰ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ γενναίου κατορθώματα Βαβυλᾶ ἱκανὰ πίστιν μεγάλην τῷ λόγῳ παρασχεῖν.

65 Ἐπειδὴ γὰρ ἕως θανάτου περὶ τῆς ἀληθείας ἠγωνίσαστο καὶ μέχρις αἵματος ἀντικατέστη πρὸς τὴν ἁμαρτίαν μαχόμενος καὶ ὥστε μὴ ἀφεῖναι τὴν τάξιν ἢ ἔταξεν αὐτὸν ὁ μέγας βασιλεὺς ἀφῆκε τὴν ψυχὴν καὶ παντὸς ἀριστεύς λαμπρότερον ἐτελεύτησεν, αὐτὸν μὲν εἶχε λοιπὸν ὁ οὐρανὸς τὸ δὲ σῶμα τὸ πρὸς τὴν ἀριστείαν διακονησάμενον ἢ γῆ καὶ διενείματο ἢ κτίσις τὸν ἀθλητὴν. Καίτοι γε ἐνήν καὶ μετατεθῆναι αὐτὸν κατὰ τὸν Ἐνώχ καὶ ἀρπαγῆναι κατὰ τὸν Ἥλιαν οὐς ἐζήλωσεν. Ἄλλ' ὁ Θεὸς φιλόανθρωπος ὢν καὶ μυρίας ἡμῖν τοῦ σώζεσθαι προφάσεις διδούς καὶ ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων διέτεμεν ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἱκανὴν παρακαλέσαι πρὸς ἀρετὴν τὰ τῶν ἀγίων λείψανα παρ' ἡμῖν τέως ἀφείς. Μετὰ γὰρ τὴν διὰ τοῦ λόγου δύναμιν δευτέραν ἔχουσι τάξιν οἱ τῶν ἀγίων τάφοι πρὸς τὸ διεγείρειν εἰς τὸν ἴσον ζῆλον τὰς τῶν θεωμένων αὐτοὺς ψυχὰς καὶ εἴ ποῦ τις ἐπιστῆ θήκη τοιαύτη καὶ τῆς ἐνεργείας εὐθέως ταύτης σαφῆ λαμβάνει τὴν αἴσθησιν. Ἡ γὰρ ὄψις τῆς λάρνακος εἰς τὴν ψυχὴν ἐμπίπτουσα καταπλήττει τε αὐτὴν καὶ διανίστησι καὶ ὡς αὐτοῦ τοῦ κειμένου συνευχομένου καὶ παρεστῶτος καὶ ὀρωμένου οὕτως αὐτὴν διακεῖσθαι ποιεῖ. Εἶτα προθυμίας πολλῆς ὁ τοῦτο παθὼν πληρωθεὶς καὶ ἕτερος ἀνθ' ἐτέρου γενόμενος οὕτως ἐκεῖθεν ἀνέρχεται.

66 Μάθοι δ' ἂν τις καλῶς ὡς ἡ φαντασία τῶν ἀπελθόντων ἀπὸ τῶν τόπων ἐγγίνεται ταῖς τῶν ζώντων ψυχαῖς εἰς νοῦν πενθοῦντας λαβῶν οἱ ἅμα τε τοῖς τῶν τεθνηκότων τάφοις ἐφίστανται καὶ ὥσπερ ἀντὶ τῆς θήκης τοὺς ἐν τῇ θήκῃ κειμένους ἐστῶτας ἰδόντες οὕτως αὐτοὺς ἀπὸ τῶν προθύρων εὐθέως ἀνακαλοῦσι. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀφορήτως πρὸς τὰ πάθη διατεθέντων παρὰ τοῖς μνήμασι τῶν ἀπελθόντων τὸν ἅπαντα κατώκισαν ἑαυτοὺς χρόνον οὐκ ἂν τοῦτο ποιήσαντες εἰ μὴ τινα παραμυθίαν ἀπὸ τῆς τῶν τόπων ἐλάμβανον ὄψεως. Καὶ τί λέγω τόπον καὶ τάφον; Καὶ γὰρ ἱμάτιον μόνον πολλακίς τῶν ἀπελθόντων ὀφθέν καὶ ῥῆμα εἰς διάνοιαν ἐλθὸν διήγειρε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν μνήμην ἀνέστησε διαπίπτουσαν. Διὰ ταῦτα ἡμῖν τὰ λείψανα τῶν ἀγίων ἀφῆκεν ὁ Θεός.

67 Καὶ ὅτι οὐχ ἀπλῶς κομπάζων ταῦτα λέγω νῦν ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν τὴν ἡμετέραν τοῦτο γεγένηται ἱκανὰ μὲν τὸν λόγον πιστώσασθαι καὶ τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὸ τῶν μαρτύρων γινόμενα θαύματα καὶ τὸ πλῆθος τῶν οὕτως ἐπιστρεφόντων ἀνδρῶν, οὐχ ἦττον δὲ ἐκείνων καὶ τὰ τοῦ μακαρίου τούτου κατορθώματα τὰ μετὰ τὴν τελευτήν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐτάφη καθὼς ἐπέσκηψε καὶ χρόνος παρήλθε μακρὸς μετὰ τὴν ταφήν ὡς ὅστ' ἀλείπεσθαι μόνον καὶ κόνιν ἐν τῇ σορῶ ἔδοξε τινὶ τῶν μετὰ ταῦτα βασιλευσάντων εἰς τὸ προάστειον τουτὶ τὴν Δάφνην ἀπενεχθῆναι τὴν λάρνακα, ἔδοξε δὲ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοῦτο κινήσαντος τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. Ὡς γὰρ εἶδε τὸ χωρίον ὑπὸ τῆς τῶν νέων ἀσελγείας τυραννόμενον καὶ κινδυνεῦον ἄβατον εἶναι τοῖς σεμνοτέροις καὶ ἐπιεικῶς βουλομένοις βιοῦν ἐλεήσας αὐτὸ τῆς ἐπιηρείας ἔπεμψε τὸν ἀμυνοῦντα τὴν ὕβριν.

68 Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς αὐτὸ καλὸν τε καὶ ἐπέραστον εἰργάσατο καὶ τῇ τῶν ὑδάτων ἀφθονίᾳ καὶ ὥρα καὶ τῇ φύσει τῆς γῆς καὶ τῇ τῶν ὥρων εὐμοιρίᾳ οὐχ ἵνα ἀπλῶς ἀναπαυόμεθα ἀλλ' ἵνα καὶ ὑπὲρ τούτου τὸν ἀριστοτέχνην δοξάζωμεν· ὁ δὲ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐχθρὸς καὶ εἰς τούναντίον ἀεὶ καταχρῶμενος ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς τῷ πλήθει τῶν διεφθαρμένων νέων καὶ ταῖς τῶν δαιμόνων οἰκίησιν τὸ χωρίον προκαταλαβὼν ἐπεφήμισεν αὐτῷ τινα καὶ μῦθον αἰσχροῦν ὥστε ἀναθεῖναι διὰ τούτου τῷ δαίμονι τοῦ προαστείου τὴν χάριν. Ὁ δὲ μῦθος τοιοῦτος ἦν· Τὴν Δάφνην κόρη οὖσαν φησὶ καὶ θυγατέρα τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ—καὶ γὰρ ποταμοὺς γεννῶντας εἰσάγειν καὶ τὰ γεννώμενα εἰς ἀναίσθητα μεταβάλλειν καὶ πολλὰ τοιαῦτα αὐτῷ τερατεύεσθαι ἔθος ἀεὶ τοῖς πλανωμένοις—ταύτην οὖν κόρη εὐμορφον οὖσαν ἰδεῖν ποτε τὸν Ἀπόλλω φησὶ καὶ ἰδόντα παθεῖν τι πρὸς αὐτὴν καὶ παθόντα διώκειν ὥστε ἐλεῖν. Τὴν δὲ φεύγειν καὶ φεύγουσαν ἐπιστῆναί τε τῷ προαστεῖω, καὶ τὴν μητέρα τὴν ὕβριν ἀμῦναι ταύτην αὐτῇ διαστῆναί τε γὰρ εὐθέως καὶ δέξασθαι τὴν παρθένον καὶ ἀντὶ τῆς παιδὸς ἀναδοῦναι φυτὸν ὁμώνυμον τῇ παιδί, τὸν δὲ ἀκόλαστον ἐραστὴν ἀποτυχόντα τῶν παιδικῶν περιπλακῆναί τε τῷ δένδρῳ καὶ οἰκειώσασθαι καὶ τὸ φυτὸν καὶ τὸν τόπον καὶ προσεδρεύειν τῷ χωρίῳ λοιπὸν καὶ τοῦτο πάσης τῆς γῆς μάλιστ' ἀσπάζεσθαι καὶ φιλεῖν. Κελεύσαί τε τὸν βασιλεύοντα τότε νεῶν αὐτῷ δεῖμασθαι καὶ βωμὸν ἵν' ἔχη παραμυθεῖσθαι διὰ τοῦ τόπου τὴν μανίαν ὁ δαίμων. Καὶ ὁ μὲν μῦθος οὗτος ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ μύθου γινομένη βλάβη οὐκέτι μῦθος ἦν.

69 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ τῶν νέων ἀκόλαστοι φθάσαντες ὅπερ ἔφην ἐξύβρισαν τὸ τοῦ προαστείου κάλλος ἐπὶ κώμαις καὶ μέθαις τὰς ἐκεῖ ποιούμενοι διατριβάς, βουλόμενος τοῦτο ἐπιδοθῆναι τὸ κακὸν ὁ διάβολος τὸν τε μῦθον ἔπλασε καὶ τὸν δαίμονα κατῶκι σεν ὡς καὶ ἀσελγείας καὶ ἀσεβείας ὑπέκκαυμα γενέσθαι μείζον τὴν ἱστορίαν ταύτην αὐτοῖς. Πρὸς δὴ τὴν λύσιν τῶν τοσοῦτων κακῶν εὔρε ταύτην τὴν σοφωτάτην μηχανὴν ὁ βασιλεὺς τὸ μετοικίσαι τε τὸν ἅγιον καὶ πέμψαι τὸν ἰατρὸν πρὸς τοὺς κάμνοντας. Διατάξει μὲν οὖν καὶ αὐθεντία βασιλικῇ τὴν εἰς τὸ προάστειον ἐγκόπτειν ὁδὸν τοῖς τὴν οἰκουμένην οἰκοῦσιν ἐδόκει τυραννίδος ἔργον εἶναι μᾶλλον καὶ ὠμότητος καὶ ἀγροικίας πολλῆς. Εἰ δὲ προσέθηκεν ὅτι "οἱ μὲν ἐπιεικέστεροι καὶ μετριώτεροι ἀναβαινέτωσαν οἱ δὲ ἀσελγεῖς καὶ ἀκόλαστοι κωλυέσθωσαν," ἄπορον ἦν τὸ ἐπίταγμα καὶ δίκας ἐχρῆν καθ' ἑκάστην γίνεσθαι τὴν ἡμέραν τῆς ἐκάστου κρινομένης ζωῆς. Μόνον δὲ τῶν τοσοῦτων δεινῶν διέξοδον ἀρίστην τὴν τοῦ μακαρίου γενέσθαι παρουσίαν· τὴν τε γὰρ τοῦ δαίμονος διαλῦσαι δύναμιν καὶ τὴν νέων ἐπιστρέψαι διάχυσιν ἱκανὸν εἶναι τὸν μάρτυρα. Καὶ οὐκ ἐσφαλὴ τῆς ἐλπίδος.

70 Ἄμα τε γὰρ ἐφίσταται τις τῇ Δάφνῃ καὶ τὸ μαρτύριον εὐθέως ἀπὸ τῶν τοῦ προαστείου προθύρων ἰδὼν συστέλλεται καθάπερ τις νέος ἐν συμποσίῳ παιδαγωγὸν θεασάμενος ἐφεστῶτα καὶ παρακελευόμενον διὰ τῆς ὄψεως ἐν τάξει τῇ προσηκούσῃ πίνειν τε καὶ ἐσθίειν καὶ φθέγγεσθαι καὶ γελαῖν, φυλαττόμενον μὴ πού τὸ μέτρον

ὑπερβὰς τὴν δόξαν αἰσχύνῃ τὴν ἑαυτοῦ. Γενόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ὄψεως εὐλαβέστερος καὶ τὸν μακάριον φαντασθεὶς πρὸς τὴν λάρνακα εὐθέως ἐπιέγεται, καὶ ἔλθων ἐκεῖ μείζονά τε προσλαμβάνει φόβον καὶ πᾶσαν ὀλιγωρίαν ἐκβαλὼν καὶ γενόμενος πτηνὸς οὕτως ἄπεισι. Καὶ τοὺς μὲν ἐκ τῆς πόλεως ἀνιόντας δεχόμενος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μετὰ τοιαύτης σωφροσύνης παραπέμπει πρὸς τὴν τῆς Δάφνης ἀνάπαυσιν μόνον οὐκ ἐκείνην αὐτοῖς ἐπιβοῶν τὴν φωνὴν "ἀγαλλιᾶσθε τῷ Κυρίῳ ἐν τρόμῳ," καὶ τὸ ἀποστολικὸν προστιθεὶς εἶτε ἐσθίετε εἶτε πίνετε εἶτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε," τοὺς δὲ εἰς τὴν πόλιν κατιόντας μετὰ τὴν τρυφὴν εἰ συμβαίῃ ῥαθυμότερον διατεθέντας ἀπορρίψαι τὸν χαλινὸν καὶ εἰς κραιπάλην καὶ εἰς ἄτοπον ἐξενεχθῆναι τρυφὴν δεξάμενος πάλιν μεθύοντας εἰς τὸ αὐτοῦ καταγώγιον οὐκ ἀφήσι τὴν ἀπὸ τῆς μέθης βλάβην ἔχοντας οἴκαδε ἀπελθεῖν, ἀλλὰ σωφρονίσας τῷ φόβῳ πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπανάγει νῆψιν ἣν καὶ πρὸ τοῦ τῆς μέθης βαπτισθῆναι ἐφύλαττον. Καὶ γὰρ ὥσπερ τις αὔρα λεπτή τοὺς ἐν τῷ μαρτυρίῳ γενομένους περιπνεῖ πάντοθεν—αὔρα οὐκ αἰσθητή τις οὐδὲ σωμάτων ἀξιοσημειώτου ἀλλ' εἰς αὐτὴν ἰκανὴ διαδῦναι τὴν ψυχὴν—καὶ καταστέλλουσα πάντοθεν αὐτὴν εὐσχημόνως καὶ πᾶν γήινον περικόπτουσα βάρους ἀναπαύει τε καὶ κουφοτέραν ἐργάζεται τὴν βεβαρημένην καὶ καταπίπτουσαν.

71 Καὶ τὸ μὲν Δάφνης κάλλος καὶ τοὺς ῥαθυμότερους ἐκκαλεῖται πρὸς ἑαυτήν, ὁ δὲ μάρτυς καθάπερ ἐν ἀλεία τινὶ καθήμενος καὶ λοχῶν τοὺς εἰσιόντας κατέχει τέως αὐτούς, καὶ ῥυθμίσας πρότερον οὕτως ἀφήσιν οὐδὲ ὑβριστικῶς ἀλλὰ σεμνῶς τῇ ἐρωμένῃ χρησομένους λοιπόν. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν διὰ ῥαθυμίαν οἱ δὲ διὰ φροντίδας βιωτικὰς οὐκ ἐθέλουσιν εἰς τὰς τῶν μαρτύρων θήκας ἀπαντᾶν, ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς τούτῳ σαγηνεύεσθαι τῷ τρόπῳ καὶ τῆς θεραπείας αὐτούς ἀπολαύειν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ. Καὶ γίνεται παρόμοιον ὥσπερ ἂν εἴ τις τὸν κάμνοντα ὠφέλιμα φάρμακα προσέσθαι μὴ καταδεχόμενον μεθοδεύσειεν ἠδύσματι τὸ φάρμακον ἐγκατακρύψας τινί.

72 Τῷ γοῦν χρόνῳ θεραπευόμενοι εἰς τοῦτο κατέστησαν ὡς μηκέτι τὴν τρυφὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγίου τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐπὶ τὸ προάστειον ἀνόδου πρόφασιν γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς. Μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἐπιεικέστεροι διὰ τοῦτο μόνον ἐκεῖσε ἔρχονται, οἱ δὲ ἐκείνων ἐλάττους δι' ἀμφοτέρα, οἱ δὲ ἔτι τούτων ἀτελέστερον διακείμενοι διὰ μόνην μὲν ἀναβαίνουσι τὴν τρυφὴν. Ἐπειδὴ δὲ παραγένωνται καλέσας αὐτούς ὁ μάρτυς καὶ ἐστιάσας τοῖς αὐτοῦ καὶ καθοπλίσας καλῶς οὐδὲν ἀφήσι δεινὸν παθεῖν. Καὶ ἔστιν ὁμοίως θαυμαστὸν τὸ ἐκεῖ γινόμενον, σωφρονῆσαί τινα τῶν ἀβρῶν καὶ ῥαθύμων, οἷον ἐκ μέσης μανίας ἀνενεγκεῖν ἢ εἰς κάμινον ἐμπεσόντα μηδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς παθεῖν. Τῆς γὰρ νεότητος καὶ τῆς τόλμης τῆς ἀλόγου καὶ τοῦ οἴνου καὶ τῆς πλησμονῆς φλογὸς χαλεπώτερον περισταμένων τοὺς λογισμούς, ἢ παρὰ τοῦ μακαρίου δρόσος διὰ τῶν ὄψεων εἰς τὴν τῶν ὀρώντων καταβαίνουσα ψυχὴν τὴν τε φλόγα ἐκοίμισε καὶ τὸν ἐμπρησμὸν ἔσθησε καὶ πολλὴν τῆς διανοίας κατέσταξε τὴν εὐλάβειαν.

73 Καὶ τῆς μὲν ἀσελγείας τὴν τυραννίδα οὕτως ὁ μακάριος κατέλυσε—πῶς δὲ καὶ τοῦ δαίμονος τὴν δύναμιν ἔσβεσε; Πρῶτον μὲν τούτοις αὐτοῖς ἄπρακτον αὐτοῦ καὶ τὴν προσεδρείαν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ μύθου βλάβην ἐργασάμενος ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸν ἀπελάσας τὸν δαίμονα. Πρὶν ἢ δὲ τὸν τρόπον τῆς διώξεως εἰπεῖν ἐκεῖνο ὑμᾶς ἐπισημῆνασθαι ἀξιώ, ὅτι οὐκ εὐθέως αὐτὸν ἀνελθὼν ἐξέβαλεν ἀλλὰ μένοντα εἰργάσατο ἄπρακτον καὶ ἐπεστόμισε καὶ τῶν λίθων ἀπέφηνεν ἀφωρότερον, τοῦ δὲ ἀπελάσαι τὸ μένοντος περιγενέσθαι οὐκ ἔλαττον ἦν. Καὶ ὁ πάντας πανταχοῦ πρότερον ἀπατῶν οὐδὲ πρὸς τὴν κόνιν ἀντιβλέψαι ἐτόλμησε τοῦ μακαρίου Βαβύλα. Τοσαύτη τῶν ἀγίων ἢ δύναμις ὧν ζώντων μὲν οὐδὲ τὰς σκιάς φέρουσιν οὐδὲ τὰ ἱμάτια, τελευτησάντων δὲ καὶ τὰς λάρνακας τρέμουσιν. Ὡστε εἴ τις ἀπιστεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων γεγενημένοις τὰ παρόντα θεωρῶν παυέσθω τῆς ἀναισχυντίας ποτέ.

Ὁ γὰρ πάντα τὰ τῶν Ἑλλήνων πάλαι νικῶν καθάπερ ὑπὸ δεσπότου τοῦ μάρτυρος ἐπιτιμηθεὶς ἐπαύσατο τῆς ὑλακῆς καὶ οὐδὲν ἐφθέγγετο.

74 Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐδόκει διὰ τὸ μὴ μετέχειν θυσιῶν καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας τοῦτο ποιεῖν. Τοιοῦτος γὰρ ὁ δαιμόνων τρόπος· ὅταν μὲν τῇ κνίση καὶ τῷ καπνῷ καὶ τοῖς αἵμασιν αὐτοὺς θεραπεύωσι καθάπερ κύνες αἰμοβόροι καὶ λίχνοι παραγίνονται λάφοντες, ὅταν δὲ μηδεὶς ὁ ταῦτα παρέχων ἢ καθάπερ τινὶ λιμῷ διαφθεῖρονται, καὶ τῶν μὲν θυσιῶν καὶ τῶν αἰσchrῶν ἐπιτελουμένων τελετῶν—οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἕτερον τὰ μυστήρια ἀλλ' ἢ ἔρωτες ἄτοποι καὶ παίδων ὕβρεις καὶ γάμων διαφθοραὶ καὶ οἰκιῶν ἀνατροπαὶ τῶν γὰρ φόνων τοὺς σκαιοὺς τρόπους καὶ τὰ τῶν φόνων ἀνομώτερα δεῖπνα ἀφήμι νῦν—ἀλλ' ὅμως τούτων μὲν τελουμένων πάρεισι καὶ εὐφραίνονται κἂν κακοῦργοι κἂν γόητες κἂν λοιμοὶ οἱ ταῦτα τελοῦντες ὥσι. Μᾶλλον δὲ οὐδέ εἰσιν ἕτεροὶ τινες οἱ ταῦτα διακονούμενοι. Σώφρων γὰρ ἀνὴρ καὶ ἐπιεικῆς καὶ σεμνὸς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο κώμου καὶ μέθης οὐδὲ ῥῆμα αἰσchrῶν οὔτε αὐτὸς ἐκβαλεῖν οὔτε ἐτέρου τινὸς τοιαῦτα ἀσχη μονοῦντος ἀκοῦσαι. Καίτοι γε ἐχρῆν εἰ τῆς ἀρετῆς ἐπεμελεῖτο τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς εὐζωίας τῶν προσκειμένων αὐτῷ λόγον εἶχε βραχὺν πλεον βίου ζητεῖν ἀρίστου καὶ τρόπων ὀρθότητος καὶ τὴν ἀσχήμονα πᾶσαν ἐκείνην ἀφεῖναι θοίνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείας αὐτοῖς οὐδὲν προτιμότερον τούτοις καὶ τέρπονται καὶ τιμᾶσθαι λέγουσιν ἂ τὸν βίον ἀνατρέπειν εἴωθε τὸν ἡμέτερον καὶ πάντα ἐκ βάθρων ἀνασπᾶν τὰ καλὰ.

75 Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐδόκει καὶ οὗτος διὰ τοῦτο σιγᾶν ἠλέγχετο δὲ ὕστερον ἰσχυρᾶ πεπεδημένος ἀνάγκη. Ὁ γὰρ ἀναγκάζων φόβος αὐτὸν ἀντὶ χαλινοῦ τινος ἐπικείμενος ἐκώλυε τῇ συνήθει χρῆσθαι κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπάτη. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἄλλὰ μὴ θορυβηθῆτε. Πρὸς γὰρ αὐτὴν βαδιοῦμαι τὴν ἀπόδειξιν μεθ' ἣν οὐδὲ τοῖς μεμελετηκόσιν ἀναισchrυτεῖν ἐξέσται τοῦτο ποιεῖν, οὐ περὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων, οὐ περὶ τῆς τοῦ μάρτυρος δυνάμεως, οὐ περὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἀσθενείας. Οὐδὲ γὰρ δέομαι στοχασμοῖς τισὶ καὶ δι' εἰκότων τοῦτο ποιῆσαι φανερόν ἀλλ' αὐτὴν τοῦ δαίμονος τὴν ὑπὲρ τούτων παρέξομαι μαρτυρίαν. Αὐτὸς γὰρ ὑμῖν καιρίαν ἔδωκε τὴν πληγὴν καὶ τὴν παρρησίαν ὑμῶν πᾶσαν ἐξέκοψεν. Ἄλλὰ μὴ ὀργίζεσθε αὐτῷ. Οὐ γὰρ ἐκὼν τὰ αὐτοῦ κατέβαλεν ἀλλὰ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ μείζονος δυνάμεως τοῦτο ἔπραττε.

76 Πῶς δὲ τοῦτο γέγονε καὶ τίς ὁ τρόπος; Τοῦ βασιλέως τελευτήσαντος τοῦ τὸν μάρτυρα ἀναγαγόντος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκείνου παρήγαγεν εἰς μέσον διαδεξόμενον τὴν ἀρχὴν ὁ καὶ ἐκείνῳ πρότερον δούς τὴν τιμὴν, καὶ δέχεται χωρὶς τοῦ διαδήματος τὴν βασιλείαν οὗτος. Τοσοῦτον γὰρ καὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ τετελευτηκότος ἐξουσίας τὸ μέτρον ἦν. Γόης δὲ ὢν καὶ μιαρὸς τὸ μὲν πρῶτον τὰ τοῦ Κυρίου φρονεῖν ὑπεκρίνατο διὰ τὸν τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δεδωκότα, ὡς δὲ καὶ οὗτος τὸν βίον μετήλλαξε ῥίψας τὸ προσωπεῖον λοιπὸν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἢν πάλαι ἔχων δεισιδαιμονίαν ἔκρυπτε ταύτην εἰς μέσον ἐξήγαγε καὶ πᾶσιν ἐποίησε φανεράν καὶ προστάγματα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κατεπέμπετο τοὺς ναοὺς ἐπισκευάζεσθαι τῶν εἰδώλων, τοὺς βωμοὺς ἀνίστασθαι, τὰς παλαιὰς τοῖς δαίμοσιν ἀποδίδοσθαι τιμὰς, προσόδους αὐτοῖς γίνεσθαι πολλὰς πολλαχόθεν.

77 Ἐντεῦθεν μάγοι καὶ γόητες καὶ μάντιες καὶ οἰωνοσκόποι καὶ μνηαγύρται καὶ πάσης ἐργαστήρια μαγανείας πάντοθεν ἀπὸ τῆς οἰκουμένης συνέτρεχον καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασίλεια ἀνδρῶν ἀτίμων καὶ φυγάδων πληρούμενα. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πάλαι διαφθειρόμενοι—οἱ δὲ ἐπὶ ταῖς φαρμακείαις καὶ ταῖς κακουργίαις ἐάλωσαν δεσμοτήριά τε οἰκοῦντες καὶ μέταλλα ἐργαζόμενοι—ἄλλοι δὲ ἐπιτηδευμάτων αἰσchrῶν μόλις δυνάμενοι διαζῆν ἱερεῖς καὶ ἱεροφάνται ἀναφανέντες ἐξαίφνης ἐν πολλῇ ἦσαν τῇ τιμῇ. Καὶ ὁ βασιλεὺς στρατηγούς μὲν καὶ ἄρχοντας παρεπέμπετο καὶ οὐδενὸς ἡξίου λόγου, ἄνδρας δὲ ἡταιρηκότας καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ

τέγους γυναϊκας ἀναστήσας ἀπὸ τῶν οἰκημάτων ἐν οἷς προεστήκεσαν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν πόλιν ἄπασαν περιῆγε καὶ τοὺς στενωπούς. Καὶ ὁ μὲν ἵππος ὁ βασιλικὸς καὶ οἱ δορυφόροι πάντες ὄπισθεν ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος εἶποντο, πορνοβόσκοι δὲ ἄνδρες καὶ γυναϊκες προαγωγοὶ καὶ πᾶς ὁ τῶν ἡταιρηκότων χορὸς τὸν βασιλέα κυκλώσαντες εἶχον ἐν μέσῳ διὰ τῆς ἀγορᾶς βαδίζοντες καὶ τοιαῦτα φθεγγόμενοι καὶ οὕτως ἀνακακχάζοντες ὡς τοὺς ἐκ τῆς ἐργασίας ἐκείνης εἰκὸς ἦν.

78 Ταῦτα δὲ οἶδαμεν ὅτι τοῖς μεθ' ἡμᾶς γενησομένοις καὶ ἄπιστα εἶναι δόξει διὰ τὴν τῆς ἀτοπίας ὑπερβολὴν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἰδιώτην τῶν εὐτελεῶς καὶ αἰσχροῦς βεβιωκότων ἐλέσθαι τοιαῦτα δημοσίᾳ ἀσχημονεῖν. Ἄλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἔτι ζῶντας οὐδενὸς δέομαι λόγου· οἱ γὰρ παρόντες καὶ θεασάμενοι ταῦτα γινόμενα οὗτοι καὶ λεγόμενα ἀκούουσι νῦν. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο τῶν μαρτύρων ἔτι περιόντων γράφω ἵνα μή τις με τὰ παλαιὰ διηγούμενον ἐν οὐκ εἰδόσι μετὰ πολλῆς ψεύδεσθαι τῆς ἐξουσίας νομίζοι. Τῶν γὰρ ταῦτα θεασαμένων ἔτι καὶ γέροντες καὶ νέοι περίεισιν οὐς ἀξιῶ πάντας εἶ τι παρ' ἐμοῦ προστέθειται προσίεναι καὶ διελέγχειν. Ἄλλὰ προστεθέντα μὲν οὐκ ἂν ἐλέγξαιεν ἐλλείποντα δὲ μόνον, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε πᾶσαν αὐτοῦ τῷ λόγῳ παραστῆσαι τῆς ἀσχημοσύνης τὴν ὑπερβολὴν. Πρὸς δὲ τοὺς μετὰ ταῦτα ἀπιστήσοντας ἐκεῖνο ἂν εἶποιμι ὅτι ὁ δαίμων ὁ παρ' ὑμῖν ὄν Ἀφροδίτην καλεῖτε οὐκ αἰσχύνεται τοιοῦτους ἔχων θεραπευτάς.

79 Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν καὶ τὸν δαίμονα ἐκεῖνον τὸν ἄπαξ ἑαυτὸν ἐκδεδωκότα τῷ τῶν δαιμόνων γέλῳτι μὴ ἐγκαλύπτεσθαι ἐφ' οἷς οἱ παρ' αὐτῷ θεραπευόμενοι σεμνύνονται θεοί. Τί ἂν τις λέγοι τὰς νεκρομαντείας, τὰς τῶν παίδων σφαγᾶς; Αἱ γὰρ θυσίαι ἐκεῖναι αἱ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας τολμώμεναι μετὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κατασταλεῖσαι ἐτολμώντο πάλιν φανερώς μὲν οὐκέτι εἰ γὰρ καὶ βασιλεὺς ἦν καὶ μετ' ἐξουσίας ἅπαντα ἔπραττεν ἀλλ' ὅμως ἢ τῆς τῶν δρωμένων ἀνοσιότητος ὑπερβολῆ τῆς ἐξουσίας τὸ μέγεθος ἤλεγχεν ἐτολμώντο δ' οὖν ὅμως.

80 Οὗτος δὴ οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Δάφνην συνεχῶς ἀνιών μετὰ πολλῶν μὲν ἀναθημάτων μετὰ πολλῶν δὲ θυσιῶν καὶ χειμάρρους αἱμάτων ἐργαζόμενος ἀπὸ τῆς τῶν θρεμμάτων σφαγῆς ἐπέκειτο σφοδρῶς τὸν δαίμονα χρησμὸν ἀπαιτῶν καὶ ἀξιῶν ἀναιρεῖν ὑπὲρ τῶν κατὰ γνώμην αὐτῷ. Ὁ δὲ γενναῖος ἐκεῖνος, καὶ ψάμμου τε ἀριθμὸν εἰδὼς καὶ μέτρα θαλάσσης καὶ κωφοῦ συνιεὶς καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούων ὡς φησι τὸ μὲν εἰπεῖν διαρρήδην καὶ σαφῶς, ὅτι "διὰ τὸν ἅγιον Βαβύλαν καὶ τὴν ἐκ γειτόνων δύναμιν ἐπιστομισθεὶς οὐ δύναμαι φθέγγεσθαι," παρητήσατο δεδοικῶς μὴ γέλῳτα παρὰ τοῖς θεραπευταῖς ὄφλη τοῖς ἑαυτοῦ, βουλόμενος δὲ συσκιάσαι τὴν ἦτταν εἶπε πρόφασιν τῆς σιγῆς ἢ μᾶλλον αὐτὸν καταγελαστότερον ἀπέφηνε τῆς σιγῆς. Ἐκεῖνῳ μὲν γὰρ ἂν τὴν ἀσθένειαν μόνον ἀπεκάλυψε τὴν ἑαυτοῦ νυνὶ δὲ καὶ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀσχημοσύνην καὶ τὴν ἀναισχυντίαν ἔδειξε τὰ ἀσυσκιάστα συσκιάζειν ἐπιχειρῶν.

81 Τίς γὰρ ἢ πρόφασις; Νεκρῶν, φησίν, ἐστὶ τὸ χωρίον ἢ Δάφνη μεστὸν καὶ τοῦτο κωλύει τὸν χρησμὸν. Καὶ πόσω βέλτιον ἦν, ὧ δαίλαιε, τοῦ μάρτυρος ὁμολογῆσαι τὴν δύναμιν ἢ οὕτως ἀναισχυντα προφασίζεσθαι. Καὶ ὁ μὲν δαίμων ταῦτα, ὁ δὲ ἀνόητος βασιλεὺς καθάπερ ἐν σκηνῇ παίζων καὶ δρᾶμα ὑποκρινόμενος ἐπὶ τὸν μακάριον εὐθέως ἦλθε Βαβύλαν. Καίτοι ὧ μισαρεὶ καὶ παμμίαιε εἰ μὴ ἀλλήλους ἐξηπατᾶτε ἐκόντες καὶ συνεπεκρίνασθε πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ἀπώλειαν, τί δήποτε σὺ μὲν λέγεις ἀνωνύμως καὶ ἀδιορίστως τοὺς νεκροὺς σὺ δὲ ὡς ὀνομαστί καὶ μετὰ διορισμοῦ τινος ἀκούσας τῶν ἄλλων ἐφέμενος τὸν ἅγιον μόνον ἐκίνεις; Ἐχρῆν γὰρ κατὰ τὴν τοῦ δαίμονος ἀπόφασιν πάσας ἀνορύττειν τὰς ἐν τῇ Δάφνη θήκας καὶ τὸ μορμολυκεῖον τῆς τῶν θεῶν ὄψεως ἀπάγειν ὡς πορρωτάτω.

82 Ἄλλ' οὐ περὶ πάντων εἶπε τῶν νεκρῶν. Τί οὖν τοῦτο οὐ διαρρήδην ὠμολόγησεν; Ἦ σοὶ τὸ δρᾶμα ὑποκρινομένῳ τῆς πλάνης τοῦτο ἀφῆκε τὸ αἰνίγμα. Ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω τοὺς νεκροὺς, φησὶν, ὥστε μὴ δήλην γενέσθαι τὴν ἦτταν καὶ ἄλλως γὰρ δέδοικα ὀνομαστί τὸν ἅγιον εἰπεῖν, σὺ δὲ νόει τὸ λεχθὲν καὶ ἀντὶ πάντων κίνει τὸν μάρτυρα· ἐκεῖνος γὰρ ἡμᾶς ἐπεστόμισε. Τοσαύτην κατέγνω παραπληξίαν τῶν θεραπευόντων αὐτὸν ὡς οὕτω φανεράν ἀπάτην μὴ δυνηθῆναι συνιδεῖν. Εἰ γὰρ ἐξεστήκεσαν ἅπαντες εἰ ἐμεμήνεσαν οὐδ' ἂν οὕτω διέφυγον τὴν τῆς ἦττης κατάγνωσιν-οὕτω φανερά πᾶσιν ἐστὶ καὶ σαφής. Εἰ γὰρ μίasma τι καὶ μύσος ἔσται, ὡς φῆς, τὰ νεκρὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα, πολλῶ μᾶλλον τὰ τῶν ἀλόγων ὄσω καὶ τὸ γένος ἀτιμότερον τοῦ γένους. Πολλῶν δὲ καὶ κυνῶν καὶ πιθήκων καὶ ὄνων ὅσα πλησίον τοῦ ναοῦ κατορώρκεται καὶ ταῦτα μᾶλλον ἐχρῆν μετακινεῖν εἰ μὴ πιθήκων ἀνθρώπους ἀτιμότερους ἡγῆ.

83 Ποῦ νῦν εἰσὶν οἱ τὸ καλὸν τοῦ Θεοῦ δημιούργημα καὶ πρὸς ὑπηρεσίαν ἡμετέραν γεγονὸς τὸν ἥλιον ἐνουβρίζοντες καὶ τῷ δαίμονι τὸ ἄστρον ἐπιφημίζοντες καὶ τοῦτο ἐκεῖνον εἶναι λέγοντες; Ὁ μὲν γὰρ ἥλιος μυρίων ἐν τῇ γῆ κειμένων νεκρῶν ἐκχεῖται κατὰ τῆς οἰκουμένης καὶ οὐδαμοῦ συστέλλει τὰς ἀκτῖνας οὐδὲ τὴν ἐκ τούτων ἐνέργειαν διὰ τοὺς μολυσμούς, ὁ δὲ θεὸς ὁ ὑμέτερος βίους μὲν αἰσχροὺς καὶ μαγανείας καὶ φόνους οὐκ ἀποστρέφεται οὐδὲ μισεῖ ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾷ καὶ ἀσπάζεται καὶ φιλεῖ, σώματα δὲ ἐκτρέπεται τὰ ἡμέτερα. Καίτοι τὸ μὲν τῆς κακίας εἶδος καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς δρώσιν αὐτὸ μυρίας καταγνώσεως ἄξιον εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ σῶμα τὸ νεκρὸν καὶ ἀκίνητον οὐδεμιᾶς μετέχει μέμψεως καὶ αἰτίας. Ἄλλ' αὕτη τῶν δαιμόνων ὑμῶν ἢ προαίρεσις βδελύττεσθαι μὲν τὰ βδελυκτὰ τιμᾶν δὲ καὶ ἀποδέχεσθαι τὰ παντὸς ἄξια μίσους καὶ ἀποστροφῆς.

84 Καὶ ἀνήρ μὲν ἀγαθὸς οὐδὲ βουλεύεσθαι τι χρήσιμον οὔτε πράξαί τι τῶν δεόντων ὑπὸ σώματος κωλυθήσεται νεκροῦ, ἀλλὰ ἂν ὑγιαίνει τὴν ψυχὴν καὶ παρ' αὐτοῦ οἰκῶν τοὺς τάφους καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ πᾶσαν ἐπιδειξεται τὴν ἀρετὴν. Καὶ χειροτέχνης δὲ ἕκαστος ἀνεμποδίστως τὰ τῆς οἰκείας ἐπιστήμης πάντα ἐργάσεται καὶ παρέξει τοῖς δεομένοις αὐτοῦ οὐ πλησίον νεκρῶν καθήμενος μόνον ἀλλὰ κἂν αὐτὰ τὰ μνήματα τῶν κατοικομένων οἰκοδομήσαι δέη, καὶ ὁ ζωγράφος καὶ ὁ λιθοξόος καὶ ὁ τέκτων καὶ ὁ χαλκοτύπος καὶ πάντες τὰ αὐτῶν συνεισφέρουσι. Μόνος δὲ πάντων ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ τῶν νεκρῶν κωλύεσθαι φησι τὰ μέλλοντα προορᾶν.

85 Καὶ μὴν καὶ παρ' ἡμῖν ἄνδρες γεγόνασι μεγάλοι καὶ θαυμαστοὶ καὶ τὰ πρὸ τετρακοσίων καὶ χιλίων προεῖπον ἐτῶν καὶ προλέγοντες οὐδὲν τούτων οὔτε ἐζήτησαν οὔτε ἐμέμψαντο οὔτε τοὺς τάφους τῶν ἀπελθόντων ἀναρρήγνυσθαι ἐκέλευσαν καὶ τοὺς κειμένους ρίπτεσθαι καὶ τυμβωρυχίας ξένων καὶ ἀναίσχυντον ἐπινοεῖν τρόπον. Ἄλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἔθνεσι παροικούντες ἀθέοις καὶ μιαιοῖς οἱ δὲ ἐν μέσοις τοῖς βαρβάρους ὄντες ἔνθα τὰ ἀληθῶς μολυσμοῦ ἄξια καὶ μiasμοῦ πάντα ἐδρᾶτο μετὰ ἀληθείας ἅπαντα προύλεγον καὶ οὐδὲν αὐτοῦς ὁ τῶν ἄλλων μiasμὸς ἐκώλυεν εἰς τὴν πρόρρησιν. Τί δήποτε; Ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἀληθῶς ὑπὸ θείας ἐνεργούμενοι δυνάμεως ἔλεγον ἄπερ ἔλεγον, ὁ δὲ δαίμων κενὸς τῆς ἐνεργείας ἐκείνης καὶ ἔρημος ὣν εἶχε μὲν οὐδὲν προεῖπειν ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ δόξαι ἀπορεῖν πιθανὰ ἀπλῶς καὶ καταγέλαστα προφασίζεσθαι ἀναγκάζεται.

86 Διὰ τί γάρ, εἰπέ μοι, κατὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον οὐδέποτε τι τοιοῦτον εἶπεν οὐδὲ ἐφθέγγετο; Ὅτι τότε μὲν εἶχε τὸ μὴ θεραπεύεσθαι πρόφασιν, ταύτης δὲ αὐτῷ τῆς ἀπολογίας περιαιρεθείσης κατέφυγεν ἐπὶ τοὺς νεκροὺς στενοχωρηθεὶς μὴ τι πάθοι. Οὐ γὰρ ἐβούλετο ἀσχημονεῖν ἀλλ' ὑμεῖς αὐτὸν ἠναγκάσατο διὰ τῆς πολλῆς θεραπείας τὴν ἀπολογίαν ἐκκόψαντες καὶ οὐκ ἀφέντες εἰς τὴν τῶν θυσῶν σπάνιν καταφυγεῖν.

87 Ἀκούσας δὴ ταῦτα ὁ ὑποκριτὴς ἐκέλευσε κατενεχθῆναι τὴν λάρνακα ἵνα ἡ ἦττα δῆλη γένηται καὶ καταφανής. Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν ὅτι "διὰ τὸν ἅγιον οὐ δύναμαι φθέγγεσθαι"—ἀλλὰ μηδὲν κινεῖτε μηδ' ἐνοχλεῖτε περαιτέρω—τοῖς αὐτοῦ μόνοις ἂν ἐγένετο φανερόν οὐ γὰρ ἂν εἰς ἑτέρους τοῦτο ἐξήνεγκαν αἰσχυρόμενοι—νῦν δὲ ὡς περ ἐκπομπεῦσαι σπουδάζων τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ οὕτως ἅπαντα πράττειν ἠνάγκαζε δι' ὧν οὐδὲ βουλομένοις ἐνῆν συσκιᾶσαι τὸ γεγονός. Οὐδὲ γὰρ ἔτι δυνατὸν διασωθῆναι τὴν ὑπόκρισιν διὰ τὸ μηδένα τῶν ἄλλων νεκρῶν ἀλλὰ μόνον τὸν μάρτυρα μετακινηθῆναι ἐκεῖθεν. Καὶ οὐχ οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες μόνον καὶ τὸ προἄστειον καὶ τοὺς ἀγροὺς ἀλλὰ καὶ οἱ πόρρωθεν ἀφ' ἰστάμενοι τῶν χωρίων καὶ τὴν λάρνακα οὐχ ὀρώντες κειμένην εἶτα τὴν αἰτίαν ἐξετάζοντες εὐθέως ἐμάνθανον, ὡς ὁ δαίμων παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξιούμενος μαντεύεσθαι εἶπε τοῦτο μὴ δύνασθαι ποιεῖν ἕως ἂν αὐτοῦ τὸν μακάριον ἀποστήσῃ τις Βαβύλαν.

88 Καίτοι γε, ὦ καταγέλαστε, ἐνῆν σοι καὶ εἰς ἑτέρας προφάσεις καταφυγεῖν οἷα πολλάκις ποιεῖς μυρία τεχνάζων ἐν ταῖς ἀπορίαις αἰεὶ, πρὸς μὲν τὸν Λυδὸν εἰπὼν ὅτι Ἄλυν τὸν ποταμὸν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει καὶ δείξας αὐτὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμίνοσ αὐτῶ τε τῶ σοφῶ τούτῳ χρησάμενος καὶ τὸν καταγέλαστον σύνδεσμον προσθεῖς τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν ὅμοιον ἦν τῶ τοῦ Λυδοῦ, τὸ δὲ προσθεῖναι ἦτοι σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης πλείονος γέλωτος καὶ τοῖς ἐν ταῖς τριόδοις ὑπὸ τῶν ἀγυρτῶν λεγομένοις προσεικός—ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἠθέλες. Καὶ ἐξῆν ἀσαφεία κρύψαι τὸν λόγον—καὶ γὰρ τοῦτο τῆς τέχνης αἰεὶ τῆς σῆς—ἀλλ' ἐπέκειντο πάντες πάλιν ἀγνοοῦντες καὶ λύσιν ἐπιζητοῦντες. Καὶ ἐνῆν σοι καταφυγεῖν ἐπὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ γὰρ τοῦτο ποιεῖς πολλάκις καὶ οὐκ αἰσχύνῃ οὐδὲ ἐρυθρίᾳς.

89 Οὐ γὰρ πρὸς ἄνδρας νοῦν ἔχοντας ὁ λόγος ἐστὶ σοι ἀλλὰ πρὸς θρέμματα καὶ θρεμμάτων ἀλογωτέρους. Οὐκ ἦσαν τῶν Ἑλλήνων σοφώτεροι τῶν ταῦτα ἀκούοντων καὶ οὐκ ἀφισταμένων τῆς ἀπάτης; Ἀλλὰ συνεώρων τὸ ψεῦδος; Οὐκοῦν ἐχρῆν τάληθῆ πρὸς τὸν ἱερέα μόνον εἰπεῖν καὶ αὐτὸς ἂν εὐρέ σου μᾶλλον συσκιᾶσαι τὴν ἦτταν; Νῦν δὲ τίς σε ἔπεισεν, ἄθλιε, εἰς οὕτω φανερὰν σαυτὸν ἀναισχυντίαν ἐμβαλεῖν; Ἀλλὰ τάχα σὺ μὲν οὐδὲν ἤμαρτες, ὁ δὲ βασιλεὺς κακῶς ὑπεκρίνατο ἀδιόριστως μὲν περὶ τῶν νεκρῶν ἀκούσας ἐπὶ δὲ τὸν ἅγιον μόνον ἐλθὼν—ἐκεῖνός σε διήλεγξε καὶ τὴν ἀπάτην ἐγύμνωσεν. Ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνος ἐκῶν. Οὐ γὰρ ἦν τοῦ αὐτοῦ τοσοῦτοις τε ἀναθήμασι τιμᾶν καὶ πάλιν ὑβρίζειν τὸν αὐτόν, ἀλλὰ πάντας ὁμοῦ τοῦ μάρτυρος ἐσκότωσεν ἢ δύναμις καὶ οὐκ ἀφήκε συνιδεῖν τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἐπράττετο μὲν ἅπαντα ὡς κατὰ Χριστιανῶν περιετρέπετο δὲ οὐκ εἰς τοὺς πάσχοντας ἀλλ' εἰς τοὺς δρῶντας ὁ γέλως. Οὕτω που καὶ οἱ μαινόμενοι δοκοῦσι μὲν αἰεὶ τοὺς πλησίον ἀμύνεσθαι τοὺς τοίχους λακτίζοντες καὶ ῥητὰ καὶ ἄρρητα τοὺς παρόντας λέγοντες κακά, αἰσχύνουσι δὲ δι' ὧν ποιοῦσιν οὐκ ἐκείνους ἀλλ' ἑαυτούς, ὃ δὴ τότε ἐγένετο.

90 Εἶλκετο μὲν γὰρ ἡ λάρναξ διὰ τῆς ὁδοῦ πάσης, ἐπανήει δὲ ὁ μάρτυς καθάπερ τις ἀθλητὴς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν δεῦτερον φέρων στέφανον ἐν ἧ καὶ τὸν πρότερον ἀνεδήσατο, ὥστε εἴ τις μὴ καταδέχοιτο τὴν ἀνάστασιν λαμπρότερα τοῦ μάρτυρος μετὰ τὴν τελευταίαν ἔργα θεώμενος αἰσχυνέσθω λοιπόν. Οἷον γὰρ τις ἀριστεὺς τροπαίοις συνῆπτε τρόπαια, μεγάλοις μείζονα καὶ θαυμαστοῖς θαυμαστότερα. Τότε μὲν γὰρ πρὸς βασιλέα μόνον ἠγωνίσασα νῦν δὲ καὶ πρὸς βασιλέα καὶ δαίμονα, καὶ τότε μὲν τῶν ἱερῶν περιβόλων τὸν κρατοῦντα ἀπήλασε νῦν δὲ τοῦ χωρίου παντὸς τῆς Δάφνης τὸν λυμεῶνα ἀπήγαγεν οὐ χειρὶ χρώμενος καθάπερ καὶ πρότερον ἀλλ' ἀοράτῳ δυνάμει τὴν ἀόρατον καταγωνιζόμενος. Καὶ ζῶντος μὲν οὐκ ἠνεγκε τὴν παρρησίαν ὁ ἀνδροφόνος, τελευτήσαντος δὲ οὐχ ὑπέμεινε τὴν κόριν οὔτε ὁ βασιλεὺς οὔτε ὁ δαίμων ὁ ταῦτα κινῶν τὸν βασιλέα ποιεῖν.

91 Ὅτι γὰρ μείζονα τοῦ προτέρου φόβον τούτοις τοῖς δευτέροις εἰργάσατο δῆλον ἐκεῖθεν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ αὐτὸν λαβὼν καὶ ἔδησε καὶ ἀνείλεν οὗτοι δὲ μόνον μετέθηκαν. Διὰ τί γὰρ μὴ καταποντίσαι τὴν λάρνακα μήτε ἐκεῖνος ἐκέλευσε μήτε οὗτος ἐθέλησε; Διὰ τί μὴ συνέτριψε καὶ κατέκασε; Διὰ τί μὴ εἰς ἔρημον καὶ ἀοίκητον αὐτὴν ἀπενεχθῆναι προσέταξεν; Εἰ γὰρ ἄγος ἦν καὶ μίasma-καὶ βδελυττόμενος ἀλλὰ μὴ δεδοικῶς ἐκεῖθεν αὐτὴν ἐκίνησεν-οὐκ εἰς τὴν πόλιν ἐχρῆν τὸ ἄγος εἰσάγειν ἀλλ' ἀποικίζειν εἰς ὄρη καὶ νάπας. Ἄλλ' ἦδει καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος οὐχ ἦττον ὁ δεῖλαιος τοῦ μακαρίου τὴν ἰσχύον καὶ τὴν παρρησίαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἔδεισε μὴ τοῦτο ἐργασάμενος σκηπτὸν ἢ τινα νόσον ἐτέραν ἐφ' ἑαυτὸν προκαλέσεται.

92 Καὶ γὰρ εἶχε πολλὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως τὰ τεκμήρια ἐν τε τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλευκόσιν ἐπιδειχθείσης καὶ ἐν τοῖς σὺν αὐτῷ τότε τὴν ἐπ' αὐτοῦ διέπουσιν ἀρχήν. Τῶν μὲν γὰρ πάσαι βασιλευσάντων οἱ τὰ τοιαῦτα τολμήσαντες μετὰ πολλὰς καὶ ἀφορήτους συμφορὰς αἰσχροῦς καὶ ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέλυσαν, ὡς τοῦ μὲν τὰς κόρας ἔτι ζῶντος αὐτομάτως ἐκπηδήσαι τῶν ὀφθαλμῶν Μαξιμίνοσ οὗτος ἦν τὸν δὲ μανέντα τὸν δὲ ἄλλη τοιαύτη χρῆσάμενον συμφορᾶ οὕτως ἐνθένδε ἀπελθεῖν. Τῶν δὲ σὺν αὐτῷ τότε ὄντων ὁ μὲν θεῖος ὁ πρὸς πατρὸς νεανικώτερον τῆ καθ' ἡμῶν μανία χρῆσάμενος καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν ταῖς μιαραῖς τολμήσας ἄφασθαι χερσὶ καὶ οὐδὲ τούτοις ἀρκεσθεῖς ἀλλὰ περαιτέρω τῆ ὕβρει προελθὼν περιστρέψας γὰρ αὐτὰ καὶ θεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπλῶς οὕτως ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν παραχρῆμα ταύτης τῆς παρανόμου καθέδρας τὴν δίκην ἔδωκε. Διαφθαρὲν γὰρ αὐτοῦ τὸ αἰδοῖον σκώληκας ἔτεκε, καὶ ὥστε δειχθῆναι ὅτι ἡ νόσος θεήλατος ἦν πίονας ὄρνεις καὶ ξενικὰς καταθύοντες οἱ ἰατροὶ καὶ πλησίον τῶν διεφθορότων μελῶν τιθέντες ἐξεκαλοῦντο τοὺς σκώληκας. Οἱ δὲ οὐκ ἀφίσταντο ἀλλὰ ἀπριξ τῶν σεσηπότων εἶχοντο μερῶν καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπὶ πολλαῖς δαπανήσαντες ἡμέραις κακῶς ἀπώλεσαν. Ἔτερος δὲ τις ἐπὶ τῆ φυλακῇ τῶν ταμείων τεταγμένος τῶν βασιλικῶν πρὶν ἢ τὸν οὐδὸν ὑπερβῆναι τῶν βασιλείων ἐλάκησεν ἄφνω μέσος καὶ αὐτὸς ἐτέρας τινὸς τοιαύτης παρανομίας δίκην δούς. Ταῦτα δὴ καὶ τούτων πλείονα οὐ γὰρ ἅπαντα καταλέγειν καιρὸς νῦν εἰς νοῦν λαβὼν ὁ μιαρὸς ἐδεδοίκε τὴν τόλμαν περαιτέρω προαγαγεῖν.

93 Καὶ ὅτι οὐκ ἀπ' ἑμαυτοῦ ταῦτα λέγω νῦν ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἔσται δῆλον ἡμῖν. Τέως δὲ τῆς ἀκολουθίας τῶν γεγενημένων ἐχώμεθα. Τί δὴ τὸ ἐντεῦθεν ἦν; Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν οὐ τὴν δύναμιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν ἐπιδεικνύον τοῦ Θεοῦ. Ὁ μὲν γὰρ ἅγιος μάρτυς τῶν ἱερῶν εἴσω περιβόλων ἦν ἐν οἷς καὶ πρότερον ἐτύγχανεν ὧν πρὶν εἰς τὴν Δάφνην ἐλθεῖν, ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων ἐμάνθανεν εὐθέως ὅτι μάτην αὐτῷ τὰ τῆς ἀπάτης μεμηχάνηται, καὶ ὅτι οὐ πρὸς νεκρὸν τὸν ἀγῶνα εἶχεν ἀλλὰ πρὸς ζῶντα καὶ ἐνεργοῦντα καὶ οὐκ αὐτοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ πάντων δαιμόνων ἰσχυρότερον. Παρακαλέσας γὰρ τὸν Θεὸν ἀφεῖναι πῦρ εἰς τὸν νεῶν τὴν τε ὀροφὴν κατέφλεξε πᾶσαν καὶ τὸ εἶδωλον μέχρις ἐσχάτων ἀφανίσας ποδῶν τέφραν τε ἀποφήνας καὶ κόνιν ἀφήκεν ἐστάναι τοὺς τοίχους ἅπαντας.

94 Καὶ εἴ τις ἐπισταίη τῷ τόπῳ νῦν οὐκ ἂν εἴποι πυρὸς εἶναι ἔργον τὸ γεγονός. Οὐδὲ γὰρ ἄτακτος οὐδὲ ὡς ἐξ ὕλης ἀψύχου γέγονεν ἢ πυρπόλησις ἀλλ' ὥσπερ τινὸς χειρὸς περιαγούσης τὸ πῦρ καὶ δεικνυούσης τίνων μὲν φείσασθαι τίνα δὲ ἀναλῶσαι ἐχρῆν οὕτως εὐρύθμως καὶ τεχνικῶς ὁ ναὸς ἐκκεκάλυπται. Καὶ οὐ τοῖς ἐμπερησμένοις ἀπλῶς ἀλλὰ τοῖς ἀρτίους μὲν ἔχουσι περιβόλους στέγης δὲ δεομένοις μόνης προσέοικεν· τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ οἱ κίονες οἱ τε τὸν ὀροφον ἀνέχοντες οἱ τε τὰ πρόπυλα ἅπαντες ἐστήκασιν πλὴν τοῦ περὶ τὸν ὀπισθεν δόμον

ένος, καὶ οὗτος δὲ οὐχ ἀπλῶς ἀφέθη διακλασθῆναι τότε ἀλλὰ δι' αἰτίαν ἦν μετὰ ταῦτα ἐροῦμεν.

95 Τούτου δὴ συμβάντος ἄγεται μὲν εἰς δικαστήριον εὐθέως ὁ τοῦ δαίμονος ἱερεὺς καὶ τὸν αἴτιον ἠναγκάζετο λέγειν, ὡς δὲ οὐχ εἶχεν ἐξαγκωνίσαντες αὐτὸν καὶ πολλὰς ἐπιθέντες πληγὰς εἶτα μετεωρίσαντες καὶ τὰς πλευρὰς διαζαίνοντες ἐμάνθανον πλεον οὐδέν. Ἄλλ' ἐγίνετο παρόμοιον τῷ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ τότε ἐτάγησαν μὲν οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα φυλάττειν τοῦ Ἰησοῦ ἵνα μὴ ἐκγένηται, φησί, κακουργῆσαι περὶ τὴν κλοπὴν τοῖς μαθηταῖς, τὸ δὲ πρᾶγμα εἰς τοῦτο ἐξέβαινεν ὥστε μὴδὲ ἀναίσχυντον πρόφασιν ὑπολειφθῆναι τοῖς βουλομένοις περὶ τὴν πίστιν τῆς ἀναστάσεως κακουργεῖν. Καὶ ἐνταῦθα εἴλκετο μὲν ὁ ἱερεὺς ἵνα μὴ θείας ὀργῆς ἀλλ' ἀνθρωπίνης κακουργίας ἔργον εἶναι μαρτυρήσῃ τὸ γεγονός. Στρεβλούμενος δὲ καὶ αἰκίζόμενος καὶ οὐδένα ἔχων ἐκδοῦναι ἐμαρτύρει θεόπεμπτον εἶναι τὸ πῦρ ὡς μὴδὲ τοῖς ἀναισχυντεῖν βουλομένοις εἶναι τινα λόγον λοιπόν.

96 Ἄλλ' ὅπερ πρὸ μικροῦ θέλων εἰπεῖν ἀνεβαλόμην τοῦτο νῦν εὐκαίρως ἐρῶ. Τί δὴ τοῦτο ἐστίν; Ὅτι τῷ φόβῳ διέσεισεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὁ μάρτυς ὡς μὴ περαιτέρω τῇ τόλμῃ προελθεῖν. Οὐ γὰρ δήπου τὸν μὲν ἱερέα καὶ ὃν ἐν τῷ αὐτῷ πρότερον ἦγε τιμῇ τοσοῦτοις ὑπὲρ τῆς ὀροφῆς περιέβαλλε κακοῖς καὶ θηρίου μᾶλλον ὠμοβόρου διεσπάρατε τάχα δ' ἂν καὶ ἀπεγεύσατο τῶν σαρκῶν εἰ μὴ πᾶσι τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι μυσαρὸν, τὸν δὲ ἅγιον αὐτὸ τοῦ δαίμονος τὸ στόμα ἐμφράζαντα πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἦγεν ὥστε ἐν πλείονι εἶναι τιμῇ. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πρότερον ὅτε τὴν ἦτταν ὁ δαίμων ὠμολόγησεν ἀλλὰ μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν πάντα ἀνέτρεψεν ἂν καὶ ἀπώλεσε καὶ κατέφλεξε τὴν λάρνακα τὸ μαρτύριον ἐκάτερον τό τε ἐν τῇ Δάφνῃ τό τε ἐν τῇ πόλει εἰ μὴ τοῦ θυμοῦ ὁ φόβος ἦν μείζων καὶ τῆς ἀθυμίας ἐκράτει τὸ δέος. Ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων ὅταν ὑπὸ ὀργῆς κατασχεθῶσι καὶ λύπης κἂν μὴ τοὺς αἰτίους λάβωσι τῶν παθῶν εἰς τοὺς ἐπίπτοντας ἀπλῶς καὶ ὑπόπτους ἀφιέναι τὴν ὀργὴν. Οὐ πόρρω δὲ τῆς ὑποψίας ταύτης ὁ μάρτυς ἦν. Ἄμα τε γὰρ αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο καὶ τὸ πῦρ ἦλθεν εἰς τὸν ναόν.

97 Ἄλλ' ὅπερ ἔφην πάθος ἐμάχετο πάθει καὶ ὀργῆς ἐκράτει δειλία. Ἐνόησον γὰρ μοι τίς ἦν ὁ χρηστός ἐκεῖνος εἰς τὸ προάστειον ἀνίων καὶ τὸ μὲν μαρτύριον ὀρῶν ἐστηκὸς τὸν δὲ νεῶν ἐμπερησμένον καὶ τὸ εἶδωλον ἠφανισμένον καὶ τὰ ἀναθήματα ἀνηλωμένα καὶ τῆς τε ἑαυτοῦ φιλοτιμίας καὶ τῆς σατανικῆς πομπῆς πᾶσαν ἐξηρημένην ὑπόμνησιν; Εἰ γὰρ μήτε θυμὸς αὐτὸν μήτε ἀθυμία ταῦτα ὀρῶντα εἰσήει τὴν γοῦν αἰσχύνην οὐκ ἂν ἦνεγκε καὶ τὸν πολὺν γέλωτα, ἀλλ' ἐξέτεινεν ἂν τὰς ἀνόμους χεῖρας καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου μαρτύριον εἰ μὴ τοῦτο ὅπερ εἶπον κατεῖχεν αὐτόν. Οὐδὲ γὰρ μικρὸν ἦν τὸ γεγονός ἀλλὰ πᾶσαν μὲν τῶν Ἑλλήνων τὴν παρρησίαν ἐξέκοψεν ἅπασαν δὲ τὴν εὐφροσύνην ἔσβεσε τῷ αὐτῷ δὲ τῆς ἀθυμίας τὴν ἀχλὺν αὐτοῖς κατεσκεδάσεν ὅσην ἂν εἰ πάντες ἀπολώλεσαν οἱ ναοί.

98 Καὶ ὅτι οὐ κομπάζων λέγω ταῦτα αὐτὰ παραθήσομαι τὰ ῥήματα τῶν ὀδυρμῶν καὶ τῆς μονωδίας ἦν εἰς τὸν δαίμονα τοῦτον ὁ τῆς πόλεως εἰργάσατο σοφιστής. Ἔχει δὲ οὕτως ἡ τῶν θρήνων ἀρχή· Ἄνδρες ὧν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀχλὺς κατακέχυται ὥσπερ οὖν καὶ τοῖς ἔμοις μήτε καλὴν ἔτι μήτε μεγάλην καλῶμεν τήνδε τὴν πόλιν. Εἶτα εἰπὼν τινα περὶ τοῦ μύθου τῆς Δάφνης καὶ διαλεχθεῖς— οὐ γὰρ ἅπαντα ἐνθεῖναι τὸν λόγον ἐνταῦθα καιρὸς ὑπὲρ τοῦ μὴ μῆκος ἐπεισαγαγεῖν περιττὸν—λέγει ὅτι ὁ Περσῶν βασιλεὺς ποτε ὁ τὴν πόλιν ἐλὼν ἐφείσατο τοῦ νεῶ. Τὰ δὲ ῥήματά ἐστι ταῦτα· Ὁ μὲν στρατὸν ἐφ' ἡμᾶς ἀγαγὼν ὤρετο αὐτῷ βέλτιον εἶναι σεσῶσθαι τὸν νεῶν καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἀγάλματος ἐκράτει θυμοῦ βαρβαρικοῦ, νῦν δέ, ἦλιε καὶ γῆ, τίς ἦ πόθεν ὁ πολέμιος οὗτος ὃς οὐδὲ ὀπλιτῶν οὐδὲ ἰππέων οὔτε φιλῶν τινων δεηθεὶς μικρῶ σπινθηρι πάντα ἀνάλωσεν; Εἶτα δεικνὺς ὅτι αὐτοῦ τότε ἐκράτησεν ὁ μακάριος ὅτε μάλιστα ἦνθει τὰ τῶν Ἑλλήνων θυσίαις καὶ τελεταῖς

φησί· Καὶ δὴ καὶ ἡμῖν τὸν νεῶν ὁ μὲν πολὺς ἐκεῖνος κατακλυσμὸς οὐ παρέσυρεν, ἐν αἰθρία δὲ καὶ τῆς νεφέλης παρελθούσης κατενήνεκται, νεφέλην καὶ κατακλυσμὸν τὸν τοῦ προτέρου βασιλέως καιρὸν καλῶν. Καὶ πάλιν μικρὸν προελθὼν αὐτὸ δὴ τοῦτο πικροτέρως ἀποδύρεται λέγων· Εἶτα διψῶντων μὲν σοι τῶν βωμῶν αἵματος ἔμενες, Ἄπολλον, φρουρὸς ἀκριβῆς τῆς Δάφνης καὶ ῥαθι μούμενος, ἔστι δὲ ὄπη καὶ προπηλακιζόμενος περι κοπτόμενός τε τὸν ἔξω κόσμον ἠνεΐχου, νῦν δὲ μετὰ πολλὰ μὲν πρόβατα πολλοὺς δὲ βόας στόμα βασιλέως ὅσιον τῷ ποδὶ δεξάμενος, ἰδὼν ὄν προὔλεγε, ὀφθεῖς ὑπὸ τοῦ μεμηνυ μένου, πονηροῦ γειτονήματος ἀπαλλαγεῖς νεκροῦ τινος ἐνοχλοῦντος ἐγγύθεν ἐκ μέσης τῆς θεραπείας ἀποπεπήδηκας. Πόθεν ἔτι φιλοτιμησόμεθα πρὸς ἄνδρας ἱερῶν μεμνημένους καὶ ἀγαλμάτων;

99 Τί λέγεις, ὦ θρηνησδῆ; Ἀτιμαζόμενος μὲν καὶ προπηλακιζόμενος τῆς Δάφνης ἔμενε φρουρὸς ἀσφαλῆς, τιμώμενος δὲ καὶ θεραπευόμενος οὐδὲ τὸν ναὸν ἴσχυσε φυλάξαι τὸν αὐτοῦ καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι ἐκεῖνου πεσόντος εἰς μείζονα ἀτιμίαν καταστήσεται τῆς προτέρας; Τίς δὲ καὶ ὁ νεκρὸς, ὦ σοφιστά, ὁ τὸν σὸν θεὸν ἐνοχλῶν; Ποῖον τὸ πονηρὸν γειτόνημα; Ἐνταῦθα γὰρ εἰς τὰς τοῦ μακαρίου Βαβύλα ἀνδραγαθίας ἐμπεσῶν καὶ διανήξασθαι τὴν αἰσχύνην οὐκ ἔχων ἐγκαλυψάμενος ἀπλῶς παρέδραμεν—ὅτι μὲν ὑπὸ τοῦ μάρτυρος ἠνωχλεῖτο καὶ ἐθλίβετο ὁ δαίμων εἰπὼν οὐκέτι δὲ προσθεῖς πῶς τὴν ἦταν συσκιάσαι σπουδάσας ὁ δαίμων, μᾶλλον αὐτὴν ἐξεκάλυψεν—ἀλλ' ἀπλῶς "πονηροῦ γειτονήματος" φησιν, "ἀπαλλαγεῖς." Διὰ τί γὰρ οὐ λέγεις τὸν νεκρὸν τίς ἦν καὶ διὰ τί μόνος ἠνώχλει σου τὸν θεὸν καὶ διὰ τί μετεκινεῖτο μόνος; Διὰ τί δὲ καὶ πονηρὸν αὐτὸν γειτόνημα καλεῖς, εἰπέ μοι; Ὅτι τοῦ δαίμονος τὴν ἀπάτην ἤλεγξε; Καὶ μὴν τοῦτο οὐ πονηροῦ τινος γειτονήματος ἔργον ἦν ὡσπερ οὐδὲ νεκροῦ ἀλλὰ καὶ ζῶντος καὶ ἐνεργοῦντος καὶ χρηστοῦ καὶ προστάτου καὶ κηδεμόνος καὶ πάντα ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας πραγματευομένου σωτηρίας εἴ γε ἐβούλεσθε.

100 Ἴνα γὰρ ὑμῖν μὴ ἐξῆ ἐπὶ πλέον ἀπατᾶν ἑαυτοὺς καὶ λέγειν ὅτι ὀργιζόμενος καὶ ὑπὲρ θυσιῶν ἐγκαλῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἄλλης θεραπείας μεμφόμενος ἀνεχώρησεν ἐκῶν, διὰ τοῦτο αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου παντὸς ἀπήλασεν ὁ μάλιστα πάντων φίλον ἦν αὐτῷ καὶ ὁ τῶν ἄλλων οὕτω προετίμησεν ὡς καὶ ἀτιμαζόμενος προσεδρεύειν αὐτῷ. Σὺ γὰρ τοῦτο προλαβὼν εἶπες· καὶ ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ ἐν ᾧ πολλὰ μὲν πρόβατα πολλοὺς δὲ βούς αὐτῷ κατέσφαττεν ὁ βασιλεὺς ... ὥστε πανταχόθεν ἐλέγχεσθαι ὅτι ἀναγκαζόμενος καὶ ὑπὸ μείζονος ὠθούμενος δυνάμει τὴν Δάφνην ἀπέλιπεν. Ἐνῆν μὲν γὰρ καὶ τοῦ ξοάνου μένοντος διώκειν αὐτὸν ἀλλ' ὑμεῖς οὐκ ἂν ἐπιστεύσατε ὡσπερ οὖν οὐδὲ πάλαι ὅτε ὑπ' αὐτοῦ πεπέδητο ἀλλ' ἐνέκεισθε θεραπεύοντες. Δι' ὃ πρότερον ἀφείς ἐστάναι τὸ ξόανον ὅτε μάλιστα ἦρθη τῆς ἀσεβείας ἢ φλόξ τότε αὐτὸ κατήνεγκε, δεικνὺς ὅτι τὸν νικῶντα οὕτω χρὴ νικᾶν οὐ τεταπεινωμένων ἀλλ' αἰρομένων καὶ λαμπρῶν ὄντων περιγιγόμενον τῶν ἐχθρῶν.

101 Διὰ τί γὰρ αὐτὸς τότε οὐκ ἐκέλευσε τῷ εἰς τὴν Δάφνην αὐτὸν ἀναγαγόντι βασιλεῖ κατασκάψαι τὸν νεῶν, μεταθεῖναι τὸ ξόανον ὡσπερ τὴν λάρνακα; Ὅτι οὔτε ἐβλάπτετο παρ' αὐτοῦ οὔτε σαρκικῆς ἔχρηζε συμμαχίας ἀλλὰ καὶ τότε καὶ νῦν χωρὶς ἀνθρωπίνης αὐτὸν κατέβαλε χειρός. Καὶ τὴν μὲν προτέραν ἡμῖν οὐκ ἐδήλωσε νίκην, ἀλλ' ἐπιστομίσας αὐτὸν μόνον ἠσύχαζε.

102 Τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἅγιοι· κατορθοῦσθαι βούλονται τὰ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν μόνον οὐκέτι δὲ καὶ ἐπιδείκνυσθαι τοῖς πολλοῖς ὅτι αὐτῶν τὰ κατορθώματα πλὴν εἴ πού τις χρεια ἀναγκάσειε—χρεια δὲ τὴν τῶν σωζομένων κηδεμονίαν λέγω πάλιν— ὅπερ τότε ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ τῆς ἀπάτης ἠῤῥετο κακὰ ἐκκαλύπτεται μὲν ἡμῖν ἢ νίκη λοιπὸν ἐκκαλύπται δὲ οὐχ ὑπὸ τοῦ νικήσαντος ἀλλ' ὑπὸ τοῦ νικηθέντος αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἢ τε μαρτυρία καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἀνύποπτος

ἦν ὃ τε ἅγιος τὰ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἀνάγκης οὔσης ἐξέφυγεν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ οὕτω τὰ τῆς πλάνης ἔληγεν ἀλλ' ἐνέκειντο πάλιν οἱ τῶν λίθων ἀναισθητότεροι τὸν ἠττημένον παρακαλοῦντες καὶ πρὸς οὕτω φανεράν ἀλήθειαν τυφλώττοντες, τηνικαῦτα ἐπαφεῖναι ἠναγκάσθη τῷ ξοάνῳ τὸ πῦρ ὥστε διὰ τούτου τοῦ ἐμπρησμοῦ ἕτερον τὸν τῆς εἰδωλολατρείας σβέσαι ἐμπρησμόν.

103 Τί οὖν μέμφη τῷ δαίμονι λέγων ὅτι "ἐκ μέσης τῆς θεραπείας ἀποπεπήδηκας;" Οὐκ ἀπεπήδηκεν ἐκὼν ἀλλ' ἀπηλάσθη καὶ ἐξεβλήθη ἄκων καὶ ἀναγκαζόμενος τότε ὅτε μάλιστα μένειν ἤθελε καὶ διὰ τὴν κνίσαν καὶ διὰ τὰ θύματα. Ὡσπερ γὰρ εἰς τοῦτο βασιλεύσας ὁ τότε κρατῶν ἵνα τὰ θρέμματα τῆς οἰκουμένης ἀναλώση πάσης οὔτως ἀφειδῶς κατέκοπτεν ἐπὶ τῶν βωμῶν πρόβατα καὶ βοῦς, καὶ εἰς τοῦτο μανίας ἤλασεν ὡς καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων ἔτι φιλοσοφεῖν πολλοὺς μάγειρον αὐτὸν καὶ κρεῶν κάπηλον καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀποκαλεῖν. Οὐκ ἂν οὖν οὕτω δαψιλοῦς τραπέζης καὶ κνίσης καὶ καπνῶν καὶ χειμάρρων αἱμάτων ἀνεχώρησεν ὁ δαίμων ἐκὼν ὁ καὶ χωρὶς τούτων μένων, ὡς ἔφης, διὰ τὴν πρὸς τὴν ἐρωμένην μανίαν.

104 Ἀλλὰ γὰρ τὸν παρ' ἡμῶν λόγον στήσαντες τέως πάλιν ἐπακούσωμεν τῶν ὄδυρμῶν τοῦ σοφιστοῦ. Ἄφεις γὰρ τὸν Ἀπόλλω πρὸς τὸν Δία πάλιν ὀλοφύρεται λέγων· Οἶαν, ὦ Ζεῦ, γνώμης καμνούσης ἀφηρέθημεν ἀνά παυλαν. Ὡς καθαρὸν μὲν θορύβων ἢ Δάφνη χωρίον καθαρώτερος δὲ ὁ νεὼς οἶον λιμένος ἐπὶ λιμένι παρ' αὐτῆς πεποιημένου τῆς φύσεως, ἀκυμάντοιν μὲν ἀμφοῖν πλείω δὲ τὴν ἡσυχίαν παρεχομένου τοῦ δευτέρου. Τίς μὲν οὐκ ἂν αὐτόθι νόσον ἀπέδου; Τίς δὲ οὐκ ἂν φόβον; Τίς δὲ οὐκ ἂν πένθος; Τίς δὲ ἂν ἐπόθησε τὰς μακάρων νήσους; Ποίαν ἀνάπαυλαν ἀφηρέθημεν, ὦ μιαρῆ; Πῶς δὲ καθαρώτερος θορύβων ὁ νεὼς καὶ λιμὴν ἀκύμαντος ἔνθα αὐλοὶ καὶ τύμπανα καὶ κραιπάλαι καὶ κῶμοι καὶ μέθαι; "Τίς οὐκ ἂν αὐτόθι," φησί, "νόσον ἀπέδου;" Τίς μὲν οὖν τῶν προσκειμένων σοι οὐκ ἂν ἐδέξατο νόσον αὐτόθι εἰ καὶ πρότερον ὑγιαίνων ἐτύγχανε καὶ νόσον τὴν πασῶν χαλεπωτάτην; Ὁ γὰρ τὸν δαίμονα προσκυνῶν καὶ τῆς Δάφνης τὴν ὑπόθεσιν ἀκούων καὶ τοῦ θεοῦ τὴν μανίαν τσαούτην ὄρων, ὡς καὶ καταποθείσης τῆς ἐρωμένης ἔτι προσεδρεύειν τῷ τόπῳ καὶ τῷ φυτῷ, πόσῃν ἐκεῖθεν οὐκ ἂν ἐδέξατο φλόγα μανίας; Πόσον χειμῶνα; Πόσον θόρυβον; Πόσῃν νόσον; Πόσον πάθος; Τοῦτο οὖν ἀνάπαυλαν καλεῖς ψυχῆς καὶ λιμένα ἀκύμαντον; Τοῦτο νόσων ἀπαλλαγὴν; Καὶ τί θαυμαστόν εἰ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις τίθεσαι; Καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι τῶν πραγμάτων οὐδενὸς ὡς ἔχει φύσεως αἰσθάνονται ἀλλὰ ἐναντίας τοῖς οὔσι τὰς ψήφους φέρουσιν. 105 "Ὀλύμπια μὲν οὐ μάλα πόρρω"—πάλιν γὰρ ἐπὶ τὸν θρῆνον ἐλεύσομαι δεικνὺς ὄσῃν ἅπαντες οἱ τότε τὴν πόλιν οἰκοῦντες Ἕλληνες ἐδέξαντο τὴν πληγὴν καὶ ὡς οὐκ ἂν τοῦτο πράως ἤνεγκεν ὁ βασιλεὺς ἀλλὰ πάντα θυμὸν εἰς τὴν τοῦ μάρτυρος λάρνακα ἀφήκεν ἂν εἰ μὴ φόβῳ κατείχετο μείζονι—τί οὖν φησιν; Ὀλύμπια μὲν οὐ μάλα πόρρω, συγκαλέσει δὲ ἢ πανήγυρις τὰς πόλεις αἱ δὲ ἤξουσιν βοῦς ἄγουσαι τῷ Ἀπόλλωνι θυσίαν. Τί δράσωμεν; Ποῖ κατα λυσώμεθα; Τίς ἡμῖν θεῶν διαστήσει τὴν γῆν; Ποῖος κῆρυξ, ποῖα σάλπιγξ οὐχ ὑποκινήσει δάκρυον; Τίς ἐορτὴν ἐρεῖ τὰ Ὀλύμπια τοῦ πτώματος ἐγγύθεν ἐπεμβάλλοντος ὄδυρμόν; "Δὸς τόξα μοι κερουλά," φησὶν ἢ τραγωδία, ἐγὼ δὲ λέγω καὶ μαντικῆς τι μικρὸν ὅπως τῇ μὲν ἔλω τῇ δὲ τοξεύσω τὸν δράσαντα. Ὡς τὸλμης ἀσεβοῦς, ὦ ψυχῆς μιαρᾶς, ὦ θρασεῖας χειρός. Τίτύος τις οὗτος ἕτερος ἢ Ἴδας ὁ ἀδελφὸς Λυγκέως οὐ μέγας μὲν ὡσπερ ἐκεῖνος οὐδὲ τοξότης ὡς περ οὗτος ἀλλ' ἐν τοῦτο εἰδὼς τὸ κατὰ θεῶν μαίνεσθαι. Τοὺς μὲν Ἀλωέως ἔτι διανοουμέ νους τὰς τῶν θεῶν ἐπιβουλάς θανάτῳ κατέπαυσας, Ἄπολλον, τούτῳ δὲ πόρρωθεν φέροντι τὸ πῦρ οὐκ ἀπῆντησεν οἰστός ἐπ' αὐτὴν φερόμενος τὴν καρδίαν. Ὡς δεξιᾶς τελαχίνος, ὦ πυρὸς ἀδίκου. Ποῦ ποτε ἄρα τὸ πρῶτον ἔπεσε; Τί τοῦ κακοῦ τὸ προοίμιον; Ἄρα ἐξ ὀροφῆς ἀρξάμενον ἐπὶ τὰ ἄλλα

προὔβη· τὴν κεφαλὴν ἐκείνην, τὸ πρόσωπον, τὴν φιάλην, τὴν κίδαριν, τὸν πο δῆρη χιτῶνα; Ἥφαιστος δὲ πυρὸς ταμίας οὐκ ἠπέιλησε τῷ πυρὶ λυμαιομένῳ τὴν χάριν ὀφείλων τῷ θεῷ μηνύματος ἀρχαίου. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ Ζεὺς ὄμβρων ἠνίας ἔχων ὕδωρ ἀφήκεν ἐπὶ τὴν φλόγα καὶ ταῦτα ποτε Λυδῶν βασιλεῖ δυστυχήσαντι σβέσας πυράν. Τί πρῶτον ἄρα πρὸς αὐτὸν εἶπεν ὁ τὸν πόλεμον ἀράμενος; Πόθεν ποτὲ τὸ θάρσος; Πῶς δὲ ἐφύλαξε τὴν ὀρμὴν; Πῶς δὲ οὐκ ἔλυσε τὸ δόγμα τοῦ θεοῦ τὸ κάλλος αἰδεσθεῖς; Μέχρι τίνος οὐ διαβλάψεις, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ταῦτα ἀνθρωπίνης εἶναι λέγων χειρὸς καὶ ὡσπερ οἱ παραπαίοντες ἐναντιολογῶν καὶ σαυτῷ μαχόμενος;

106 Εἰ γὰρ τὸν Περσῶν βασιλέα καὶ τοσαύτην ἄγοντα στρατιάν καὶ τὴν πόλιν ἐλόντα καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἱερῶν ἐμπρήσαντα καὶ τὴν δᾶδα μετὰ χεῖρας ἔχοντα καὶ προσάγειν αὐτὴν ἤδη τούτῳ μέλλοντα τῷ ναῷ μετέβαλεν ὁ δαίμων—καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ τῆς μονωδίας ἔλεγες οὕτως εἰπὼν θρηνηῶν· Τόν τοι βασιλέα Περσῶν τοῦ νῦν τούτου πολεμοῦντος πρόγονον, προδοσίᾳ τὸ ἄστυ λαβόντα καὶ ἐμπρήσαντα, χωρήσαντα ἐπὶ Δάφνης ὡς τὸ αὐτὸ δράσοντα μετέβαλεν ὁ θεὸς καὶ τὴν δᾶδα ρίψας προσεκύνησε τὸν Ἀπόλλων· οὕτως αὐτὸν κατεπράυνέ τε καὶ διήλλαξε φανείς— Ὁ δὲ θυμοῦ βαρβαρικοῦ καὶ τοσαύτης περιγεγόμενος στρατιᾶς ὡς ἔφης καὶ δυνηθεῖς τότε τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν—λέγεις δὲ ὅτι τοὺς Ἀλωέως παῖδας διανοομένους τὰς τῶν θεῶν ἐπιβουλάς θανάτῳ κατέπαυσε—πῶς οὖν ὁ τοσαῦτα δυνηθεῖς οὐδὲν τοιοῦτον εἰργάσατο νῦν;

107 Καίτοι εἰ μὴδὲν ἕτερον τὸν γοῦν ἱερέα σπαραττόμενον ἀδίκως ἐλεῆσαι ἐχρῆν φανερόν καταστήσαντα τὸν ἐπίβουλον. Καὶ εἰ τότε παρὰ τὸν ἐμπρησμόν διέφυγεν ὅτε γοῦν ὁ δεῖλαιος ἐκεῖνος κρεμάμενος διωρύττετο τὰς πλευράς καὶ τὸν ἐργασάμενον ἀπαιτούμενος εἰπεῖν οὐκ εἶχε τότε παραστήναι ἐχρῆν καὶ ἐκδοῦναι τὸν δράσαντα ἢ καταμηνῦσαι μόνον εἴ γε ἐκδοῦναι οὐκ ἴσχυε. Νῦν δὲ περιορᾷ μὲν ὁ ἀχάριστος καὶ ἀγνώμων τὸν αὐτοῦ θεραπευτὴν καταξαινόμενον ἀλόγως περιορᾷ δὲ τὸν βασιλέα μετὰ τοσαύτας θυσίας καταγελῶμενον. Καὶ γὰρ ὡς μαινόμενον καὶ παραπαίοντα πάντες ἐγέλων αὐτὸν ὅτε εἰς τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον ἠφίει τὴν ὀργήν.

108 Πῶς δὲ ὁ τοῦ βασιλέως τὴν παρουσίαν ἔτι μακρὰν ὄντος προλέγων καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἀνωτέρω τούτων ἐθήρηναι τὸν πλησίον ἐστῶτα καὶ κατακαίοντα αὐτὸν οὐκ εἶδε; Καίτοι γε καὶ μαντικὸν αὐτὸν εἶναι φατε καὶ ἄλλοις ἄλλας διανέμοντες τέχνας καθάπερ ἀνθρώποις τοῖς ὑμετέροις θεοῖς τούτῳ τὴν μαντικὴν ἀνεθήκατε καὶ οὐδὲ μεταδοῦναι αὐτὸν σοὶ τῆς τέχνης ἀξιοῖς. Πῶς οὖν τὰς οἰκείας οὐκ ἔγνω συμφοράς; Καίτοι τοῦτο οὐδ' ἂν ἄνδρα διέλαθεν. Ἄλλ' ἄρα μὴ ἐκάθευδεν ἀπτομένου τοῦ πυρός; Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἀναίσθητός τις ἐστὶν ὡς αὐτῷ τῆς φλογὸς προσφερομένης μὴ διαναστήναι εὐθέως καὶ τὸν προσάγοντα κατασχεῖν. Ἀληθῶς " Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες γέρον δὲ " Ἕλλην οὐδεῖς" δέον γὰρ τὴν οἰκείαν ἄνοιαν θρηνεῖν ὅτι τῶν πραγμάτων βωόντων τὴν τῶν δαιμόνων ἀπάτην οὐδὲ οὕτως ἀφίστασθε ἄλλ' ἐκδόντες ἑαυτοὺς εἰς ἀπώλειαν καὶ τὴν ὑμετέραν ἀποδόμενοι σωτηρίαν ἄγεσθε δίκην θρεμμάτων ἥπερ ἂν κελεύωσιν ἐπεσθαι οἱ κάθησθε ξοάνων πενθοῦντες ἀπώλειαν.

109 Σὺ δὲ καὶ τόξα ἀπαιτεῖς οὐδὲν ἐκείνου τοῦ ταῦτα ἐν τῇ τραγωδίᾳ λέγοντος διεστηκώς. Πῶς γὰρ οὐ μανία πρόδηλος καὶ σαφὴς προσδοκᾷν τι τοῖς ὄπλοις τούτοις ἀνύειν ἢ τὸν κεκτημένον οὐδὲν ὦνησεν; Εἰ μὲν γὰρ αὐτὸς μείζονα καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ δαίμονος ἔχειν φῆς οὐκ ἐχρῆν αὐτὸν τιμᾶν ἀμαθέστερόν τε ὄντα καὶ ἀσθενέστερον ἐν οἷς αὐτὸν φατε πάντων κρατεῖν. Εἰ δὲ τῶν πρωτείων ἐκείνῳ παραχωρεῖς ἂν τε τοξεύειν ἂν τε μαντεύεσθαι δέη, πῶς ἐν τῷ μέρει τῆς τέχνης ταῦτα προσεδόκησας δράσειν ἄπερ ὁ τὴν ὄλην ἔχων οὐκ ἴσχυσε; Γέλωσ ταῦτα καὶ λῆρος· οὔτε γὰρ εἶχε τε μαντικῆς οὔτε κἂν εἶχεν ἠνυσεν ἂν. Οὐ γὰρ ἐστὶν, οὐκ ἔστιν ὁ ταῦτα ἐργασάμενος ἀνὴρ ἀλλὰ θεία δύναμις.

110 Καὶ τὴν αἰτίαν δὲ μετὰ ταῦτα ἐρῶ, τέως δὲ ἄξιον μαθεῖν ὑπὲρ ὧν ἀγνωμοσύνην ἐγκαλεῖ τῷ Ἥφαιστῳ οὕτως ὡς λέγων· "Ἥφαιστος δὲ πυρὸς ταμίας οὐκ ἠπέιλησε τῷ πυρὶ λυμαιομένῳ τὴν χάριν ὀφείλων τῷ Θεῷ μηνύματος ἀρχαίου." Ποίαν χάριν; Ποίου μηνύματος ἀρχαίου, εἶπέ; Διὰ τί κρύπτεις σου τὰ σεμνὰ τῶν θεῶν κατορθώματα; Εἰ γὰρ καὶ τὴν εἶπες αὐτὴν μᾶλλον ἂν ἀγνώμονα τὸν Ἥφαιστον ἔδειξας. Ἄλλ' αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς· οὐκοῦν ἡμεῖς μετὰ παρρησίας ἐροῦμεν τὰ σά. Τίς οὖν ἡ χάρις; Ἐρασθέντα ποτὲ τὸν Ἄρην τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὸν Ἥφαιστον-ἄνδρα γὰρ αὐτῆς εἶναι-δεδοικότα τὴν ἀπουσίαν ἐπιτηρήσαντα τὴν ἐκείνου πρὸς αὐτὴν εἰσελθεῖν φασί. Τὸν δὲ Ἀπόλλω θεασά μενον μιγνυμένους αὐτοὺς ἀπελθόντα πρὸς τὸν Ἥφαιστον τὴν μοιχείαν κατεπειν. Ἐλθόντα δὲ ἐκείνον καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τῆς κλίνης εὐρόντα δεσμὰ αὐτοῖς οὕτως ὡς εἶχον περιβαλόντα καλέσαι τε τοὺς θεοὺς ἐπὶ τὴν ἀσχήμονα θεωρίαν καὶ ταύτην τῆς μοιχείας πράξασθαι δίκην αὐτοῦς. Ταύτης οὖν τῆς χάριτος ὀφειλέτην ὄντα τὸν Ἥφαιστον καιροῦ καλοῦντος ἀγνωμονῆσαι περὶ τὴν ἀντίδοσίν φησι.

111 Τί οὖν καὶ ὁ Ζεὺς, ὃ βέλτιστε; Καὶ γὰρ καὶ τούτῳ πάλιν ἀπήνειαν ἐγκαλεῖς, "Ἄλλ' οὐδὲ ὁ Ζεὺς," λέγων, "ὄμβρων ἠνίας ἔχων ὕδωρ ἀφῆκεν ἐπὶ τὴν φλόγα καὶ ταῦτα Λυδῶν ποτε βασιλεῖ δυστυχήσαντι σβέσας πυράν." Ἄλλὰ γὰρ καλῶς ποιῶν ἀνέμνησας ἡμᾶς καὶ τοῦ Λυδοῦ. Καὶ γὰρ κάκεινον ὁ μιὰς οὗτος δαίμων ἠπάτησεν ἐλπίσι φύσῃσας κεναῖς καὶ εἰς προὔπτον κακὸν ἐμβαλῶν. Καὶ εἰ μὴ φιλόανθρωπος ἦν ὁ Κῦρος οὐδὲν ἂν αὐτὸν ὤνησεν ὁ Ζεὺς. Ὡστε μάτην ἐγκαλεῖς τῷ Διὶ ὡς προτιμήσαντι τοῦ παιδὸς τὸν Λυδόν-οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ ἔνθα μάλιστα πασῶν ἐτιμᾶτο πόλεων τὴν Ῥωμύλου λέγω κεραυνωθεὶς ἤμυεν.

112 Ἐπακούσωμεν δὲ καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ θρήνου ῥημάτων οὕτω γὰρ τὸ πένθος εἰσόμεθα καλῶς ὃ κατέσχεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς Ἄνδρες ἔλκομαι τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ καὶ μοι πρὸ τῶν ὀμμάτων ἴστησιν ὁ λογισμὸς τὸν τύπον· ἡμερότητα μορφῆς, ἀπαλότητα δέρρης-ἐν λίθῳ καὶ ταῦτα-ζωστήρα περὶ τῷ στήθει συναγόντα χιτῶνα χρυσοῦν ὡς αὐτοῦ τὰ μὲν ἐνιζάνειν τὰ δὲ ὑπανίστασθαι. Τὸ δὲ ὄλον σχῆμα τίνος οὐκ ἂν ζέοντα ἐκοίμισε θυμόν; Ἐῶκει γὰρ ἄδοντι μέλος. Καὶ πού τις καὶ ἤκουσεν ὡς φασιν ἐν μεσημβρία κιθαρίζοντος. Ὡτα εὐδαίμονα. Τὸ δὲ ἄσμα ἄρα ἦν ἔπαινος τῆς γῆς ἣ μοι φαίνεται καὶ σπένδειν ἀπὸ τῆς χρυσῆς κυάθου ὅτι τὴν κόρην ἔκρυψε ῥα γεῖσά τε καὶ συνελθοῦσα. Εἶτα μικρὰ πρὸς τὸν ἐμπρησμόν ὀλοφυρόμενος, Ἐβόα μὲν φησίν, ὀδοιπόρος ἀνιούσης τῆς αὐγῆς ἐκυκάτο δ' ἐφ' ὕλην Δάφνης ἔνοικος ἰέρεια τοῦ θεοῦ. Πληγαὶ δὲ στέρνων καὶ οἰμωγὴ τις ὀξεῖα διὰ χωρίου πολυδένδρου δραμοῦσα πίπτει μὲν εἰς τὸ ἄστου δεινὴ τε καὶ φρικώδης, ὄμμα δὲ ἄρχοντος ἄρτι γευόμενον ὕπνου πικρῷ ῥήματι τῆς εὐνῆς ἐξανέστησεν. Ὁ δὲ ἐμμανὴς ἤλαυνε· περὰ γὰρ Ἑρμοῦ ζητῶν αὐτὸς μὲν ἐπὶ ζήτησιν ἦει τῆς τοῦ κακοῦ ρίζης φλεγόμενος ἔνδον οὐχ ἤττον ἢ ὁ νεῶς, δοκοὶ δὲ ἐφέροντο κάτω φέρουσαι πῦρ ὅτῳ πελάσειαν φθειρούσαι τὸν Ἀπόλλω μὲν εὐθὺς ἄτε καὶ μικρὸν διέχοντα τοῦ στέγους ἔπειτα δὲ τὰ ἄλλα κάλλη· Μουσῶν οἰκιστῶν εἰκόνας, λίθων ἀστράπας, κίωνων ὦραν. Ὁ δὲ ὄμιλος ... ἐν ἧ περιεστήκεσαν ὀλοφυρόμενοι βοηθεῖν δὲ ἀποροῦντες, ὃ καταλαμβάνει τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ναυαγίαν ὀρώντας ὧν ἡ βοήθεια δακρῦσαι τὸ γινόμενον. Ἥ που μέγαν μὲν ἠγειραν γόνον ἐκπηδήσασαι τῶν πηγῶν αἰνύμφαι μέγαν δὲ ὁ Ζεὺς ὁ ἐγγύς που καθήμενος ὁποῖον εἰκὸς ἐπὶ τιμαῖς υἱέος συγκεχυμέναις μέγαν δὲ δαιμόνων μυρίων ὄμιλος ἐν τῷ ἄλσει διαίτωμένων. Οὐδὲν ἐλάττω θρήνον ἐκ μέσης τῆς πόλεως ἢ Καλλιόπη τοῦ χαροποιῦ τῶν Μουσῶν ἠδίκημένου τῷ πυρὶ. Εἶτα πρὸς τῷ τέλει φησί· Γενοῦ μοι καὶ νῦν, Ἄπολλον, οἷόν σε ἐποίησεν ὁ Χρύσης καταρῶμενος τοῖς Ἀχαιοῖς θυμοῦ τε πλήρη καὶ νυκτὶ εἰδοκότα ὅτι δὴ σοὶ τὰς στολὰς ἡμῶν ἀποδιδόντων καὶ ὅσον ἦν ἀπενεχθὲν ἀντικαθιστάντων

προανηρπάσθη τὸ τιμώμενον οἶον νυμφίου τινὸς πλεκομένων ἤδη στεφάνων ἀπελθόντος.

113 Ὁ μὲν θρήνος οὗτος μάλλον δὲ ὀλίγα τοῦ θρήνου μέρη. Ἐμοὶ δὲ θαυμάζειν ἔπεισι, πῶς ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι ἐχρῆν ἐπὶ τούτοις αὐτὸν σεμνύνειν οἶεται, οὐδὲν ἄμεινον ἀκολάστου νέου καὶ αἰσχροῦ κατὰ μεσημβρίαν ποιῶν αὐτὸν κιθαρίζοντα καὶ τοῦ ἄσματος ὑπόθεσιν εἶναι λέγων τὴν ἐρωμένην καὶ ὧτα εὐδαίμονα καλῶν τὰ τῆς ὥδης ἐπακούσαντα τῆς αἰσχροῦς. Καὶ τὸ μὲν τινὰς τῶν τὴν Δάφνην οἰκούντων δακρῦειν καὶ τοὺς προσκειμένους αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς πόλεως ἄρχοντα φλέγεσθαι καὶ πλεόν τῶν θρήνων μηδὲν ἐμποιεῖν, οὐδὲν θαυμαστόν, τὸ δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς θεοὺς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμηχανίας εἶναι καὶ δακρῦειν μόνον κατ' αὐτοὺς καὶ μήτε τὸν Δία μήτε τὴν Καλλιόπην μήτε τὸν πολὺν τῶν δαιμόνων ὄμιλον ἀλλὰ μηδὲ τὰς νύμφας αὐτὰς ἀρκέσαι πρὸς τὴν πυρὰν ἀλλὰ πάντας κωκυτοὺς καὶ οἰμωγὰς ἐγείρειν μόνον, τοῦτό ἐστι τὸ πολλοῦ γέλωτος γέμον. Ὅτι μὲν οὖν μεγάλην εἶχον πληγὴν ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποδέδεικται—καὶ γὰρ καὶ ἐν μέσῳ που τῆς μονωδίας ῥητῶς οὕτως περὶ τὰ καίρια πεπληχθαι αὐτοὺς ὠμολόγησεν. Οὐκ ἂν οὖν τοῦτο πράως ἤνεγκεν ὁ βασιλεὺς μὴ δέει καὶ τρόμῳ μείζονι κατεχόμενος.

114 Ὡρα δὴ λοιπὸν ἐπιδειξαι καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Θεὸς οὐκ εἰς τὸν βασιλεύοντα τὴν ὀργὴν ἀφήκεν ἀλλ' εἰς τὸν δαίμονα, καὶ διὰ τί μὴ πάντα ἀπώλεσε τὸ πῦρ τὸν ναὸν ἀλλὰ τὴν στέγην ἀφανίσαν ἅμα καὶ τὸ εἶδωλον ἤλεγξεν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ ἄνευ αἰτίας τινὸς ταῦτα ἐγένετο ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τῆς ὑπὲρ τῶν πλανωμένων πάντα ἐδράτο. Ὁ γὰρ τὰ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων ἤδει καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ μὲν τοῦ βασιλέως ἐνεχθέντος τοῦ κεραυνοῦ οἱ μὲν παρόντες καὶ θεασάμενοι τὴν πληγὴν ἐφοβήθησαν ἂν πρὸς καιρὸν, δευτέρου δὲ καὶ τρίτου παρελθόντος ἔτους ἢ τε μνήμη τοῦ γεγονότος ἀπώλλυτο καὶ πολλοὶ οἱ διαπιστήσοντες ἦσαν τῷ θαύματι. Εἰ δὲ ὁ ναὸς δέξοιτο τὴν φλόγα παντὸς κήρυκος σαφέστερον οὐ τοῖς τότε μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς μετέπειτα πᾶσιν ἀπαγγελεῖ τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργὴν, ὡς καὶ τοῖς βουλομένοις ἀναισχυντεῖν καὶ συγκαλύπτειν τὸ γεγονὸς πᾶσαν ἀνηρῆσθαι πρόφασιν. Ἐκαστος γὰρ ἐφιστάμενος τῷ τόπῳ ὡσπερ ἄρτι συμβεβηκότος τοῦ ἐμπρησμοῦ οὕτω διατίθεται τὴν ψυχὴν καὶ φρίκη τις αὐτὸν εἴσεισι καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπιδὼν εὐθέως δοξάζει τοῦ ταῦτα ἐργασαμένου τὴν ἰσχύν.

115 Ὡσπερ γὰρ ἂν εἴ τις ληστάρχου τινὸς σπήλαιον καὶ κατάδυσιν διαρρήξας ἄνωθεν ἐξαγάγοι τὸν ἐνοικοῦντα δέσμιον καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα λαβὼν καταλίποι τὸν τόπον θηρίων καὶ κολοιῶν εἶναι καταφυγὴν, εἴτα ἕκαστος τῶν πρὸς τὴν κατάδυσιν ἐρχομένων ἐκείνην ἅμα τὸν τόπον ὄρων τὰς καταδρομὰς καὶ τὰς κλοπὰς καὶ τὴν ἰδέαν φαντάζεται καὶ ὑπογράφει τοῦ πρότερον κατοικοῦντος αὐτὴν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα γίνεται. Πόρρωθεν γὰρ τις τοὺς κίονας ἰδὼν εἴτα ἐλθὼν καὶ τὸν οὐδὸν ὑπερβὰς ὑπογράφει ἑαυτῷ τὸ τοῦ δαίμονος ἀποτρόπαιον, τὴν ἀπάτην, τὰς ἐπιβουλάς, καὶ καταπλαγεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν τε ὀργὴν καὶ τὴν ἰσχύν ἄπεισι καὶ τὸ πρότερον πλάνης οἰκοδόμημα καὶ βλασφημίας νῦν δοξολογίας ὑπόθεσις γίνεται. Οὕτως εὐμηχανὸς ἐστὶν ἡμῶν ὁ Θεός.

116 Καὶ τὰ παράδοξα ταῦτα οὐ νῦν πρῶτον ἀλλ' ἄνωθεν καὶ ἐκ τῶν προτέρων θαυματουργεῖ γενεῶν. Καὶ πάντα μὲν καταλέγειν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ, ἐπιμνησθήσομαι δὲ ὁ τούτῳ παρόμοιον εἶναι δοκεῖ. Πολέμου γὰρ συγκροτηθέντος ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ποτὲ τοῖς Ἰουδαίοις πρὸς ἀλλοφύλους τινὰς νικήσαντες οἱ πολέμιοι καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν λαβόντες ὡς δὴ λάφυρόν τι καὶ ἀκροθίνιον ἀνέθηκαν αὐτὴν τινὶ τῶν ἐπιχωρίων εἰδώλῳ Δάγων ἣν ὄνομα αὐτῷ; Καὶ τὸ πρῶτον εἰσενεχθείσης τῆς κιβωτοῦ κατέπεσέ τε τὸ ζώδιον καὶ ἔκειτο πρηνές. Ὡς δὲ οὐ συνείσαν τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τὴν ἰσχύν ἀπὸ ταύτης τῆς πτώσεως ἀλλ'

ὀρθώσαντες αὐτὸ πάλιν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἔστησαν ἔδρας, τῇ ὑστεραία ὑπὸ τὴν ἔω παραγενόμενοι θεωροῦσιν οὐκέτι μόνον πεπτωκὸς ἀλλὰ καὶ διακεκλασμένον πάντοθεν. Αἶ τε γὰρ χεῖρες ἀποσπασθεῖσαι τῶν ὤμων εἰς τὸν οὐδὸν ἐξηκοντίσθησαν τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν ποδῶν τό τε λοιπὸν τοῦ ξοάνου μέρος εἰς ἕτερον διέσπαρτο τόπον διασπασθέν. Καὶ τῶν Σοδόμων δέ-ὡς ἂν τις μεγάλῳ παραβάλοι μικρόν-διὰ τοῦτο μετὰ τῶν οἰκητόρων καὶ ἡ γῆ καταφλεχθεῖσα ἀπώλετο καὶ γέγονεν ἄκαρπος ἵνα μὴ μόνον οἱ τότε ἀλλὰ καὶ οἱ μετ' ἐκείνους ἅπαντες ὑπὸ τῶν τόπων σωφρονίζονται. Εἰ γὰρ ἔστη μέχρι τῶν ἀνδρῶν ἡ κόλασις κἂν ἠπιστήθη μετὰ ταῦτα τὸ γεγονός. Διὰ τοῦτο ὁ τόπος δέχεται τὴν πληγὴν ὁ τῷ χρόνῳ παρεκταθῆναι δυνάμενος καὶ ἐκάστην τῶν ἐπιγινομένων ὑπομινῆσκει γενεῶν ὅτι τοὺς τὰ τοιαῦτα δρώντας τοιαῦτα πάσχειν νενομοθέτηται κἂν μὴ παραυτὰ τὴν τιμωρίαν τίσωσιν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ναοῦ γέγονε τούτου.

117 Ἴδου γὰρ εἴκοστὸν ἔτος ἐστὶν ἐξ ἐκείνου λοιπὸν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πυρὸς καταλειφθείσης οὐδὲν παραπόλωλεν οἰκοδομῆς ἀλλ' ἔστηκε παγίως καὶ βεβαίως τὰ διαφυγόντα μέρη τὸ πῦρ καὶ οὕτως ἐστὶν ἰσχυρὰ ὡς καὶ πρὸς ἑκατὸν ἔτη καὶ πρὸς ἕτερα δις τοσαῦτα καὶ τούτων πάλιν πολλῷ πλείονα ἀρκέσαι χρόνον. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ τῶν τοίχων οὐδεὶς ἀποσχισθεὶς θατέρου κατηνέχθη πρὸς τοῦδαφος; Τῶν γὰρ κίωνων τῶν περὶ τὸν ὀπισθόδομον εἰς τότε μόνος διακλασθεὶς οὐδὲ οὗτος κατέπεσεν ἀλλὰ διαλυθεὶς ἀπὸ τῆς οἰκείας ἔδρας καὶ πρὸς τὸν τοῖχον ἀναπεσῶν οὕτως ἔμεινε. Καὶ αὐτοῦ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς κρηπίδος ἐπὶ τὴν τομὴν πλάγιον πρὸς τὸν τοῖχον ἐρήρεισται τὸ δὲ ἀπὸ τῆς τομῆς ἐπὶ τὴν κεφαλίδα ἔστηκεν ὑπτιον τοῦ κατωτέρου βασταζόμενον μέρους. Καίτοι καὶ ἀνέμων σφοδρῶς τῷ τόπῳ προσπεσόντων πολλάκις καὶ σεισμῶν γενομένων καὶ τῆς γῆς τιναχθείσης οὐδ' ἐτινάχθη τὰ λείψανα τῆς φλογὸς ἀλλ' ἔστηκε βεβαίως μονονουχὶ βοῶντα ὅτι διὰ τὸν τῶν ἐσομένων τετήρηται σωφρονισμὸν.

118 Καὶ τοῦ μὲν μὴ πάντα ἀλῶναι τῷ πυρὶ τὸν νεὼν ταύτην ἂν εἴποι τις εἶναι πρόφασιν, τοῦ δὲ μὴ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸν σκηπτὸν καὶ ἑτέραν εὔροι τις ἂν αἰτίαν ζητῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὀρμωμένην πηγῆς, τῆς χρηστότητος λέγω καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ. Διὰ γὰρ τοῦτο τῆς μὲν τοῦ βασιλέως κεφαλῆς τέως ἀνέσχε τὸ πῦρ ἔρριψε δὲ αὐτὸ κατὰ τῆς ὀροφῆς ἵνα ἐν ταῖς ἐτέρων συμφοραῖς παιδευθεὶς ἐκφύγη τὴν ἀποκειμένην αὐτῷ κόλασιν μεταβαλὼν καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγείς. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον οὐδὲ πρῶτον αὐτῷ τῆς οἰκείας δυνάμεως σημεῖον ἔδωκεν ὁ Χριστὸς ἀλλὰ καὶ ἕτερα πρὸς τούτοις πολλὰ τούτου οὐχ ἥττονα. Ὅ τε γὰρ θεῖος ὁ τε ταμίας οὕτως ἄμφω καταλύσαντες τὸν βίον καὶ λιμὸς εἰς τὴν πόλιν εὐθέως ἐμπεσῶν μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ τῶν ὑδάτων σπάνις οὐδέποτε συμβᾶσα πρότερον ἀλλ' ἢ μετὰ τὰς ἐπὶ τῶν πηγῶν γενομένας θυσίας ὑπ' αὐτοῦ καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα, τὰ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὰ τε ἐν ταῖς πόλεσι συμβαίνοντα, καὶ λιθίνην ἱκανὰ κάμψαι ψυχὴν· οὐ τῷ πλήθει μόνον οὐδὲ τῷ πάντα ὁμοῦ γίνεσθαι καὶ ἐφεξῆς καὶ κατὰ πόδας τῶν τολμημάτων ὡς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων ποτὲ ἀλλὰ τῷ καὶ καθ' ἑαυτὰ τοιαῦτα εἶναι τὰ δεικνύμενα τέρατα ὡς μὴ δεῖσθαι ἕτερον ἐτέρου πρὸς τὴν τῶν ὀρώντων ἐπιστροφὴν ἀλλ' ἀρκεῖν ἕκαστον αὐτῶν καὶ καθ' ἑαυτὸ τοῦτο ἐργάσασθαι.

119 Ἴνα γὰρ τὰ ἄλλα παραλίπω, οὐκ ἂν ἐξέπληξεν τὸν μὴ σφόδρα ἀναίσθητον τὸ περὶ τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ναοῦ σημεῖον ἐπιδειχθέν; Τί δὲ τοῦτο ἦν; Ὁρῶν ὁ τύραννος εἰς τὴν ἀρχὴν ἄπασαν τὴν ὑπ' αὐτῷ κειμένην τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν ἐκκεχυμένην ἤδη δὲ καὶ τῆς Περσῶν ἀψαμένην καὶ βαρβάρων ἐτέρων μετ' ἐκείνους καὶ πάλιν ἐνδοτέρω τούτων προελθοῦσαν καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν ὑφ' ἡλίῳ κατέχουσιν ἐδάκνετο μὲν καὶ ἤλγει καὶ πρὸς τὸν τῶν ἐκκλησιῶν παρεσκευάζετο πόλεμον, ἠγνῶει δὲ "πρὸς κέντρα λακτίζων" ὁ δεῖλαιος.

Καὶ πρῶτον μὲν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ὃν εἰς ἔδαφος ἢ τοῦ Χριστοῦ κατήνεγκε δύναις ἀνορθοῦν ἐπειράτο καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων ὁ Ἕλλην ἐθεράπευεν ἀπόπειραν διὰ τούτου τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως βουλόμενος λαβεῖν. Καὶ καλέσας Ἰουδαίων τινὰς καὶ θύειν κελεύσας—καὶ γὰρ τοὺς προγόνους τοὺς ἐκείνων τοῦτον τῆς θρησκείας θρησκευεῖν τὸν τρόπον ἔλεγεν—ἐπειδὴ εἰς ταύτην ἐκείνοι κατέφυγον τὴν ἀναχώρησιν ὡς οὐ θέμις αὐτοῖς τοῦ ναοῦ πεπτωκός ἐξω τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως τοῦτο ποιεῖν κελεύει χρήματα ἀπὸ τῶν ταμείων λαβόντας τῶν βασιλικῶν καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἃ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν παρέχειν ἐχρῆν ἀπιέναι καὶ ἀνορθοῦν τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ τὴν παλαιὰν ἐπανιέναι συνήθειαν τῶν θυσιῶν. Οἱ δὲ ἀνόητοι πλανώμενοι ἐκ κοιλίας καὶ παιδευόμενοι ἕως γήρους ἀπήεσαν ὡς συμπράξοντες τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὡς αὐτῷ τε ὁμοῦ τὸν χοῦν ἤρξαντο κενοῦν καὶ πῦρ τῶν θεμελιῶν ἐκπηδήσαν ἀθρόον ἅπαντας αὐτοὺς κατηνάλωσεν. Ὡς δὲ ἀπηγγέλθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ οὔτε περαιτέρω τὴν τόλμαν προάγειν ἐπεχειρεῖ λοιπὸν—κατείχεται γὰρ τῷ δέει—οὔτε τῆς πλάνης τῶν δαιμόνων ἤθελεν ἀπαλλάττεσθαι καθάπαξ τυραννηθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀλλὰ τέως μὲν ἡσυχίαν ἤγε.

120 Χρόνου δὲ παρελθόντος μικροῦ τῆς αὐτῆς εἶχετο ματαιοπονίας τὸν μὲν νεῶν οὐκ ἔτι τολμῶν οἰκοδομεῖν ἐτέρωθεν δὲ ἀκροβολιζόμενος πρὸς ἡμᾶς. Εἰς πόλεμον γὰρ καθεῖναι φανερόν ἀνεβάλετο τέως ἐνὸς μὲν καὶ μάλιστα πρώτου τοῦ πεπεῖσθαι σαφῶς ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν, δευτέρου δὲ τοῦ μηδεμίαν ἡμῖν ἀφορμὴν παρασχεῖν μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσασθαι. Καὶ γὰρ ἀφόρητον ἦν αὐτῷ καὶ πάσης συμφορᾶς χειρὸν τὸ παραχθέντα τινὰ εἰς μέσον μέχρι τελευτῆς ἐγκαρτερῆσαι ταῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας βασάνοις. Οὕτως ἐκ ψυχῆς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀπέχθειαν ἀπεδείκνυτο. Κακοῦργος δὲ ὢν καὶ δεινὸς τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐκκλησίας κεκολασμένους δι' ἁμαρτίας τινὰς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένους πάντας πάντοθεν ἦφιε, τούτῳ τῷ τρόπῳ τοῖς τε πονηροτάτοις ἐξουσίαν διδούς καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀνατρέπων θεσμούς καὶ πρὸς ἀλλήλους συγκρούων ἅπαντας· εὐχειρώτους γὰρ λοιπὸν ἔσεσθαι πρότερον ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀλλήλους καταναλωθέντος πολέμου. Καὶ τινὰ καὶ τῆς τοῦ δόγματος ἔνεκεν διαστροφῆς καὶ τῆς τοῦ βίου μοχθηρίας τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκβεβλημένον—Στέφανος ὄνομα ἦν αὐτῷ—κελεύει πάλιν τὸν διδασκαλικὸν θρόνον ἀναλαβεῖν. Καὶ τὸ Κυριακὸν δὲ ὄνομα τέως σβεσθῆναι τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον ἐσπούδαζε Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν αὐτός τε ἐν τοῖς διατάγμασι καλῶν καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦτο προτρέπων ποιεῖν.

121 Μεταξὺ δὲ τῶν σημείων τούτων ὧν εἶπον γενομένων τῶν κατὰ τὸν λιμὸν καὶ τὸν ἀύχμὸν ἔμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀναιδεΐας ἔτι καὶ σκληρότητος. Καὶ μέλλων ἐπιστρατεύειν τῷ Πέρσῃ καὶ μετὰ τοσοῦτου τύφου κατιῶν εἰς ἅπαν τὸ τῶν βαρβάρων ἀναρπασόμενος ἔθνος ἠπεῖλει μυρίας ἡμῖν ἀπειλὰς λέγων μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον πάντας ἄρδην ἀπολεῖν· πόλεμον γὰρ αὐτῷ τοῦτον εἶναι τοῦ Περσικοῦ χαλεπώτερον καὶ δεῖν πρότερον κατορθώσαντα ἐκείνον τὸν ἐλάττω τότε ἐπὶ τὸν μείζονα τοῦτον ἐλθεῖν. Καὶ ταῦτα ἡμῖν οἱ τῆς γνώμης αὐτῷ κοινωνοῦντες ἀπήγγελλον. Ζέων δὲ τῷ καθ' ἡμῶν θυμῷ καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν πρὸς μείζονα μανίαν αἰρόμενος οὐδέποτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἴστατο γνώμης ἀλλὰ τὴν προτέραν βουλήν ἀναθέμενος πάλιν ἠπεῖλει τὸν διωγμὸν ἡμῖν. Βουλόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀνακρούσασθαι καὶ καταστεῖλαι φλεγμαίνοντα ἐπήγαγε πάλιν τουτὶ τὸ σημεῖον ἐν τῇ Δάφνῃ τὸ πῦρ ἐπὶ τὸν νεῶν ἀφείς. Ὁ δὲ οὐδὲ οὕτω καθυφῆκε τοῦ θυμοῦ ἀλλὰ τῇ τῆς ἡμετέρας λεηλασίας ἐπιθυμίᾳ διαρρηγνύμενος οὐδὲ τὸν καιρὸν ὃν ἠπεῖλησεν ἔμεινεν ἀλλὰ τὸν Εὐφράτην διαβαίνειν μέλλων ἀπόπειραν ἐποιεῖτο τῶν στρατιωτῶν καὶ τινὰς εὐαριθμήτους κολακείᾳ διαφθείρας τοὺς ἀντιστάντας οὐ παρέλυσεν τῆς στρατείας δεδοικῶς μὴ διαστήσας αὐτοὺς ἀσθενέστερον ἐργάσεται τῷ Πέρσῃ τὸν στρατόν.

122 Τίς ἡμῖν τὰ ἐντεῦθεν διηγήσεται καὶ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον καὶ τῶν κατὰ τὴν θάλατταν καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ὅτε ὁ ἀναίσθητος ἐκεῖνος ἐκολάζετο Φαραῶ καὶ πάντες κατεποντίζοντο ὄντα πολλῶ φοβερώτερα; Καθάπερ γὰρ τότε ἐπεὶ μηδενὶ τῶν τοιούτων εἶξε συμφορῶν καὶ γενέσθαι βελτίων ἠθέλησεν ὁ Αἰγύπτιος τέλος αὐτὸν σὺν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ κατέλυσεν, οὕτω καὶ νῦν ἐπειδὴ πρὸς πάντα ἀναιδῶς ἔστη τοῦ Θεοῦ τὰ τέρατα καὶ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν κερδᾶναι ἠθέλησεν ἀλλ' ἔμενεν ἀδιόρθωτος, τοῖς ἐσχάτοις αὐτὸν λοιπὸν περιέβαλε κακοῖς ἴν' ἐπειδὴ τοῖς ἐτέρων· αὐτὸς σωφρονισθῆναι οὐκ ἠνέσχετο τοῖς αὐτοῦ παθήμασι γένωνται βελτίους ἕτεροι. Ὁ γὰρ τοσαύτας μυριάδας στρατιωτῶν καταγαγῶν ὅσας οὐδεὶς τῶν βασιλευσάντων ποτὲ καὶ πᾶσαν τὴν Περσῶν ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ ἀπονητὶ προσδοκήσας ἐλεῖν οὕτως ἀθλίως ἔπραξε καὶ ἐλεινῶς ὡς γυναικῶν μᾶλλον καὶ παιδίων μικρῶν ἢ ἀνδρῶν στρατόπεδον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς τοσαύτην αὐτοῦ ἀνάγκην ὑπὸ τῆς οἰκείας ἀβουλίας κατέστησεν ὥστε ἰπείων ἀπογεύσασθαι κρεῶν καὶ τοὺς μὲν τῷ λιμῷ τοὺς δὲ τῷ δίψει διαφθαρέντας ἀποθανεῖν. Καθάπερ γὰρ τοῖς Πέρσαις στρατηγῶν καὶ οὐκ ἐκείνους ἐλεῖν ἀλλὰ τοὺς οἰκείους αὐτοῖς προδοῦναι σπουδάζων οὕτως αὐτοῦ εἰς χωρία συνέκλεισεν ἄπορα καὶ μόνον οὐχὶ δήσας παρέδωκεν.

123 Ἀλλὰ πάσας μὲν τὰς ἐκεῖ γενομένας συμφορὰς οὔτε τῶν ἰδόντων τις καὶ πεῖραν εἰληφόντων δυνήσεται διελθεῖν οὕτω πᾶσαν ἀπέκρυψεν ὑπερβολὴν, ὡς δὲ ἐν κεφαλαίῳ εἶπεν πεσόντος αὐτοῦ αἰσχυρῶς καὶ ἐλεινῶς—οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τινος τῶν σκευοφόρων τοῖς παροῦσι δυσανασχετοῦντος βληθέντα ἀποθανεῖν αὐτὸν φασιν, οἱ δὲ οὐδὲ εἰδέναι τὸν σφαγέα τὸν ἐκείνου λέγουσιν ἀλλ' ὅτι μόνον ἐπλήγη καὶ παρεκάλεσεν εἰς τὴν Κιλικῶν ταφῆναι γῆν ἔνθα καὶ κεῖται νῦν—πεσόντος δὴ οὖν οὕτως αἰσχυρῶς ὄρωντες ἐν τοῖς ἐσχάτοις αὐτοῦ ὄντας οἱ στρατιῶται προέπεσον τοῖς ἐχθροῖς καὶ δόντες ὄρκους ἀποστήσεσθαι τοῦ πάντων ἀσφαλεστάτου χωρίου καὶ ὃ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ὡσπερ τεῖχος ἦν ἀρραγές, φιλανθρώπων τε τυχόντες τῶν βαρβάρων οὕτω διέφυγον καὶ ἐπανῆλθον ἐκ πολλῶν ὀλίγοι καὶ αὐτοὶ πεπονηκότες τὰ σώματα, αἰσχυρόμενοι μὲν ἐφ' οἷς συνέθεντο ἀναγκαζόμενοι δὲ διὰ τοὺς ὄρκους ἀποστήναι τῶν πατρικῶν κτημάτων αὐτοῖς. Καὶ ἦν ἰδεῖν πάσης αἰχμαλωσίας ἐλεινότερον θέαμα. Οἱ γὰρ τὴν πόλιν οἰκοῦντες ἐκείνην, παρ' ὧν χάριτας προσεδόκεσαν λήψεσθαι ὅτι δίκην προβόλου πάντας τοὺς ἔνδον ἐν λιμένι κατέστησαν ἀντὶ πάντων πρὸς πάντας αὐτοὶ προβεβλημένοι τοὺς κινδύνους αἰεί, παρὰ τούτων τὰ τῶν πολεμίων ἔπασχον εἰς ἀλλοτρίαν μετανιστάμενοι γῆν καὶ οἰκίας ἀφέντες καὶ ἀγροὺς καὶ πάντων τῶν κτημάτων ἀποσπώμενοι τῶν προγονικῶν καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν οἰκείων ὑπομείναντες. Τοιαῦτα τοῦ γενναίου βασιλέως ἀπολελεύκαμεν.

124 Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς εἴρηται ἀλλ' ὥστε λῦσαι τὴν ἀπορίαν τῶν ζητούντων, τί δήποτε μὴ τὸν βασιλέα ἐκόλασεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός; Ἐβουλήθη μὲν γὰρ αὐτὸν λυττώντα πολλάκις ἀναστεῖλαι τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς καὶ τοῖς ἐτέρων διορθῶσαι κακοῖς, ἐπειδὴ δὲ ἀντέτεινε παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς τὴν μὲν ἀληθῆ τῶν αὐτοῦ τολμημάτων ἀντίδοσιν κατὰ τὴν μεγάλην ταμιευόμενος ἡμέραν καὶ διὰ τῆς παρουσίας δὲ κολάσεως τοὺς ὑπιωτέρους διανιστὰς καὶ σωφρονεστέρους ποιῶν. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία τοῖς οὐκ εἰς δέον χρωμένοις αὐτῇ πικροτέραν πρὸς τὸ τέλος ἐπάφει τὴν δίκην, καὶ καθάπερ τοῖς μετανοοῦσιν ὠφέλιμος οὕτω καὶ τοῖς ἀνενδότοις καὶ σκληροῖς μειζόνων γίνεται κολάσεων πρόφασις.

125 Εἰ δὲ λέγοι τις, τί οὖν οὐ προήδει τὸν τύραννον ἀδιόρθωτον ἐσόμενον ὁ Θεός, ἐροῦμεν ὅτι προήδει μὲν ἀλλ' οὐδέποτε παύεται διὰ τὴν πρόγνωσιν τῆς ἡμετέρας κακίας τὰ αὐτοῦ ποιῶν. Ἀλλὰ κἂν ἡμεῖς μὴ δεχώμεθα τὴν νοθεσίαν αὐτὸς

τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδείκνυται τὴν αὐτοῦ. Εἰ δὲ εἰς μείζονα ἑαυτοὺς ὠθοῦμεν κακὰ οὐκέτι τοῦτο παρὰ τὸν οὐ διὰ τοῦτο μακροθυμήσαντα ἵνα ἀπολώμεθα ἀλλ' ἵνα σωθῶμεν, ἀλλὰ παρ' ἡμᾶς τοὺς ἐξυβρίσαντας εἰς τὴν ἄφατον ἀνεξικακίαν αὐτοῦ. Καὶ οὕτω δὲ τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἄπειρον δείκνυται· ὅταν γὰρ μὴ θελήσωμεν αὐτοὶ τῆς πολλῆς αὐτοῦ μακροθυμίας ἀπόνασθαι τότε εἰς τὸ ἐτέρων αὐτὴν τρέπει κέρδος πανταχοῦ τό τε φιλόφρονον ὁμοῦ καὶ τὸ εὐμήχανον ἐπιδεικνύς.

126 Ὅπερ καὶ τότε γέγονε καὶ ὁ μὲν τύραννος οὕτω τὸν βίον κατέλυσε, τῆς δὲ μανίας αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ μακαρίου Βαβύλα ἔστηκεν ὑπομνήματα ὃ τε νεὼς καὶ τὸ μαρτύριον ὁ μὲν ἔρημος ὢν τὸ δὲ αὐτὴν ἔχον ἐνέργειαν ἦνπερ καὶ πρότερον. Ἡ δὲ λάρναξ οὐκέτι πάλιν ἀνάγεται τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομήσαντος ἵνα τρανοτέρα τοῖς ἐπιγινόμενοις γένηται τῶν τοῦ ἀγίου κατορθωμάτων ἢ γυνῶσις. Ἐκαστος γὰρ τῶν ἐξ ἀλλοτρίας ἠκόντων ἐφιστάμενος τῷ τόπῳ καὶ τὸν μάρτυρα ζητῶν εἶτα οὐχ ὀρῶν ἐκεῖ εὐθέως ἐπὶ τὸ ζητήσαι τὴν αἰτίαν ἔρχεται καὶ οὕτω πᾶσαν τὴν ἱστορίαν ἀκούσας ἄπεισι πλέον κερδάνας ἢ πρότερον. Οὕτω καὶ παραγενόμενος τῇ Δάφνῃ καὶ πάλιν αὐτὴν ἐγκαταλιπὼν τὰ μέγιστα ὀνίνησι.

127 Τοιαύτη ἡ τῶν μαρτύρων ἰσχὺς καὶ ζώντων καὶ τελευτώντων καὶ τόποις ἐφισταμένων καὶ πάλιν αὐτοὺς καταλιμπανόντων. Καὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους συνῆπται τὰ κατορθώματα συνεχῆ. Ὅρα γάρ· ἦμυνε τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις ὑβρίζομενοις, ἔλαβεν ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκότος δίκην ἢν ἔδει, ἔδειξεν ὅσον ἱερωσύνης καὶ βασιλείας τὸ μέσον, κατέλυσε πάντα τὸν τοῦ κόσμου τύπον, κατεπάτησε τοῦ βίου τὴν φαντασίαν, ἐπαίδευσεν τοὺς βασιλεῖς μὴ πέρα τοῦ δοθέντος αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ μέτρου τὴν ἐξουσίαν προάγειν, ἔδειξε τοῖς ἱερωμένοις πῶς ταύτης προϊστασθαι τῆς ἀρχῆς δεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τούτων πλείονα ἠνίκα ἦν ἐν σαρκί, ἐπειδὴ δὲ μετέστη καὶ ἀπεδήμησε κατέλυσε τοῦ δαίμονος τὴν ἰσχύν, διήλεγξε τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπάτην, ἀπεκάλυψε τῆς μαντείας τὸν λῆρον, συνέτριψε τὸ προσωπεῖον αὐτῆς καὶ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑπόκρισιν γυμνώσας ἐπέδειξε τὸν ἐν αὐτῇ δοκοῦντα κρατεῖν ἐπιστομίσας καὶ καταβαλὼν μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος. Καὶ νῦν ἐστᾶσιν οἱ τοῖχοι τοῦ νεῶ πᾶσι κηρύττοντες τοῦ δαίμονος τὴν αἰσχύνην, τὸν γέλωτα, τὴν ἀσθένειαν, τοῦ μάρτυρος τοὺς στεφάνους, τὴν νίκην, τὴν δύναμιν. Τοσαύτη ἡ τῶν ἁγίων ἰσχὺς, οὕτως ἄμαχος καὶ φοβερὰ καὶ βασιλεῦσι καὶ δαίμοσι καὶ αὐτῷ τῷ τῶν δαιμόνων ἀρχηγῷ.